

CUPRINSUL

I.

- Aurel A. Mureșianu* : In dosul culiselor redacției
„Gazetei Transilvaniei“
- Nae Ionescu* : Ce este o graniță
- I. Prișcu* : Documente
- Valer Literat* : Din Țara Oltului. Insemnări vechi
din biserici noi
- Dr. A. Sulica* : Amintiri din Războiul de Intre-
gire a Neamului

II.

Versuri:

- Ecat. Pitiș* : Sonet
- Aurel Marin* : a) Poem, b) Se rupe creanga
peste albe porți
- Lenau-B* : a) Studenți la drum, b) Iubire mută
- Vas. Netea* : Sus, mai sus ...
- Dimitrie Danciu* : A 'nflorit un liliac
- Gh. Banu* : Sonet
- Ion V. Boeriu* : Biharea
- N. Hurlup și I V. B.* : Pagina de umor și satiră

Proză:

- H. P. P.* : Nu e timp de zeflema !
- Elisabeta Hențiu* : Reînfloriri brumate
- Iorgu Gane* : „Vinul Pasteur“
- S. Tamba* : Din stânga și din dreapta
- Ax. B., T. Bodogae,*
Ing. Gh. Brânduș, Ig.
Gane, Aurel Marin,
A. A. Mureșianu, F.
Sânjoanu, V. Tufescu,
Viorica Tulbure : } Dări de seamă

Bibliografie și paginile administrației.

TARA BĂRSEI

APARE TOT LA DOUĂ LUNI
SUB CONDUCEREA PROFESORULUI AX. BANCIU

**Redacția și
Administrația** } **Str. Mureșenilor No. 22, etaj, Brașov**

Abonamente și achitări de abon. se pot face și la d. D. Berbecariu,
com., Str. Voevodul Mihai, colț cu Mih. Weiss.

Costul abonamentului anual:

Pentru particulari	Lei 230—	Pentru alte instituții și autorități Lei 500—
„ școlaele primare	„ 300—	In străinătate „ 400—
„ școlaele secundare și primăriile comunelor rurale	„ 350—	Abonamentul se achită anticipativ .

INFORMAȚIUNI

Pentru autori

Manuscrisele primite la redacție nu se inapozază.

Autorii, ale căror articole urmează să se publice, vor fi încunoștințați despre aceasta.

Extrase din articolele publicate în revistă se pot face plătiindu-se tipograful numai costul hârtiei și al trasului.

O coală 16 p. formatul revistei.

50 ex. Lei 320, 100 ex. Lei 440, 200 ex. Lei 540

8 pag.

50 ex. Lei 230, 100 ex. Lei 270, 200 ex. Lei 320

Revista noastră tipărindu-se într'un număr limitat de exemplare, nu putem trimite câte două exemplare din același nr. în contul *unui* abonament. Ni s'ar descompleta colecțiile de rezervă. De aceea, rugăm pe toți abonații noștri ca, în interesul lor, să ne avizeze din vreme în caz că și-au schimbat domiciliul sau n'au primit vre-un număr. Reclamațiunile prea întârziate nu le putem lua în considerațiune.

*

Cine dorește răspuns, e rugat să trimită și mărcile poștale necesare. În lipsa acestora, nu li se răspunde decât la poșta redacției.

Tot așa și cei care nu se mulțumesc cu confirmarea în corpul revistei a primirii abonamentului și doresc să li se trimită chitanța de achitarea abonamentului, vor adauga la costul abon. încă 12 lei (5 pt. timbre și 7 pt. expediție)

*

Oricine reține vreun număr, se consideră abonat.

*

Meseriașilor și negustorilor care vor abona revista, achitând anticipativ costul abonamentului pe un an, dacă ni se cere, li se va anunța gratuit adresa în corpul revistei, anul întreg.

*

Cei care ne vor face 10 abonamente, plătite înainte, vor primi revista gratuit, un an.

Administrațiunea.

Nu publicăm dări de seamă decât despre lucrările primite la redacție.

Nu luăm notă de cuprinsul revistelor ce ni se trimit decât în măsura reciprocității.

Lucrările primite la red. vor fi amintite la „Bibliografie”. Recenzii se fac numai publicațiilor trimise în două exemplare.

Reproducerea, fără indicarea izvorului este oprită.

ȚARA BĂRSEI

APARE TOT LA DOUĂ LUNI

Redacția și administrația: BRAȘOV, STR. MUREȘENILOR No. 22.

Anul X.

Mai-Iunie 1938

No. 3.

In dosul culiselor redacției „Gazetei Transilvaniei“

de A. A. Mureșianu

Neuitatul meu părinte Aurel Mureșianu avu fericita inspirație de a-mi atrage, cu un an înainte de moartea lui, atențiunea asupra unor acte și scrisori vechi ce se găseau într'o secție a podurilor caselor sale din piața Brașovului, întocmită încă de mult de tatăl său Iacob pentru păstrarea în lăzi speciale a cărților, colecțiilor de ziare și a altor tipărituri și documente, pentru cari nu mai rămăsese loc în locuința ocupată de o familie număroasă. Cu entuziasmul unui tânăr „maturizant“ care nu împlinise încă vârsta de 20 de ani, am început atunci a aduna și așeza într'un loc mai sigur nu numai scriptele găsite în pachetele din pod, ci și corespondența și actele, împrăștiate prin săltarele diferitelor dulapuri și a bibliotecilor, atât ale locuinței noastre cât și ale redacției Gazetei. A fost momentul suprem de a întreprinde salvarea arhivei noastre familiare, căci, precum am putut constata, cu excepția hârtiilor aflătoare în locuința noastră, toate celelalte depozite vechi, din redacție și din secția amintită a podului, arătau urmele înverdate ale curioșilor amatori de documente și timbre vechi, între cari nu pot să nu amintesc și pe cel mai modest urmaș al lui Traian, pe Badea Cârțan, ciobanul cu nas acvilin și figura clasică de legionar roman, care a făcut de mai multe ori drumul la Roma, pe jos ca și strămoșii lui, și unde a fost primit cu entuziasm și de unii bărbați de stăt italieni. Imi aduc foarte bine aminte cum acest sătean excepțional și deștept a coborât

din podul amintit cu saci întregi plini cu cărți și tipărituri vechi. Găsirea mai târziu a scoarțelor de piele rupte și mâncate de vreme ale unui Coresi, fără conținutul cărții, m'a făcut să-mi dau seama de paguba pricinuită, între alții și de acest pasionat al cărții românești care n'a putut avea nici măcar satisfacția de a păstra ceea ce a adunat, căci toate lucrurile lui căzură mai târziu pradă răzbunării ungurești.

Aceasta este povestea scurtă a salvării arhivei noastre familiare care, cu toate pierderile suferite și în decursul războiului mondial, totuși este încă destul de bogată ca să poată fi de mare ajutor la compunerea unui istoric amplu și amănunțit al Gazetei Transilvaniei.

Cu toate că de nenumărate ori am avut prilej de a răsfoi printre filele îngălbenite de vreme ale acestei arhive — scrisori și manuscrise, acte publice și judecătorești austriace și maghiare, cu cari înaintașii mei au fost bombardați în decurs de aproape trei sferturi de veac de cătră stăpînitorii de ieri, — totuși nu aș putea spune că aș fi putut în acest timp epuiza și cunoaște conținutul celor peste zece mii de documente, a căror revizuire am început-o înainte cu câteva săptămâni. Această nouă și sistematică răsfoire a lor mi-a adus chiar multe și neașteptate surprize.

Ceeace bate mai întâiu la ochi cercetătorului acestor scripte vechi, pornite din toate regiunile românismului, este *dorul învăpăiat al publicului românesc de toate categoriile după o centralizare și unificare a aspirațiilor și năzuințelor sale naționale*. Cărturarilor din Transilvania și Ungaria, cei din Țara Românească și Moldova, se grăbeau care de care să-și vadă tipărite în Gazeta sau în adausul ei literar *Foaia pentru minte inimă și literatură*, articolele lor privitoare mai întâi de toate la chestia importantă a ortografiei și a limbii noastre literare, la chestia lărgirii sferei de activitate a învățământului național și la marea problemă a rezistenței și apărării comune naționale în fața cuceritorilor străini. De la Ion Eliade Rădulescu, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, N. Bălcescu, dela marii patrioți ardeleni Doctorul Vasile Popp, Damaschin Bojincă, Timoteiu Cipariu, Simeon Bărnuțiu, Aug. Treb. Laurian, Alex. Papiu-Illarianu și până la oamenii politici, literații, oamenii de școală ai epocii întemeierii

României moderne, n'a fost aproape nici unul care, dacă n'a fost chiar colaborator direct al acestor foi, să nu fi avut oarecari legături cu Gazeta și conducătorii ei, sau interes de a urmări activitatea acestui organ al românismului pur, ridicat mai presus de orice interese de partid și de orice ambiții separatiste, politice sau bisericesti.

În valoroasa sa „Istorie a Românilor din Dacia superioară“ Alexandru Papiu Ilarianu, primul ministru ardelean al unificatorului Cuza-Vodă, scria în capitalul închinat Gazetei Transilvaniei că „această foaie i-a deșteptat pe Români a se înțelege între sine și a face cu puteri unite lucruri ce unul câte unul nici odată nu le putea face“. Nu putem afla o dovadă mai bună a adevărului cuprins în această afirmație, decât răsfoind corespondența veche a redacției Gazetei Transilvaniei. Deoarece până în Martie 1850 scrisorile au fost adresate, în cea mai mare parte, „redactorului“ de până atunci al Gazetei, Gheorghe Barițiu, și se găsesc în colecția acestuia depusă la Academia Română, vom spicui deocamdată câteva din corespondența lui Iacob Mureșianu pentru a înfățișa și cititorilor „Țării Bârsei“ câteva din momentele vieții intime și tănuite ale *forului* de concentrare și îndrumare spirituală ale aspirațiilor naționale ale românismului, care a devenit prin firea lucrurilor redacția, modestă ca forțe materiale dar mare ca idee și suflet, a tribunei de la Brașov.

Deși scrisorile de dinainte de 1848 ale lui Iacob Mureșianu au dispărut aproape toate cu prilejul refugiului său și al familiei sale în Țară, dinaintea armatei revoluționare maghiare de sub conducerea, victorioasă la început, a generalului polon Bem, care ocupase în Martie 1849 și Brașovul, totuși am putut găsi între filele unui infolio vechiu și o scrisoare adresată lui de către Gheorghe Barițiu în vara anului 1840 de la Vâlcele, vestita stațiune balneară de atunci, numită și „Arpătac“, după satul unguresc din apropierea ei. Adresa scrisorii este latinească, dar conținutul ei este scris cu slove. Îl redăm întocmai cu ortografia de azi :

Frăte și prietine!

Noi hotărîserăm mai dinnainte, ca îndată după ecsamen să ieșim ¹⁾ (după atâta praf beut) la aer slobod până la Arpătac. Domnul Editorul Gött,

¹⁾ G. Barițiu scrie în numele său și al lui Andrei Mureșianu, colaboratorul intern al Gazetei.

pe lângă toate deseale făgăduințe ce le face cătră toată lumea, cumcă de aci-nainte Gazeta etc. va trebui să fie gata neapărat pe Sâmbătă după amiazi, niciodată nu-și ține cuvântul. Și astăzi „Gazeta“ abia este jumătate gata, încât noi nu sântem în stare a face nici *corectura* necum *revizia* toată. Mai bine de două colonne sânt corecte, (dar nu și revăzute). Nu-mi e mai năcaz, decât, că articolii din Gazeta de mâne sânt foarte delicați, încât lesne s'ar putea face greșeli primejdioase. Știu prietine că ai trebi destule, dar te rog totuși, jârțfește un cesuleț și pentru noi. Fă-ne *corectura* și *revizia* ținându-te numai de *manuscript*. — Zău nu mergem noi de flori de măr la Arpătac; — Beizadé Ghica este acolo — mă înțelegi !

Brașov 1840 Iulie 18

Al DTale

sincer prietin
G. Bariș

„Beizadé“ Scarlat Ghica ca și unchiul său, Alexandru, Domnul Țării Românești, erau nu numai abonații Gazetei Transilvaniei, ci și sprijinatorii ei morali și materiali. Nu trebuie deci să ne mirăm că Barișiu și Andrei Mureșianu, nevoind să piardă prilejul de a se întâlni la timp cu el la băile Vâlcele, rugau cu atâta insistență pe Iacob Mureșianu să facă *corectura* și *revizia* Gazetei, întârziate din cauza lipsei de grije a tipografului brașovean.

După această scrisoare, păstrată din întâmplare, nu mai găsim altele de ale lui Barișiu, decât după 1850, când Gazeta nu mai era a lui, ci a vechiului său „amic probat de la anul 1825“, adică de pe băncile școlii¹⁾: Iacob Mureșianu. Spicuim, la întâmplare și din această epocă un răvaș scurt trimis de Barișiu lui Iacob Mureșianu din Viena :

Iubite frate !

Iată aici ceva *manuscript*, te rog pune-i titula din nr. respectiv, căci i-am cam uitat-o.

Imi fu preste puțință a-ți face *manuscript* mai mult, căci acum nu sânt aici numai de primblare ca la a. 1845, ci alerg cu limba scoasă de la un comtoar la altul. Te rog însă pune și pe Aron²⁾ la greu, adică îl rog și eu. Ieri am prânzit cu Maiorescu, Țipar (Cipariu) și Ormuzache al II-lea, sânt aici. Altădată mai multe.

Te sărut frățeste și te rog ca să-mi iai familia sub protecțiune....

¹⁾ Scrisoarea de condoleanță a lui G. Barișiu, adresată din Sibiu lui Aurel Mureșianu, la 17/29 Sept. 1887, la moartea lui Iacob Mureșianu.

²⁾ Fostul profesor de istorie din Țară și ziarist Aron Florian, viitor redactor al „Telegrafului Român“ al episcopului Șaguna (1853).

Fratelui Gavriil¹⁾ frățească sărutare... Fraților! Un român din *cei mari* au avut obrăznicia a cere prin hârtia formală ca pentru români să se facă tot școale nemțești. (Sub rosa). Ați văzut decretul ministr. biser., prin care demândă ca toate școalele neautorizate să se trateze ca Winkelschulen etc.?!
Viena, 26/14 Oct. 1852.

Al vostru amic sincer
G. Bariț

*

Năzuințele Gazetei Transilvaniei întru deșteptarea la Români a simțului de asociație și cooperatie socială, economică și politică, din care au răsărit atâtea instituții cari formează și astăzi fala românismului, iau înfățișare mai plastică, citind scrisorile și corespondențele vremii. Căci primul plan serios pentru înființarea unei mari societăți culturale pentru Românii din Transilvania s'au făurit, după cum ne spune chiar o însemnare a lui Gheorghe Barițiu în Decembrie 1849, în preajma Gazetei Transilvaniei și în însăși casa lui Iacob Mureșianu, unde entuziastul protopop al Brașovului Ioan Popazu, Ioan Maiorescu, Gavril Munteanu, profesorul Ștefan Emilian, unul dintre ctitorii Universității din Iași, au hotărât pornirea unei acțiuni pentru înființarea ei. Din cauza fricei guvernului austriac de mișcările naționale românești, nu s'a putut întemeia la început decât o societate de femei „Reuniunea Femeilor Române“ din Brașov și Ardeal pentru ajutorarea și creșterea fetițelor orfane rămase de pe urma războiului civil 1848—49, care izbuti să obțină în anul 1850 de la guvernul austriac al Transilvaniei încuviințarea funcționării sale și a cărei binefăcătoare activitate în decurs de mai bine de trei sferturi de veac, este îndeobște cunoscută.

Prin firea lucrurilor, organul de la Brașov, așezat într'unul din cele mai puternice și vechi centre culturale românești, în orașul în care Coresi scoase de sub teascurile tipografiei lui Honterus cele dintâi cărți tipărite românești, trebuia să devină un factor stimulator al naționalismului și al activității culturale pentru toți Românii. Asupra acestui fapt, rămășițele vechii corespondențe ale Gazetei, ne aduc dovezi palpitate. O astfel de mărturie interesantă, o găsim în cele două scrisori trimise re-

¹⁾ Gavril Munteanu, primul profesor și director al gimnaziului românesc din Brașov (azi liceul „A. Șaguna“), pe atunci colaborator intern al „Gazetei Transilvaniei“.

dactorului Gazetei Transilvaniei, „ostenitorul și reprezentantul Națiunii Românilor“ de zelosul paroh din Iacobeni oropsitei Bucovine, Dimitrie Dan. Intr'una din scrisori, adresată lui Eracliu Porumbescu, tatăl compozitorului Ciprian Porumbescu, Dimitrie Dan își exprimă arzătoarea dorință și nevoie a răspândirii Gazetei în Bucovina pentru stimularea vieții naționale amorțite de acolo. „Frate — scrie el — ce facem pentru școli? Să așteptăm puțin timp, *poate prin Gazetă se vor deștepta...* La Cernăuți numai patru citesc Gazeta... vai de noi și iară vai de viitor!“ El introduce ziarul și în seminarul din Cernăuți.

Intr'un alt document interesant din anul 1859, găsim urmele unei frumoase mișcări naționale pornite printre elevii gimnaziului unguresc așa zis al Minorizilor din Arad, mișcare care nu era străină de propaganda națională a Gazetei. Elevii români ai acestui gimnaziu inițiară o colectă pentru înființarea unei catedre de limba română la acest liceu, unde profesorii, în cea mai mare parte Șvabi renegați, nu propuneau decât în limba ungurească. Colecta dăduse frumosul rezultat de 500 fiorini și bravi junci români cari formau 2/3 din numărul total al elevilor gimnaziului, alergară la episcopul Aradului, Procopiu Ivașcovici, de origine Român dar sârbizat și înstrăinat prin educație, pentru încuviințarea și înființarea ei. Episcopul, care fu mai târziu, după moartea lui Șaguna, scurt timp și mitropolit al Românilor ortodocși din Transilvania, fiind apoi ales de Sârbi patriarh, le dete însă dezolantul răspuns că „Inaltul Guvern se îngrijește de Români destul de bine.“ Zelosul tânăr bănățean Simeon Deseanu, pe atunci „ascultător“ în anul al 4-lea la facultatea de teologie din Viena, se plânge amar într'o scrisoare adresată „bărbatului națiunii noastre cătră carele tot Românul adevărat trebuie să fie cu confidență și sinceritate“, adică lui Iacob Mureșianu, de purtarea neromânească a episcopului de Arad și de „ticăloșia“ acelor cari „a făcut și fac de studenții aradani și azi sunt siliți a învăța literatura maghiară și a neglege cea română“. In „vacanțune“ (vacanță), scrie Deseanu, fiind acasă, s'a înțeles cu „cel mai bătrân însă cu deodată cel mai bun Român din Arad“ cu avocatul Ioan Archosy, ca să se adreseze spre acest scop altui episcop, căci „totuși trebuie să se fundeze catedră de limba română și în Arad.“ Iată, continuă

Deseanu, cum stau Românii prin Arad, că vorbesc mai bucuros ungurește sau nemțește decât românește...”

Despre starea jalnică a românismului din Banat, din pricina stăpânirii maghiare și a bisericii sârbești, găsim o foarte plastică înfățișare într-o scrisoare din Viena, de la 1 Ianuarie 1856, a unuia din cei mai harnici și zeloși colaboratori ai Gazetei, entuziastul jurist Atanasie E. Marienescu din Lipova, mai târziu membru al Academiei Române. Iată ce citim în ea: „Patriarhul e sârb. Episcopii sunt sârbi. Protopopii? Cei mai mulți sârbi, o parte români, între acești jumătate cu simț național, jumătate ruginiți, renegați. Preoțimea comună, atâta curată, atâta sârbită și atâta sârbă. Spune-mi, cine ne va apăra naționalitatea?”

Un alt entuziast naționalist, colaborator și colectant al Gazetei Transilvaniei din Banat, dr-ul Atanasie Șandor de la Arad, scrie la 23 Noemvrie 1852 lui Iacob Mureșianu: „Mare lovitură simțim la propunerea de episcop din partea Sinodului sârbesc, și dacă Maiestatea Sa nu ne va mângăia, atunci bag sama Românii tot înjugați vor fi. Dacă nu va fi cândva Patriciu Popescul episcop, să mă credeți că tare vom simți Românii aceasta; căci el multe au făcut pentru Români: cât numai au ajutat Reuniunea Femeilor (din Brașov), cât au ajutorat și sprijinit literatura română și până acum crește pe spesele sale trei studenți români, și ajutoră pe mai mulți cu bani, el au adus la rând Fundațiunea Paviană, care era mai uitată, el se îngrijește și de alta, în folosul Românilor; ei, dar dușmanii Românilor toate le împiedecă aceste, ca Românii tot napoi să rămâie”.—Iată-ne deci, în fața unor însemnate personalități culturale ale Românilor, despre cari istoria noastră oficioasă azi nu mai știe aproape nimic și cari au fost ne nedrept dați uitării. *Patriciu Popescul*, administrator al episcopiei Aradului după moartea episcopului Gherasim Raț și apoi arhimandrit al mănăstirei Ghergheteg din Sirmiu, a fost unul dintre cei mai entuziaști cititori și chiar colaborator al Gazetei de la Brașov. Iată și una din interesante scrisori ale acestui mare Român:

Arhimandritul Mănăstirei
GHERGHETEG

cătră

Onorata Redacție a Gazetei Transilvaniei !

Am onoare a alătura aci zece fiorini în două bancnote câte de 5 fl. m. c. cu rugare ca una din aceste să o reție onorata Redacție, drept ca prețul de prenumerațiune la Gazeta pre semestrul I 1857, eară ceealaltă să o predee în lada Reuniunii F. Române, drept ca appromisul anual din partemi de 5 f. m. c. pe anul trecut 1856 și să binevoiască despre devenirea acelor bani la locul destinăciunei lor pre calea îndatinată, la timpul seu, a mă încunoștința. Carele cu cea mai distinctă stimă rămân

Al Onoratei Redacții în M. Ghergheteg în 12 Ian. 1857

umilit serv

Patriciu Popescul

Mișcarea națională și literară pornită prin coloanele „Gazetei Transilvaniei“ a avut ecouri puternice și la Românii din Principate. Așa de pildă în Decemvrie 1850, tânărul student de la Universitatea din „Monachiu“ (München) Dimitrie Alex. Sturdza, trimite redactorului Gazetei un articol intitulat „Inștiințare literară“ în care propune, nici mai mult nici mai puțin, întrunirea unei „comisii literare“ compuse din câțiva din cei mai de seamă literați ai Românilor de pretutindeni, cari să se ocupe mai întâi de toate cu marea problemă a unificării ortografiei și a limbii literare românești. Ca întâiu loc de întrunire el crede „a fi cel mai potrivit Blajul“, deoarece el indică ca prim-președinte al acestei comisii pe marele filolog de acolo Timoteiu Cipariu. In această „Inștiințare literară“ găsim însuși sâmburele viitoarei Societăți Academice din București, între a cărei primi președinți vom afla mai târziu pe învățatul de la Blaj. ¹⁾ Dimitrie A. Sturdza care nu este decât viitorul bărbat de stat al României, nu făcea decât să se identifice întru toate cu programul național al Gazetei, scriind în această înștiințare între altele că „numai cultura ce se face prin organul, conștiința și simțul național, poate să fie firească pentru o națiune, poate să fie adevărat națională“.

(Va urma)

¹⁾ A se vedea și lucrarea d-lui prof. Ax. Banciu, *Primele cărămizi la temelie Acad. Române*, în „Țara Bârsei“, nr. 3 din 1936.

Ce este o graniță*)

Mi se spune că ultimul discurs al cancelarului Hitler, în care s'a vorbit în chip explicit de amiciția care există între Reich, Ungaria, Jugoslavia și Bulgaria, dar în care nu s'a pomenit — pasă-mi-te — nimic de noi, ar fi stârnit unele nădejdi la Budapesta. Nădejdi? Ce fel de nădejdi? Noi știm, doară, care e situația minorităților etnice (inclusiv minoritatea germană) în Ungaria și înțelegem deci ce sentimente poate avea Reichul față de „politica“ vecinilor noștri.

Dar în afară de orice considerațiuni de asemenea natură, cari se raportă la lucruri ce la urma urmelor nu ne privesc pe noi, nădejtile acestea se sprijină toate pe o neînțelegere. Mă rog, ce nădăjduesc vecinii noștri? Alte granițe? De ce?

Am văzut și eu prin orașele ungurești harta vechii țări „mutilate“. Dar imaginea nu m'a convins. Și nu m'a convins nu doară pentrucă eram, ca Rumân, „interesat“. Ci pur și simplu pentrucă nu putea convinge. Este adevărat că pe vremuri Ungaria a fost mai mare, — ca întindere, dar a fost mai mare și altfel?

Eu nu voiu merge la vechile argumente de „drept“, pentrucă oricât aș întoarce lucrurile, îmi e peste puțină să descoper nu numai existența, dar nici măcar posibilitatea unor raporturi de drept în istoria lumii. Știu, am „învățat“ și eu teoriile cu dreptul natural. Dar nu le-am înțeles. Nu numai pentru imposibilitatea logică de a împerechea *dreptul*, care e o *tehnică și nimic peste asta*, cu calificativul de *natural*; ci și, mai ales, pentrucă istoria e făcută din stări de fapt, — cari, de sigur, trebuie să aibă și ele, ca să dureze, o garanție: normalitatea lor; — dar totuși numai *stări de fapt*. Nu voiu spune, așa dar, că noi ne-am luat, alături de alții, ce a fost al nostru, pentrucă era dreptul nostru; că doară dreptul ăsta e permanent de o mie de ani! Ci vom constata numai că s'a desprins din Ungaria *ceea ce s'a putut desprinde*.

Și aici e miezul întregii chestiuni. Ungaria nu a fost un stat care a *organizat* o țară și un neam; ci a fost un ținut care a *stăpânit* alte ținuturi cu alte neamuri. Stăpânirea aceasta poate duce la poziții diferite: Ea *poate câștiga* la forma de cultură

*) După cum nu putea lipsi din biblioteca nici unui cetitor al nostru răspunsul dat revizioniştilor și prietenilor lor de dl prof. N. Iorga (reprodus în nr. 1 din a. tr. al „Țării Bârsei“), tot așa credem că nu poate lipsi nici logica argumentație din prezentul articol al d-lui Nae Ionescu, publicat în nr. 3157 de la 27 Febr. a.c. al ziarului „Cuvântul“. De aceea îl dăm și noi.

pe care o reprezintă ținuturile și neamurile cari, prin împrejurări, i-au fost supuse; și în acest caz, face din mai multe țări o țară. Se poate, însă, ca ea să nu câștige țările și neamurile pe cari le stăpânește; și în acest caz, ea rămâne stăpânire, adică ceva care se suprapune supușilor, exploatându-i.

De sigur, și o țară poate fi înfrântă de un dușman; numai că, în acest caz, ea e cotropită sau sfâșiată. O stăpânire, însă, nu poate fi sfâșiată; ea se desface.

De aceea, când ni se vorbește de mutilarea Ungariei, noi nu înțelegem nimic; pentru că ne dăm seama că *Ungaria nu putea fi mutilată, ca una ce nu era țară.*

Ungaria a stăpânit. Cât? Cât a putut. Și s'a desfăcut în bucăți în momentul în care nu a mai putut stăpâni. Granițele Ungariei? *Sunt cele de azi.* Pentru că o graniță nu e nici un drept (locul până unde are dreptul să se întindă celălalt), nici o dorință (locul până unde ai dreptul să te întinzi tu), ci, pur și simplu, un fapt: *locul până unde te poți întinde tu.*

Este greu să faci pe vecinii noștri să accepte astăzi acest fel de înțelegere a lucrurilor; dar nu e nimic de făcut: lucrurile *sunt* așa. Vechea Ungarie s'a desfăcut pentru că suflul, intensitatea de viață a statului, respectiv a națiunii ungare, nu-i mai umplea granițele. Statul exista grație unor întâmplări artificiale, unei conjuncturi trecător favorabile lui. Nu exista, însă, *de fapt*, ca forță creatoare de cultură, de forme organice de viață. Și, de aceea, la primul prilej s'a făcut în bucăți.

Bucățile s'au lipit unde s'au potrivit ele mai bine. Cehii, Sârbii, noi, am recoltat ceva din acest prăpăd. Dar nu am cucerit; ci *am polarizat*; în virtutea unor afinități incontestabile. Ce mai nădăduiesc atunci Ungurii? — ce mai pot nădădui?

Să le-o spunem — și să ne-o spunem: — o șansă pentru ei există totuși: aceea de a nu putea organiza, acolo unde ei nu au putut stăpâni. Șansă redusă, desigur, dat fiind că e infinit mai ușor a organiza o masă omogenă de aceeași credință, decât de a stăpâni neamuri sau colectivități cari nu te acceptă, decât în silă. Dar totuși o șansă.

Și de aceea grija noastră să fie de a le o anula.

Cum? Spunându-ne și nouă, cum le spunem lor, că o graniță nu se măsoară pe pământ, ci pe puterea de expansiune a duhului creator și organizator al nației.

Nae Ionescu

Documente

În păstrarea domnului preot evang. Georg Scherg, acum pensionar, sunt patru documente, despre cari dânsul și fostul rector al liceului săsesc Honterus — Julius Gross, credeau că sunt scrise grecește. Arătate mie, am constatat că sunt scrise în cancelariile domnești, românește, însă cu slove chirilice.

Ele privesc 400 vite cornute — boi sau vaci — și scutirea lor de dări către Domni, — privilegiu pentru măcelarii Brașovului, pe atunci în majoritate Sași. Prin hatârul făcut, Domnii români de pe vremi, căutau prietenia Magistratului săsesc al Brașovului. Din copiile făcute de pe documente, unele le-am trimis domnului preot evang. G. Scherg, iar altele au rămas la mine. ¹⁾

Dau aceste patru documente după copiile rămase la mine, — de multă vreme.

I. Prișcu

Mîstiiu bjiu I^o Gregorie Ghica VVd i Gdn davat Gdvmi sie povlenie Gdvmi. ²⁾

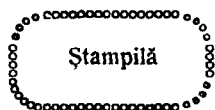
Țehiului de măcelari dela cetatea Brașovului. Ca să aibă a să apăra cu această carte a Domniei mele. de toți câți ar fi orânduși cu slujbe și porunci domnești. și cu alte dăjdi și orândueli dela vist(e)riia Domniei mele în țară, de nimeni niē un val și niē o supărare să naibă, pentru vitele care le tae la cetatea Brașovului ori boi ori vaci, pentru că mai în sus numitul țehiul măcelarilor

¹⁾ Asupra așezării în Brașov a familiei Scherg comunic următoarele: Cel dintâi carele a venit la noi în Brașov, din Langenöls (Silezia), cam pe la 1700 — a fost postovarul Michael Scherg numit și Schirch. Fiul lui Gottfried, un geamăn, s'a căsătorit în 1766. Fiul acestuia, Michael Scherg, întâi măsar și apoi „becher“*, s'a căsătorit în 1797. Avea „becheria“ în Prundul Rozelor (Rosenanger). De la el a rămas familiei numirea: *ai becherului*. Fiului născut la 1805, i s'a dat numele Johann Georg. Avea casă în strada Castelului (Burggasse) sub Nr. 262 și era măcelar. Fiul acestuia, Georg Traugott, născut la 9 August 1835, era măcelar și tatăl domnului preot mai sus amintit, *născut la 19 Nov. 1863*.

²⁾ Din mila lui Dumnezeu I^o Gregorie Ghica Voevod și Domnă Domnia Mea această poruncă a Domniei Mele.

*) Bäcker (brutar).

dela Braşov dinceput au fost avut acest privilegiu dela alţi Domni bătrâni dinaintea noastră, de ţinea vite la păşune pe pământul ţării care vite le era pentru tăiatul la scaunele dela cetatea Braşovului şi era în pace şi nesupărate de nimeni pentru buna vecinătate, fără numai ceş plătea sohatul erbii, precum să tocmise cu stăpânul moşiilor, Iar acum au venit la Domnia mea cu jalbă câţva dela ţehiul măcelarilor jăluindus(ă) la Domnia mea că dela o seamă de vreme încoace nu li să păzească obiceiul acel vechiu, Ci au multă supărare de cătră ispravnicii judeţelor şi de cătră vătaşii de plai: cerândule ca să dea erbărit şi alte cheltueli. Pentru care văzând Domnia mea că rău şi fără de cale să supără mai în sus numiţii de erbărit şi alte angarii. având vechiu obiceiul ca să nu dea. Mam milostivit Domnia mea de am ertat toate vitele măcelarilor câte vor fi de tăiat la cetatea Braşovului ori boi ori vaci, nici un fel de supărare de erbărit să nu aibă şi să nu dea măcar un ban, şi măcar şi văcărit vreodinioară de să va întâmpla să iasă, vitele măcelarilor ce sânt de tăiat la Braşov, supărare să naibă, Pentru că mam milostivit Domnia mea de am ertat vitele măcelarilor de acestea ce să coprind mai în sus, pentru prieteşugul şi buna vecinătate maghestratului dela Braşov, însă şi ţehiul măcelarilor să aibă purtare de grijă, ca nu cândva ca vreun meşteşug să amestece alţi bârşani vite prin vitele ce sânt de măcelărie, pentru că dovedindusă una ca acăsta li se va strica privilegiul acesta ce s'au dat, Iar în câtă vreme va păzi ca să nu amestece alte vite ale altor bârşeni prin vitele ce sânt de tăiat. va fi pururea privilegiul acesta păzit şi statornic şi nici odinioară vitele măcelarilor dela Braşov erbărit sau văcărit nu vor plăti. Drept aceia poruncim Domnia mea şi dumitale ispravnice al judeţului şi voao vameşilor căpitanilor şi vătaşilor de plai, văzând cartea Domniimeale voi toţi să aveţi a vă feri de vitele mai sus numiţilor măcelari nimeni de nimic val şi supărare să nu le faceţi, că de va veni jalbă la Domniamea, că leaţ făcut supărare cât de puţin, unii ca aceia să ştie că mare scârbă şi rea certare va peţrece de cătră Domniamea. Că așa iaste porunca Domniimeale i i saam reče Gdvmi 1)

Avgust 28 d: It 1750

Monogramă și ștampilă mică, nici octogon, nici rotundă, de chinovar roșu; la stânga, sub monogramă, iscălitura Domnului: Iō Grigorie Ghica Voevod. În ștampilă capul de zimbru, corbul cu

1) Și Înșu-mi Domnia Mea am zis.

crucea în cioc, deasupra coroana cu inițialele (chirile) Io. G. G. V.; anul nu se mai poate ceti. Jos, în colțul din dreapta documentului.: proăt. vel vist. ¹⁾)

**f Mlstiiu bjiu lo Alexandru Ioan Ipsilant VVd: i gpd:
Davdt Gpdvmi siu povelenie, Gvdmi**

Datam Domnia mea cartea aceasta a Domniei mele țehului de măcelari dela cetatea Brașovului, cu care să fie volnici ași apăra patru sute vite ce le aduc de acolo, în pământul țării Domniei mele de erbărit, care vite sânt pentru tăiat la scaunile Brașovului, pentrucă acestu priveleghiu lau avutu numiții măcelari și dela alți frați Domni, Arătândune spre dovadă și o carte a răposatului Domnii Sale Grigorie Ghica VVd: cu leat 1750: Dreptu aceia și Domnia mea pentru bunul prieteșug și vecinătate a maghestratului dela Brașov, am binevoit de leam ertatu aceste vite de erbăritu: Numai și țehul măcelarilor să aibă purtare de grijă ca nu cumvași cu vreun meșteșug să amestice alți bârsani vite printraceste vite, ce sântu de măcelărie spre a păgubi cămara Domnii mele. Pentru că dovedindu să una ca ačasta li să va strica mila ačasta ce li sau datu, Iară încătă vreme va păzi ca să nu amestice alte vite ale altor bârsani va fi pururea priveleghiul acesta păzit și statornic, și nici odată aceste vite ale măcelarilor erbărit nu vor plăti. Ci numai suhaturile erbii săl(e) plătească după tocmeala ce va face cu stăpânii a căruia va fi moșiia, pentru care poruncim Domnia mea și dumneavoastră ispravnici ai județului și vouă vameșilor căpitanilor și vâtașilor de plaiu văzând cartea Domnii mele toți să aveți a vă feri de aceste patru sute vite ale mai sus numiților măcelari, nimeni de nimică val și supărare să nu le faceți, că așa iaste porunca Domnii mele i i saam rečeh gv. dmi

Iscălitura Domnului. Cu arabe 1781. Cu chirile: April 5 dn. Monogramă de chinovar roșu, ștampilă asemenea, mijlocie, rotundă. Jos, în dreapta: vel vist:

**f Mitiiu bjiu lo Nicolae Costandin Caragea VVd: i
gpd davat Gvdmi ²⁾)**

De vreme ce țehiul măcelarilor del(a) cetatea Brașovului au avut milă prin cărți domnești, Pentru patru sute vite ce le aduc

¹⁾) A cetit marele vistier.

²⁾) porunca lipsește.

de acolo aici pe pământu țării a fi apărat(e) de erbărit. Care vite sâ(n)t pent(r)u tăiat la scaunile Brașovului, Dup(ă) cum am văzut Domnia mea și cartea Domnii sale fratelui Alexandru Vod. Ipsilant. Neam milostivit Domnia mea și pentru bun prieteșug și vecinătate a maghistratului dela Brașov. am binevoit Domnia mea dă leam ertat aceste vite de erbăritu : înoindule și priveleghiul ce au pentru această milă. Numai și țehiul măcelarilor să aibă purtare de grijă ca nu cumvaș cu vreun meșteșug să amestece alți bârșani vite printracesta de sânt de măcelărie. Spre a păgubi cămara Domnii mele. Pentru că dovedindusă un lucru ca acesta. Atunci li să va strica mila această ce li sau dat. Iar în câtă vreme va păzi ca să nu amestece alte vite ale altor bârșani va fi p(u)r(u)rea mila această păzită și statornică. și nici odată aceste vite ale măcelarilor erbărit nu vor plăti. Ci numai suhaturile erbii săl(e) plătească după tocmeală ce va face cu stăpânii a căruia va fi moșăia. Pentru care poruncim Domniiamea și Dumv. ispravnici ai jud(e)(u)lui și voaoă vameșilor căpitanilor și vătășilor dă plaiu, văzând cartea Domnii mele toți să aveți a vă feri de aceste patru sute vite ale mai sus numiților măcelari. Nimeni de nimic val și supărare să nu le faceți că așa iaste porunca Domnii mele.

i i saam reși gdvmi 1782 Septv. 11 (cu chirile).

În mijloc ștampilă mijlocie de chinovar roșu
cu inițialele numelui domnesc (chirile).

IG	NK
KS	Kp

BB

Și anul cu arabe.

În dreapta, jos : proct. vel. vist.

f Mlstiiu bjiu lo Alexandru Cosd Moruz VVd : i
gpd davat Gv mi

De vreme ce țehiul măcelarilor din cetatea Brașovului, încă dela alți trecuț(i) frați domni, au avut milă prin cărți domnești, a scuti de erbărit patru sute de vite boi i vaci, ce le aduc în lăuntru aci în pământ(u)l țării la pășune, care vit(e) sânt pentru tăiatu cărnii la scaunele Brașovului, Dup(ă) cum am văzut Domnia Mea atât cartea Domnii Sale fratelui Nicolae Vod Caragea cu leat 1782: Deci pentru bunul prieteșug și vecinătate a maghistratului Brașovului, am binevoit Domnia mea de neam milostivit asupra acelor măcelari, de leam ertat de erbărit aceste patru sute de boi : i vaci : înoindule privileghiul ce au pentru această milă, Dar și țehiul măcelarilor să fie cu toată dreptatea având purtare de grij(e) ca

nu care cumvaș cu viclesug să amestece alți bârșani vite de ale lor printracëstea ce sânt de măcelărie, cu care să păg(u)bească cămara Domnii mele pentrucă dovedindu să întro vină ca aăasta atunci li să v(a) strica mila ce li sau dat, iar în câtă vreme vor păzi dreptatea a nu amesteca alte vite streine cu ale în suma de mai sus arătată va fi pururea mila aăasta păzită și întru statornicie a nu plăti erbărit, Ci numai suhaturile pășunii erbii, săl(e) plătească, după tocmeala ce vor avea la stăpâni moșilor, pentru care poruncim Domniia mea dum(nea)v(oastră): ispravnicilor ai județului i voaoă vameșilor: i căpitanilor i vătașilor de plaiuri văzând cartea Domnii mele toți săv aveți a vă feri de aceste patru sute de vite, ale mai sus numiț(i)lor măcelari, că așa este porunca Domnii mele i i saam reče gv mi

Monogramă de chinovar roșu: cu cifre arabe: lt 1794 cu chirile
Io Alexand sept. 27
 Cosd (Bjiiu mlstiiu etc.)
Moruz Proăt. Vel Vist :

Ștampilă de chinovar roșu, octogonală. În mijloc, în dreapta, corbul cu crucea în cioc, deasupra lui buzduganul. În stânga, capul de bour, deasupra lui iataganul, între buzdugan și iatagan coroane. Inițialele numelui domnesc sunt săpate în stânga Al, în dreapta KS, jos în aceeași ordine MZ și VV, tot jos anul 1793 cu arabe. Anul a fost gravat când era Domn în Moldova.

Din Țara Oltului

Insemnări vechi din biserici noi

— Intâia serie —

de Valer Literat

(Continuare din No. trecut.)

6. *Evanghelie, București 1682.*

Dela foaia 38: „Să să știe că această sfântă evanghelie o au cumpărat jupânul Stroe Grecu din Făgăraș, cu 20 și 4 de florinți și o au dat la mănăstirea Dejanilor să aibă dumnealor pomenire: Mihul, Mara i snă ego Gheorghie, Năstase, Preștina și să aibă pomenire din fir în fir și din neam în neam.. Și cine s'ar scula în vrun fel să o iea, au să o fure de aici, dela mănăstire, să fie afurisit de 300 și 18 oțți și de vlădica Hs și să pie ca Sodomu și să să prăpădească ca Gomoru. Și am scris când au adus această sfântă Evanghelie aici la sfnta mănăstire, la Dejani. Au umblat cursu anilor 7227, a Hs 1719. vorușea leato 3 (!) mț, mar. 1 dni, pisał az pop(a) Ion ot Iași. (Insemnarea se continuă în *criptogramă* ¹⁾ :) Scris-am eu popa Ion din Iași pre această sfântă evanghelie dela mănăstirea Dejanilor să fie afurisit de 300 și 18 oțți.“

La foaia 54: „Această sfântă și dumnezeiască evanghelie ru-mânească iaste dată sfintii mănăstiri dela Dejani de pomenire de Mihul Stroe, drept aceea eu, din datoriea diregătorii(i) mele protopopești am semnatu aicea mai jos ca să să crează (?) ori unde să va arăta, însă nimenea să n'aibă a o înstreina dela această sf. mănăstire. Iar înstreinându-o cătră care ar veni și cetind aici, să aibă a lua la mâna sa să o aducă iar la locul ei, iar nu să o cumpere că într'alt chip primindu-o, va rămânea supt legătura și aforisania sf. săboară adecă în veac nedeslegat. Pentru care am iscălit aici mai jos ca să să crează ori unde să va arăta. Anul 1757, 3 zile Septemvrie, (iscălit:) Protopop Cost. Ivanovicu al Vineștii de jos și mi-am pus și pecetea pentru mai întărire“.

7. *Molitvenic, Blaj, 1815.*

„Această sfântă carte, adecă Molitvenic iaste cumpărat cu patrusprăzece zlofi bani de aramă, de Petriea Onea Popa cu Titheana soția dumnealui, Iuon feciorul și Rahira, Onisie, Nastasiea, Șimon, Gheorghie, Iuon, Nicuțu, Măriușta fiii dumnealor și s'au dat

¹⁾ Vezi notița dela Breaza, în legătură cu Antologhiul. Acest popa Ion ot Iași pare a fi viitorul ieromonah Isaiea Eșanul, care va scrie adeseori *criptograme*.

„de pomană la biserica în Dejani, pentru ca să fie pomeniți până
„va fi o foaie. Să nu aibă nime a-l înstreina dela biserică și cine
„s'ar ispiti să o fure etc... Scris'am eu Gheorghie Lepșa, paroh unit
la Dejani, la anul 1830, Ianuarie 26“.

8. **Octoih** (slavonesc), dela Lvov, 16(40).

De la foaia 28 începând, e următoarea însemnare :

„Acest octoih l-am cumpărat eu popa Daniilū iermonah din
„Dejani și l-am datū la mână(s)toara (!) noastră, la schitul Dejani-
„lor, care iaste hramul s(ve)ttii Nicolae și l-am datū de pomană.
„Iar cini s'ar ispiti, au din neamul nostru, au alții străini ca să-l
„ia să-l ducă la alte beseareci sau să să ispitească să-l fure, să fie
„la u(n lo)cu cu Iuda și să fie legat și blestemat cu afurisitul Arie,
„de 318 sfinți, etc... și l-am cumpărat în bani gata t(aleri) l(eoni)
„4, eu (urmează criptogramă :) popa Daniilū l(a) Dejani“ (fără
dată).

Pe păretele dela început : „Scris-am eu Miclăușū Dădri(c?)
„Drăghiciu?) Pe păretele de la sfârșit : „Scris-am eu, logofătul Comșa
o(t) L(i)dișorū“.

9. **Octoih**, Blaj, 1770.

„Acest Octoih s'au dat dinū crăiasca milă prinū (Iacov)
„Aaronū, v(i)c(a)răș(u)l ep(i)sco)piei Făgărașului, pe seama besearecii
„unite din Dejani. Blaj 1771, Sept. 12.“

Această împrejurare o dovedește și Protopopul Constantin Iva-
novici.

10. **Penticostar**, Blaj, 1768.

„Această carte iaste dată din mila înălțatei Crăiasii Marii
„Therezii, unde au fost de lipsă pela biserici, sfintii biserici dela
„Dejani. Nice un preot sau altcineva să nu să ție de ea sau să o
„înstreineze că să arată și din scrisoarea părintelui vicarășului Iacov
„Aron dela Blaj, care au fost rânduie dela împărăție și la toate au
„scris însuși cui sânt date din milă crăiască bisericii... supt afuri-
„saniea sfinților părinți 318, nimenea să nu o înstreineze dela sf.
„biserică a Dejanilor. Prot. Cos(tand)in Iva(no)vici al Fă(gărașului).
„Am scris când am fost în vizitație, în anul 1784, 3 Ia(nuarie).

Pe foi succesive e însemnarea de care se pomenește, a vicaru-
lui Iacov Aaron, la 1778.

11. **Sbornicul slavonesc dela Sas-Sebeș**, dela 1580, fără
foile dela început.

Pe foaia de la sfârșit, iscălitură : „... scris eu Stoica ot Sabeș“¹⁾

12. **Strastnic și Penticostar**, în manuscris slavonesc, pe 367
foi nenumerotate.

¹⁾ Pe manuscrisul slavonesc dela Dejani, notat aici sub Nr. 12, iscă-
Jește iar Stoica. Ar putea fi aceeași persoană.

Primele 126 foi cuprind *Strastnicul*, restul de 241 foi, *Pentecostarul*. *Formatul infolio*. Pe multe foi se vede marca mistrețul a fabricii de hârtie din Schweidnitz. Scrierea în genere este continuă. Titlurile și inițialele din text sunt scrise cu cerneală roșie. Alte pozoabe nu are.

Cine a fost copistul, n'am putut găsi, nici data. Foaia 23 e înlocuită mai târziu, cu o hârtie având marca mai complicată, din care se distinge o coroană, pe un postament. E scrisă de altă mână, cu caractere mai suptiri. În josul foii, pe verso, copistul acestei foi iscălește: „Pis(al) az Stoica greașnâi, leat 7182, a ot roj(destvo) H(risto)va 1674.“

Pe foaia dela pãretele din dos, adăugată la legat, sunt în românește câteva îndrumări tipiconale pentru slujba din ziua Paștilor, iar pe verso: „Acest Pentecostar iaste al meu, al Popii „Mihaiu. N'are nime nice o treabă, fără ficiorii mei și cene va hi „de noi că l-au cumpărat tată meu, popa Drăghiciu. Amin“. 1)

Din altă însemnare, cu aceeași scrisoare, în mare parte ștearsă, au mai rămas: „... de când au slobozit Racoșea Coruții...“

13. *Strastnic*, Blaj, 1817.

14. *Triod*, Râmnic, 1731.

„Această sfântă carte ce să chiamă *Triod*, s'au dat de popă mană la schitul dela Dejani de supt județul Făgărașului, la care „iaste hramul sfântului și făcătorului de minuni Nicolae. Deci cine „o ar înstreina dela acest mai sus numit schit, va fi supt blestemul „smereniei noastre chir (?) Inochentiu, episcopul Râmnicului, leat „7241 (1734) și l-am trimis pe duhovnicul ermonah Isaia Eșan, „care au trăit la acest mai sus numit schit și când am dat acesta, „au cumpărat și sfințea sa pre bani gata, 16 florinț un *Triod*, „spre slujba sfinției sale dela noi.“ 2)

15. *Triod*, Blaj, 1813.

6. Grid

Amândouă bisericile sunt pe un deal, la depărtare numai de câțiva metri una după alta.

a) Biserica unită,

pe dinafară, pare mai interesantă prin vechimea ei, care nu se poate data. În interior însă se vede că a fost atât de mult modificată,

1) Însemnarea e fără dată. Acest popa Mihaiu poate să fie cel arătat de dl Meț, *Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului*, în tabloul de la sfârșit, ca preot la Dejani, în 1726; pe *Antologhiul dela Dejani*, arătat în această comunicare, nr. 1., iscălea și la 1758.

2) Pentru încurcătura iscată cu aceste cărți, vezi și la Iași, la *Triod*.

încât nu mai oferă aproape nimic de interes, Naosul, larg de 4 m., lungit succesiv, are, în loc de boltă, ștucatură pe scânduri.

Interesant e numai altarul, a cărui absidă are numai trei laturi. Catapeteasma are numai două uși, între ele nedespărțite cu zid. De-asupra ușilor, zidul catapetesmei se razimă pe grinzi de stejar. Această întocmire aduce cu cea dela biserica unită din Cămăna de jos, care e foarte veche. Interiorul altarului are 2,38 m, în afunzime, și 2,95 m, deacurmezișul. Ferestrele le are la E. și S., dar nu se poate să fie cele originale. Grosimea zidului e de 80 cm. Bolta altarului e un fel de calotă, la care sunt vizibile diagonalele cari împreună unghiurile opuse ale absidei.

Până nu demult, altarul își păstrase zugrăveala, care poate că mai oferea vreo informațiune, dar azi e și el spoit cu alb.

Cărți vechi:

1. *Antologhiu*, (Râmnic 1737), fără foaia de titlu.
2. *Evanghelle*, Blaj, 1817.
3. *Evanghelia* mitropolitului Veniamin, tipărită la Neamțu 1834.
4. *Liturghii*, București, 1729. (*Bibliografia românească veche*, de Bianu-Hodoș, pune această carte la 1728)
5. *Strastnic*, Blaj, 1813.
6. *Triod*, Blaj, 1813.

Biserica are un clopot vechiu, cumpărat mai anii trecuți din Părău (cumpăratură urmată de un proces, intentat de urmașii dăruitorului), pe care e scris: „Acest clopot s'au dăruit sfi, biseriică în „Părău prin osteneala părintelui Ieromonah Zosim Crețu (de po-„menit;) Stanciu, Marinca, 1785.“

b) Biserica ortodoxă

e zidită abia la 1857. E solidă, încăpătoare, puțin prea joasă.

Dintre lucrurile vechi, amintesc o icoană, care înfățișează darurile Maicei Domnului. N'are nume de zugrav, nici an; inscripțiile îi sunt în slavonește.

Prestolul e mai vechiu decât zidirea bisericii. E de piatră. Pe piciorul lui e săpată însemnarea: „Acest sf. prestol s'au plătit „de Dumnealui Bucur Gheorghe Negrea, la anul 1841, la 15 Fe-„bruarie, s'au ridicat în ziua de sf. Tod(o)r“ [apoi pe dunga mesei:] „supt parohia preotului Irimie Gridi s'au ridicat acest sf. prestol“.

Antimisul e dela 1751, dela Viena.

Cărți vechi:

1. *Apostol*, București, 1774.

2. **Cazanii la morți**, manuscript în rea stare. Pe un rest de foaie dela început, e însemnat anul 1833. Pe altă foaie, de cătră sfârșit: „Aceste vo patru foi ce s'au scris, m'am rugat de dumnealui cinstitul, de părintele nămesnicul, de Bucur Gridi de mi le-au scris adecă mie, popii Mathei Buta, parohului Părăului, depe ale dumnealui. Și le-am adus la anul 1826 Dec. 3“.

3. **Evanghelie**, București, 1742.

4. **Liturghii**, București, 1741.

5. **Molitvenic**, București, 1722, cu însemnarea:

„Această car(te) ce să chiamă molitvenic l-am cumpărat eu Mihaiu sin Bordănesi și l-am (dat) de pomân(ă) preotului din Grid, ca să fie mie și părinți(lor) miei și neamului mie(u) care (se) va scrie † Sima, Chiva, Bogdan, Stanca, Vasile, Mihaiu, Stanca, Florea, Dragomir, Aldea, Io(sif), Ios(if), Ion, Aldea, Dum(itru), Anca, Sora, Dumitra, Chivul, Ali.. Maria...“

6. **Octoih**, Râmnic, 1742, numai două foi dela început, fără însăși cartea. Pe o foaie răzleață din alt octoih, scrie preotul Bucur Popovici (pela 1805): „Ați să să știe că am scris eu popa Bucur Popovici boerū și nemiș de la satul Gridū din vidicul Făgărașului“.

7. **Penticostar**, 17—, fără foile de titlu.

8. **Triodul**, Iași, 1747, fără foile dela început.

7. Hârseni

In biserica ortodoxă, sunt două icoane, date la 1771, cu următoarea însemnare, pe dosul lor, în caractere latine:

„Această sfântă icoană chipul Domnului Hs ca să le fie de ajutor s'o dat bisericii Gelațului Veselachie Șelarul împreună cu jupâneasa densului Stenuța, cu fii lor Dumitru, Vasilie a. 1771. Septembrie. Fegeraș“.

Insemnarea de pe icoana Maicii Domnului e cam de același cuprins, dar e mai ștearsă.

8. Hurez

Clădirea bisericii ortodoxe de azi, e de la 1865.

Antimisul e dela Vasile Moga, 1829.

Cărți vechi:

1. **Evanghelie**, Blaj, 1817.

„s'au cumpăratū de la Ioann Popovici din Boiță, de mine Gheorghe Sasă din Hurezi, împreună cu găzdo(a)ia mea Elinca și

„de fiu Ioan și nora noastră Viroana și din darul lui D(u)mnezeu și a Duhului Sfântu în ce ceas o am cumpărat, în anu 1820, luna Maiu 9, într'acesta ceas o am și dăruit sfintei biserici cei neunite în Hurezi pentru ca să fie de pomenire pentru sufletele noastre și a tot neam(ul) nostru. Și nime să nu îndrăsnească a o înstreina dintru aceasta biserică, care o am dat cu cugetu bunu, din sufletele noastre. S'au cumpărat înaintea a 2 preoți, eu popa Tămaș, paroh unit, popa Samoilă Vas¹⁾ paroh locului, cu treizeci de zloji nemțești.

2. Triod, Râmnic 1731.

9. Iași.

Biserica din Iași e zidită pe locul uneia vechi, la 1882. Cea veche a fost tot de piatră și acoperită cu țiglă. A fost dărâmată pentrucă era prea neîncăpătoare. Bătrâni trecuți de 70 ani, ca Șerban Gavrilă și Mihai Ivan, cantor, o știu foarte bine. Crâsnicul, Gheorghe Ivan, îmi spune că, având vârsta ca de 14 ani pe când s'a dărâmat biserica veche, își mai aduce și acum aminte câtă jale simțea, văzând cum se împlânta târnăcopul în sfînții cari erau zurgăviți pe fața dinafară a păreților.

Cărți vechi:

1. *Antologhiu* 2 vol. Râmnic, 1737.

Pe verso foi 32: „Eu cel mai jos numit, fac înștiințare la cei ce să cuvine precumcă am cumpărat această sfântă și dumnezească grădină cu 12 poli (!pomi), care să chieamă Meneiu; în care multe sufletești poame să află, încă și copaci cu bună umbră și izvoare de ape limpezi, la care va alerga fiește cine cu suflet fierbinte va afla luiș odihnă și veselii multe. Unde auzind îngerii cântând, care prin sudori și prin osteneală în austru au sămănat, mănunchi de bucurie au secerat. După care dorind, mult am asudat și o am și câștigat și dreaptă osteneala mea am dat de o am și cumpărat pre bani gata (urmează criptogramă :²⁾ douăzeci și trei de florinți eu ermonah Isaiea Eșanul, care am trăit la schitul din Curmătura pădurii Dejanilor de supt județul Făgărașului, (alfabet obișnuit :) în anul dela zidirea lumii 7247, iară dela Hs. 1739, april 14, în Sâmbăta lui Lazăr, și într'acești ani și vremi erau împărății învrăjbiți, turburate nu numai aici în Ardeal. Ci și într'alte țări greale și încurcate și prostimea de nevoi și de neca-

¹⁾ Preot ortodox la Râșor, între 1815—1829, la care era afiliat Hurezul, parohia ortodoxă.

²⁾ Vezi nota dela Breaza, în legătură cu *Antologhiul*.

„zuri dogoriți. Fiind domniile strămutate și țările, răzmirițe și pu-
„stiiri multe s'au întâmplat. Fiind toate din tocmeala și chiverni-
„seala (lui) Dumne(zeu)“.¹⁾

2. *Apostol, București, 1743.*

3. *Cazanii, fără foaia de titlu. (Pe unele ornamente finale, sub un cap de inger, sunt literele M. E. Să fie Chiriadromiul dela București, 1732?)*

Dela foaia 273: „Această sfântă păucenie o am cumpărat eu „Isaiea iermonah pe munca și osteneala mea pe bani buni florinți „15, fiind eu de loc din Iașu supt Făg(ă)raș, la anul dela zidirea „lumii 7245 (1736), me(s)jeța Dechemvrie 14 și am scris eu. „Isaiea „iermonah și cine s'ar ispiti a le fura...“

4. *Ceaslov, 17(15, dela Târgoviște ?)*

5. *Evangelhie, București, 1723.*

„Această sfântă evanghelie o am cumpărat eu Isaiea ieremo-
„nah din Iași, în scaunul Făgărașului“. Apoi: „Această sfântă
„ev(an)ghelie cumpăratu-o-am eu Isaiea ieremonah Eșanul 1726,
„7234, și cine s'ar scula în vrun fel să o iea sau să o fure sau
„a o șterge, să-l șteargă Dumnezeu pre acela om din cartea vieții și
„să-l trimită în gheena cu diavoli și să i să risipească casa lui ca
„Sodoma și ca Gomorul, și să n'aibă nici o odihnă nici aici, nice
„pre altă (lume) și să fie lipsit de toate „bunățățile, (ori)care ar fi
„acela om. Scris-am eu Isaiea ieremonah Eșanul, în ținutul Făgă-
„rașului, la schitul dela Dejani.“

*În sfârșit, bag seama, tot pentru a-și putea asigura și mai bine cartea împotriva furtului, își mai scrie numele pe câteva pa-
gini, în câte o silabă-două de foaie.*

6. *Evangelhie, Blaj, 1817.*

7. *Evhologhiu, București, 1741.*

8. *Liturghii, ale lui Antim Ivireanul, Târgoviște, 1713.*

9. *Manuscript, care cuprinde 4 cazanii la oamenii morți, cu însemnarea sub pagini: „Isaiea ermonah ot Iași, scrisă la mână-
„stirea Dejanilor și am scris în luna Maiu 6 dni, anii de la Hs.
„1736. 7244, (Apoi tot: „Isaiea ieromonah din Iași“, în cripto-
gramă).*

*La sfârșitul cazaniilor: „Scrisă în Avgust dni 17, 1736, 7244
Isaiea ieromonaș mnogo greașnii pisah“.*

*Urmează îndrumări pentru preoții duhovnici, scrise tot de
Isaiea și în sfârșit: Un fragment din rânduiala sfințirii bisericilor
și un început de Slușba vecerniei, aceste fragmente scrise de altă
mână.*

¹⁾ Pentru data morții călugărului Isaiea Eșanul, vezi la *Vaidarecea, pe Liturghiile de sub nr. 7.*

10. *Octoih*, 17.—

11. *Penticostar*, fără foaia de titlu.

(Pe gravura cu Dumineca Tomei e însemnat „Petru P. typ, 1768“, pe a Duminecii Mironosițelor: „Petru Papavić tipograf Râmn.“, cartea deci nu poate fi *Penticostar*ul tipărit la Râmnic 1767, ci numai cel apărut la București, 1768).

Dela foaia 58: „Să să știe că această carte ce să chiamă „*Pintecostar* o am cumpărat eu popa Mathei ot Iași pe banii miei „8 florinți și cine s'urū afla să o iea sau să o fure, afurei (afurisit?) de veac de la Hs și de..., anul 1788, luna Mai 9 zile“.

12. *Triod*, Râmnic, 1731, tipărit de episcopul Inochentie, care însuși îl dăruiește: „Această sfântă carte ce să chiamă *Triod* o am „dat de pomană la schitul dela Dejani ce iaste în hramul sfântului... Nicolae, iar cine l-ar înstr(ă)ina dela acest numit schit, „să fie supt blăstăm^{ul} smereniei noastre (kir?) Inochentie, episcopul „Râmnicului, leat 7242 (1734).

Peste această scrisoare, călugărul Isaiea a tras dungi și a scris el altă însemnare: „...o am cumpărat eu ermonah Isaiea Eșanul „pre dreaptă osteneala mea, pentru care am dat șasesprăzece florinți „în episcopia Râmnicului și întâmplându-se Părintelui episcop din „Râmnic învăluală, supt iscălitura Sfinții Sale o au numit să fie „la schitul Dejani, neștiind (care) din doao, pentru care făcând (eu) „înștiințare la cei ce se cuvine, pe care știu că mi-am dat banii, „aceea vom ținea, iar care s'au dat la schit de pomeană, și eu cu „tot sufletul o las să fie statornică și nestrămutată,¹⁾ care o voiu „însemna cu această slovă în an 7242. Deci cine s'ar întâmpla a „rămânea după mutarea mea, au nepoților miei, au strănepoților „miei cu bl(a)g(o)sl(o)venie părintească pot să o stăpânească. Iar „alți să nu fie volnici a se mesteca și de la dânșii a o înstreina, „că vor cădea la mare pedeapsă supt blestemul părintesc și am „(urmează criptogramă:) scris la schitul dela Dejani, când am..., acolo, „care schit să află supt județul Făgărașului în Ardeal, în cuprin- „derea Oltului“.

10. Luța

Intr'o cercetare din 1716, 23 Aprilie, e ascultat ca martor: „*Testis Honorandus Popa Opra Boer, annor(um) circiter 80, pastor „Valachicus in Lutza.*“²⁾

La 1768, preot era popa Lațcu,³⁾

Tabloul statistic despre preoți, publicat de d-l Șt. Meteș,⁴⁾ trebuie pus în consonanță cu informațiunile de la pag. 85 [o. c.]

¹⁾ Că e drept ce susține călugărul Isaiea, vezi nota după *Triodul* de la Dejani, sub Nr. 14.

²⁾ Actul e păstrat de mine.

³⁾ Vezi însemnarea de mai jos, de pe *Penticostar*, 1768.

⁴⁾ Șt. Meteș, *Viața bis. a Rom. din Țara Oltului*, pag. 134.

în sensul că preotul Iuon Răduț, scris la Ludișor, la 1789, trebuie trecut la Luța. Greșeala s'a putut face din cauza că pe atunci Luța era filie a Ludișorului.

Deasemenea însemnarea din aceeași lucrare ¹⁾ că la 1846 Luța ar fi avut 105 familii, e evident o greșeală de tipar, satul neridicându-se nici chiar azi peste 60 familii.

Intr'un raport înaintat Scaunului de judecată districtual boeronal, la 1837, Ianuarie 14, se pomenește văduva preoteasă Sanda popii Vasile Literat („Székely Szánda, özvegy Vaszilie Literat Sz(é-„kely!) Gy(alog?) Katona Pápné“). Numele lui Vasile Pop, arătat ca preot în Luța, la 1805, de d-l Șt. Meteș ¹⁾, trebuie deci îndreptat așa: popa Vasile Literat. ²⁾

Matricolele, în parte arse, ale parohiei, arată ca preot între 1830—1840 pe Lazăr Grama. El lua parte, încă la 1815, la înmormântarea preotului Samoilă Vas din Râușor (vezi mai la vale la acest sat).

Dela 1841 începând, slujește preotul Ioan Breazu („popa de pe Vale“), probabil până la 1856, când se pare că, rămas văduv, se lasă de preoție recăsătorindu-se.

La 1856, e sfințit de Șaguna un al doilea preot cu numele Ioan Breazu. ³⁾ Numele lui se găsește în tabloul elevilor din secțiunea pedagogică, an. școl. 1854/5, a Seminarului ortodox din Sibiu. ⁴⁾ Nefiind trecut și între elevii de teologie, trebuie să admitem că a fost „moralist“.

Antimisul e dela episcopul Climent al Râmnicului, 1741. ⁵⁾

Cărțile vechi au fost văzute de d-l profesor N. Iorga. ⁶⁾

Am mai găsit :

1. *Adunarea Cazaniilor, Viena, 1793.*

2. *Penticostar, Blaj, 1768, văzut de d-l N. Iorga. ⁶⁾*

Pe foaia 20, însemnare: „Să să știe că această carte ou cum-„părat oamenii numiți : Boero(a)ea Iovo(a)e au dat 4 florinți și o „ducă. A lui Seachil Șandru Lațcu au dat 10 duce, eu popa Lațcu „am dat 10 duce, Lațcu Grama au dat 10 duce, leanci Breazu au „dat 4 duce și u(n) creițar, Aldea Boeriu au dat 2₁ duce, Adam „Bucuri(i) au dat un₁ mărieași, Mihai Grama au dat 4 duce, ju-„pâneasa a bătrână au dat 2 potori, Lațcu popa au dat 12 duce...“

¹⁾ *Ibidem*, pag. 85.

²⁾ Actul e păstrat de mine. Tradiția și pomelnicul familiei Literat din Luța încă știu de preotul Vasile și preoteasa Sanda.

³⁾ *Singhelia* Nr. 651, din 1856. în păstrarea mea.

⁴⁾ *Dr. Eus. R. Roșca, Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreian“, Sibiu 1911, pag. 174.*

⁵⁾ Văzut și de d-l N. Iorga, *Scrisori și inscripții*, I. p. 298.

⁶⁾ *Ibidem*, II, p. 131.

(continuarea e dată de d-l Iorga, l. c.). La sfârșit o însemnare cu creion, care probabil restabilește un text tăiat la legatul cărții: „La Luța, 4 faor 1768.“

3. *Predichele lui Petru Maior, 1811,*

4. *Strastnic, fără foaie de titlu. (E partea dela sfârșit a Triodului din Buzău, 1700. Cântările nu sunt în slavonește).*

5. *Triod, București, 1747.*

Pe lângă acestea, în proprietatea mea, se află un

6. *Mărgăritar, de la 1691, cu o iscălitură înflorită și slove aruncate: „Scris-am eu smer. eromona(h) Matheu (?), Mărgineni, „(eat) 1761.“*

Începând dela foaia 6: „Acestă sfântă Mărgărit(ar) iaste al „sfintei besearici din... și din Bucium (peste ultimele cuvinte, s'a scris de o altă mână: „de legea grecească din Hurez) (s'au) dat „de iermonah Isaiea¹⁾ de pomeană. Iară care s'ar afla să-l înstreineze sau să-l fie și nu l-ar da la aceste sf. besearici, va rămânea „suptu afurisaniea sfinților părinți 318 (cuvinte șterse) Popa Șan-dru Mărgineanul jurat s(ăborului)...“

Pe verso foi 152: „In anul 1773 au venit înălțatul împărat „și am vorbit eu popa (Șan)dru (?) în ulița Mărginenilor cu înălțatul împărat. Pentru ca să (se) știe, tot întracea zi au venit „și... (din câteva cuvinte șterse cu linii, se mai recunoaște:) Gri-gore Maer“.

11. Mărgineni

În biserica ortodoxă se găsesc câteva cărți vechi. Însemnările de pe ele, dacă și nu aduc informațiuni cu totul noi, cred că totuși nu-s lipsite de interes.

1. *Biblia lui Clain, Blaj 1795, cumpărată de popa Gheorghe Pandrea din Mărgineni, pentru sine și copiii săi din neam în neam. Ajungând cartea în mâna unui ortodox, acesta a socotit să o treacă și pe ea la ortodoxie. A făcut-o tăind pretutindeni numele Blaj și scriind deasupra: Sibiu, încolo lăsând totul neschimbat, așa că episcopul Blajului, Bobb, a tipărit cartea și i-a datat prefața... în Sibiu.*

2. *Triod, București, 1798, cu următoarea însemnare:*

„La leat 1799 au tăiat pă măriea sa Costandin Vodă Han-ger(li) din porunca preaputernicii împărății Vineri dimineața, la „șase ceasuri din zi și scoțindu-l de picior despoiat în mijlocul „curții domnești și D(u)mnezau să-l pominească 1799 Fev. 18. Ra-fail iermon(a)h,

Tot el scrie că a cumpărat acest Triod cu bani adunați de la credincioși din București (fiind deci în oraș, când a fost asasinat domnitorul) și l-a dat la „sfântul schit Chiea Teleaj(en), la leat 1799“.

Cartea mai are o pecelie cu fum, înfățișând o biserică cu trei turnuri și cu legendă: „Schitu Cheia 1831.“ (Va urma)

¹⁾ Acesta e Hagi Isaiea dela Mărgineni, care a făcut și biserica din Bucium, între 1747—67.

A m i n t i r i

din

Războiul de întregire a Neamului

IV.

de Dr. Alexe Sulica

— „Pré salé“¹⁾, domnilor, poftiți, că doar de fasole și „răbdări prăjite“, de când MARS ne-a năpustit aci la marginea de miază-noapte a Bărăganului, cred că vă e lehamite.

— Chemați și pe Bradipu!²⁾

Maiorul Dr. S... aleargă într'un suflet, ca un rinocer, gâfâind:

— Messalin-a-a? Unde-i Messalina, fraților?

— Ce Messalină, domnule? Unde te trezești? Sau pasărea mălai visează? Pré salé, domnule, *primum edere, deinde procreare*. că doar noi nu suntem adepții lui Freud, care susține că mai întâi a fost oul și apoi găina.

Și cât ai bate 'n palme carnea toată a dispărut. Și abia când, fiecare aranjat cu burta, se îndrepta spre obicinuita-i îndelnetnicire de șomer în campanie: jocul de table, de bridge, țintar, cetit etc., apare și Bradipu, somnoros și morocănos.

— De ce mi-ai stricat somnul, Căcărează,³⁾ ai? Spune, ai!

¹⁾ *Pré salé* este carnea oilor crescute în Dobrogea și care are un gust deosebit de plăcut, fiind puțin sărată de la natură, din cauza ierbii pe care o pasc oile în stepile cu solul sărat. Turcii „se bat“ după berbec dobrogean.

²⁾ Braditu era supranumit de noi sublocotenentul B., farmacist, care suferia de rinită purulentă, cu sinuzită frontală, din care cauză a și murit la câteva luni după aceea. Ne miram, cum de nu a cerut reformarea sau trimiterea sa la un spital.

Noi i-am dat numele animalului Leneșul (Bradipus), care trăiește prin Australia, cățărât pe crângile arborilor, cu ale căror frunze se hrănește și cu care după ce se satură, se lasă să cadă jos. Din când în când scoate niște sunete ca: ai, ai. Se crede că, din cauza lenei, doarme mai mult pe crângile arborilor, ca să nu mai trebuie să coboare, iar când își dă drumul din arbore și se bușește de pământ, strigă tot: ai!

Farmacistul sublocotenent B. mânca și după aceea se culca, ca să se scoale numai când ordonanța îl deștepta iarăși pentru masă.

³⁾ Căcărează era numele de familie al lui Marin, ordonanța subsemnatului. Farmacistul B. era foarte nervos, bietul, poate din cauza boalei și ne-

— Domnule, sublocotenent, eu v'am chemat să mâncați și d-voastră carne de oaie friptă, dar ați venit prea târziu, că domnii ofițeri au mâncat tot.

— Ai, ai, să știi că te ia dracu dacă-mi mai strici somnul altă-dată pentru nimica, măi Căcărează! M'ai înțeles ori nu, ai?

— Înțeles, d-le sublocotenent!

Din 22 și până'n 30 Noemvrie iarăși am făcut un popas ceferist pe dublura din dreapta a liniei ferate, în câmp deschis, la 4 kilometri de Monteoru și 7 de Buzău.

Vremea ne da în șir zile mohorâte, când cu ploaie, când cu zăpadă în fulgi mari — cari dispăreau la atingerea pământului înecat de apă — când cu vânt, care-ți plesnia în față țepi reci de ploaie amestecată cu zăpadă ce-ți strecura sloi de ghiață între spete silindu-te să strângi din umeri, luând înfățișarea unui marabu.

Pe dublura din stânga noastră, alergau nervoase spre front trenurile încărcate cu muniții și trupe sau găfâiau trenurile supra-încărcate cu refugiați speriați și cu tot felul de lucruri de gospodărie.

Pe șoseaua națională, spre front, treceau din când în când „pole“-uri de „moscali“ și „sotnii“ de cazaci, cântând de parcă s'ar fi dus la petrecere. În privința armamentului „Marele Aliat“, în care ne răzimam acum toată încrederea, ne-a servit cea mai uluitoare dezamăgire: nu stăteau mai bine decât noi! Ei ofereau carne de tun cu nemiluita! Văzându-i atât de sumar înarmați, trecând în cântece nu eroice, pline de vigoare războinică și dispreț de moarte, ci mai mult melancolice, pline de nostalgia locurilor natale din stepele întinsului Imperiu țarist, seurgându-se în valuri

putându-și arăta nervii cu noi, cari îi mai ziceam și „Bradipule“, se răzbuna pe ordonanță, câte-odată și pe ale noastre. Simția o deosebită plăcere și credea că se răzună și pe ofițerul lui Marin, când îi zicea acestuia... Căcărează. Il rugasem în mai multe rânduri să-i spună pe numele dat de nașe-sa... până va cere Ministerului de justiție să-i schimbe numele patronimic în altul mai puțin copronimic. Dar ți-ai găsit! — „Ce ții așa de mult la un țopârlan, domnule? Nu cumva o să te superi pe mine, pentru păcatul nevinovat că-mi vine în tot momentul pe buze numele lui? Că doar nu-l mănânc“. — „Dragă Bradipule, îl mănânci, nu-l mănânci, dar nu te mai ținea atâta cu gura de numele lui! Nu te-ai săturat, vrei să-l mănânci fript? Nu vezi cum îl supără limba ta ascuțită?“...

nesfârșite spre front, mi-am amintit de spusele unui ofițer austriac invalid, care venise la București în timpul neutralității României: „La începutul războiului, când armata austriacă lupta contra Rușilor cu armament superior, din poziții întărite, cădeau secerate la pământ unele după altele valurile de asalt rusești. Cu toate acestea, altele și altele apăreau în fața pozițiilor austro-ungare, până când soldații noștri, copleșiți de numărul fără sfârșit al Rușilor, aveau impresia, că toată lupta lor contra acelora este zadarnică, și istoviți de oboseală tot trăgând cu pușca și cu mitraliera, fără să vadă odată sfârșite talazurile de Ruși, cuprinși de enervare și panică, aruncau pușca, părăsiau mitraliera și, îngroziți, fugiau ca nebunii încetrau vedeau cu ochii. Rușii aveau multă „carne de tun“ și câștigau la început luptele prin numărul inequizabil al trupelor pe cari le aruncau fără răgaz la asalt“.

— Marine, vreau să văd rufele de pe tine, dacă sunt curate“. Nu cumva să te umpli de păduchi, pe cari, sigur, o să-i împarți în primul rând cu ofițerul tău !

— Rufele mele sunt foarte curate, domnule sublocotenent, cât despre lighioanele alea, ferit-a sfântul să se prăsească pe mine. De mine să nu aveți grije !

Ce este drept, Marin al meu, plugar din Dolj, era harnic, fără preget și îndemnatic la orice treabă, ca o harnică gospodină, deși avea vre-o 45 de ani și era tată a 7 copii, dintre cari cel mai mare era de 13 ani. Fiindecă auzisem însă, că comuna sa natală este vestită prin numărul respectabil de hoți de cai, nu am neglijat să-i recomand lui Marin când mi s'a oferit ca ordonanță pentru războiu : „Marine (evitam totdeauna să-i spun numele complet, pentru care „atenție“ Marinică, din partea sa, se arăta foarte întrepid) să știi, că mie nu-mi plac oamenii proști, leneși și bețivi și îi urăse pe mincinoși, exeroци și hoți. Să nu te îmbeți, să nu furi și să nu te porți rău cu nimeni, mai ales pe unde vom fi încartiruiți, că altfel imediat te trimit la regiment“. (Această amenințare echivala, pentru o ordonanță de medic, cu trimiterea la Curtea Marțială și de acolo la Plutonul de execuție, regimentul fiind totdeauna în fața inamicului).

— „Am înțeles, să trăiți, d-le sublocotenent !“.

Cu toată asigurarea dată mie de Marin, la plecarea în campanie voiam totuși să verific, ce-i mai tare în Marinică : spiritul de disciplină sau puterea obiceiului. Văzând că se cam codește să se desbrace, încep să intru la bănuială, mai cu seamă că nu-mi aduceam aminte să-l fi văzut vre-odată pe Marin, de două luni și jumătate de când am plecat la războiu, că-și spală vre-un cap de rufă. Credeam deci că ori cămașa de pe el este neagră-tuciu și plină de păduchi, ori că nici cămașe pe el nu are.

— „Haide Marine, desbracă-te mai repede, că n'am timp de pierdut! — Ce-i asta Marine, bată-te vina ta să te bată! Faci pe Neamtu în țara ta? „Rehiziționezi“ pe unde treci, fără știre, fără bon! Până la Pitești nu te „boieriseși“ încă pe sub țoalele militare. Te-ai dat la cămașe de olandă cu cerculețe, serobită, nouă-nouță? Ai furat-o, păcătosule, de la gazda noastră din Pitești, care s'a purtat așa de bine cu noi? Cum ai îndrăznit, ticălosule, lua-te-ar Nemții! De sigur, ai să zici că ți-a făcut-o cadou d-l Petrescu, cum ai spus și la Jiu, când ți-am găsit în bagaje chipiul nou de liceu, că ți l-a dăruit gazda pentru băiatul tău mai mare. Chipiu nou, nepurtat! Și cu toate că știi bine ce-ai pățit, tot nu te-ai învâțat minte! Deschide-ți lădița de campanie, să văd ce-ai mai șterpelit, „boier Căcărează“!

Dar înainte de-a ajunge să văd conținutul lădiței lui Marin, îmi spune că d-l Petrescu i-a dăruit 7 cămăși noi de olandă cu cerculețe pe piepți, serobite, din cari 6 le are în lădiță. Și, în adevăr, erau foarte frumos împachetate și așezate de-asupra, să nu se șifoneze!

Marin Căcărează era harnic, pe ce punea mâna, ieșia bine; era iubitor de „curățenie“ și avea și gusturi rafinate: calități însușite de la un căpitan, la care slujise ca ordonanță în timpul serviciului militar activ. Când am intrat în Petroșani, mă pomenește a doua zi seara, că Marin mă întreabă dacă voiesc să primesc pe o „boieroaică ungurească“, care dorește „să mă cunoască“, pentrucă, spunea Marin, a zis ea că „borbat de la mine este moartă la abur (háboru pe ung. înseamnă războiu). Marin, țăran din Oltenia, habar n'avea de ungurească.

— „Marine, nu ți-e rușine ție țăran, om în vârstă, tată de copii, să faci pe „codoșul“? Ieși afară! Să nu mai îndrăsnești să mai vii

cu astfel de treburi înaintea mea, că pun de-ți trage sergentul Toroipan 25 !“

Nu din ipocrizie, ci pentrucă al treilea, în astfel de treburi, strică totdeauna. De data aceasta nu l-am mai iertat pe „boierul Căcărează“. I-am dat o pedeapsă originală : Toroipan, sergentul, l-a dus înaintea trupei și i-a ordonat să se desbrace de uniforma militară și să rămână numai în cămașa de olandă, negreșit fără guler, — căci d-l Petrescu „la rezezeală uitase să-l ajusteze și cu „zgardă“ — și în izmenele lui de acasă, ca să-l admire camarazii. Asta i-a servit mai mult decât o „instruire“ polițienească, căci de atunci Marin devenise o ordonanță râvnită de toți ofițerii de la unitatea noastră.

În zorii dimineții de 27 Noembrie, când mă cobor din vagonul ofițerilor spre a mai inspecta împrejurimile și a căuta o posibilitate de ieșire din blocaj, numai ce văd că înaintea noastră, spre Buzău, singur trenul sanitar de răniți al Dr-ului Roca mai rămăsese, de rest era curățită linia până în gară. Nu trece apoi o jumătate de oră și iată că sosește o locomotivă, care se înhamă la trenul sanitar și încet-încet, haida-hai, o pornește înapoi spre Buzău. Cum viteza trenului nu era mai mare decât a meleului, nu mi-a fost greu ca, în pas alergător, în vre-o 5 minute să ajung locomotiva și să mă ure pe platformă, lângă mecanic. Locomotiva trenului nostru, la vre-o două zile după sosirea noastră de la Ploești, a fost părăsită atât de mecanic cât și de fochist, luând cu ei și închizătorul de la cazanul cu apă, din care cauză această locomotivă nu mai era utilizabilă. Astfel stând lucrurile, trenul nostru numai remoreat de o altă locomotivă putea fi tras din loc. Crezând că acea locomotivă are ordin să tragă toate trenurile din câmp în gara Buzău, întreb pe mecanic, ca să verific bănuiala mea, dar acesta-mi răspunde că el a tras toate trenurile, numai ca să poată ajunge la trenul de răniți al dr-ului Roca, căruia vrea să-i vină în ajutor, fiind conorășeni și medicul casei sale. Așadar fiind noi coada, aveam să stăm acolo fără nicio nădejde de mântuire, frontul apropiindu-se dinspre Ploești zi de zi de noi. Îl rog pe mecanic ca, după ce va fi dus în gară acel tren, să vină să ne care și pe noi. Nici nu voi însă să audă de așa ceva, parecă ceeace se lăsa cu atâta desinteres pradă dușmanului, era averea noastră și nu a statului.

Văzând că eu buna nu ajung la nici un rezultat și știind că, chiar de mi-ar promite, după ce va fi terminat cu trenul de răniți nu-l mai prind, îi ordon, amenințându-l cu revolverul, să dea înapoi cu toate vagoanele până la trenul nostru, pe care de asemenea să-l încopceie pentru gara Buzău.

— „Doamne ferește, nu pot face acest lucru, deoarece locomotiva mea este de tip 4 și mai mult de aceste 30 de vagoane nu poate trage nici un vagon în plus, chiar să vreau eu“.

Trenul nostru avea și el vreo 27 vagoane. Eu mă arăt neînduplecat și-l conving că nu glumesc. În fine, împinge toată seria de vagoane până la trenul nostru, îl încopceie și când să dea înainte, roatele de la locomotivă patinează pe loc, iar manometrul arată că presiunea în cazanul cu aburi a trecut de linia roșie, adică de linia maximă îngăduită.

— Plesnește, explodează cazanul și mă face bucăți, păcatele mele !

— Aici stau și eu cu d-ta ; ce ți se va 'ntâmpla d-tale, voiu păți și eu, d-le mecanic.

— Da, dar poate d-ta n'ai copii, d-le sublocotenent.

Văzând că toate lamentațiunile și toate pretextele îi sunt zadarnice, mecanicul mă întrebă dacă am săpun și alimente în tren și dacă-i dau 2 kg. săpun și alimente.

— Decât să le pierd, mai bucuros ți le dau d-tale d-le, fă numai treabă.

După mai multe răbufniri zadarnice, după ce i s'a dat toată presiunea posibilă și acul manometrului trecuse de ultima cifră pe cadran, — lucru ce nu mă intimidă, cum crezuse mecanicul — iată că trenul nostru, lung de aproape 60 de vagoane, începe să alunece pe șini într'un tempo de 3 km. pe oră. În două ore și 20 minute, mulțumită rezistenței mașinei, ne vedem ajunși la semnalul de intrare în gară. Dar, după atâta trudă și oțelire titanică, spre nenorocirea trenului nostru, un impiegat de mișcare ne iese înainte și în numele M. C. G. ne ordonă să ne întoarcem la locul de unde am plecat.

Putea cineva să se opună ? Cu jalea'n suflet ne-am resemnat și ne-am îndreptat spre locul de pierzanie al acestui nenorocit tren.

În Buzău se afla Marele Cartier General. Era deci natural ca, în lipsă de activitate și de știri, să ne repezim în fiecare zi acolo pentru câteva ceasuri. În oraș continuă forfoteala de trupe, unele cari mergeau și altele cari veniau de la front: soldații ruși cari umblau hai-hui mâncând sâmburi de dovleac sau vânzând prin mahalale diferite alimente, tutun și țigări românești, luate de prin trenurile sparte și devastate de ei. Populația civilă era alarmată de jafurile săvârșite de acești „aliați“ nu numai noaptea, dar chiar ziua, în amiaza mare, prin casele unde nu întâmpinau pe nimeni sau rezistența era slabă.

În orașul Buzău nu sunt puțini Săcelenii, cari reprezintă bine comerțul, industria și profesiunile libere. De aceea, aci numai la pronunțarea numelui unui sat din Săcele, eram primit în casele lor, ca la un consemn, cu toată dragostea și atențiunea de care sunt capabili Mocanii săceleni.

Aci, ca și la Brăila și Constanța, orașe cu multă populație mocănească din Săcele, se vede bine influința civilizatoare a acestor Români: străzi largi, drepte, clădiri mari, moderne, monumentale chiar, curățenie și ordine. Într'un cuvânt, înfățișare de orașe occidentale în cari, afară de Constanța, nimic nu mai amintește stăpânirea de rușinoasă amintire a Fanarioților. Mocanul, prin ocupația sa cu multiple aspecte, cu foarte variate îndeletniciri, — ca industriaș, crescător de vite mici și mari, transformator al cărnii, laptelui, lânii, pieilor etc., comerciant care cutreieră țările și târgurile Europei orientale spre a vinde prisosul în vite și produsele industrializate sau materiile prime — vrea-nu-vrea, vine în contact cu tot felul de oameni, ca limbă, cultură, temperament, obiceiuri. Vede sate, orașe, lunci, păduri, munți și văi, analizează, clasează, sintetizează și acumulează variate cunoștințe practice despre natură, oameni și lucruri și, astfel, devine cunoscător de oameni, de animale, de civilizații, — un realist. În anii de ucenicie, ca adolescent și tânăr ciobănaș în sânul naturii, întâlnește nenumărate peisagii și momente cari să-i facă să vibreze când cele mai sensibile și delicate, când cele mai dure coarde ale sufletului.

„Crângul“ din Buzău acum e trist și părăsit. Cu câțiva ani în urmă, era plin de farmec și poezie. Nu știam cui să-i atribui întâietate: lui sau parcului Bibescu din Craiova...

Evreii, ieșiți grupuri-grupuri prin fața prăvăliilor, vorbesc ; ce? nu se aude, dar din privirile radioase ale ochilor șireți înțelegem bucuria mare ce-o simt, că România învinsă de moarte le va cădea pradă ușoară. E ceva revoltător ! Dar așa sunt legile naturii : Când un organism viu nu trăiește igienic, paraziții — microbi, păduchi, râe, etc. — se pripășesc pe el și în el și dacă nu găsește în sine destulă vigoare să-i combată, îl răpun. La fel și în lumea plantelor : Dacă semeni odată cu grâul și neghină sau sămânță de alte buruieni, vor răsări și acestea, iar dacă nu le plivești și nu le arunci în drum, neghina, buruienile vor înnăbuși grâul curat.

Văd firme de negustori seceleni din comuna Turcheș, ca Mircan, Bunescu, Ciopală, Fulga, Giuglea, etc. Intru la Mircan. E plecat în Moldova cu toată familia. Bunescu e mobilizat cu Regimentul de Infanterie No. 8, Buzău. Și ceilalți toți sunt : cari refugiați, cari voluntari în armata Țării românești pentru desrobirea Transilvaniei.

Afacerile comerciale sunt lăsate pe mâinile soțiilor sau ale altor rude din „Țară“, cari n'ar putea fi urmărite de Unguri pentru vina de „trădare de patrie“.

Ca'ntr'un gând, toți măntrebau, ce cred despre această nenorocire.

— Fiți liniștiți, războiul nu se decide pe frontul nostru. Victoria finală va fi de partea aliaților noștri. De acest adevăr să nu vă îndoiiți nici un moment !

— Dar știți d-voastră, domnule doctor, ce obraznici au devenit Ovreii, decând Nemții au spart frontul românesc și ai noștri se retrag spre Moldova ? — „A venit acum timpul nostru“, — ne repetă în față, fără pic de rușine, „târtanii“. „O să vă rugați acum de noi să punem o vorbă bună la „Jermani“ pentru voi.

Rău am ajuns în țara noastră, noi Românii ! Să-și râdă de noi până și niște pripășiți pe aici de ieri-alaltăieri.

— Răbdare și nădejde, căci totul se va întoarce spre bine ! Vă zic : la revedere într'o Românie mărită și mai bună, mai purificată de putrigaiul coadelor de topor românești, singurele vinovate de ruina și rușinea în care se sbate Țara Românească în aceste zile !

În dimineața zilei de 30 Noemvrie 1916 auzim bubuituri de artilerie din spre Mizil. Frontul se apropie deci de noi. Vestea aceasta neplăcută ne-o aduc și echipele de săpători de tranșeie, Ruși cari trasează o linie călare pe calea ferată, în dreptul trenului nostru, cu un cap spre munți iar celălalt întinzându-se spre Bărăgan. Ni se spune de Ruși, pe cari de altfel nu-i mai luăm de loc în serios, că aceste tranșeie sunt menite să opună rezistență Nemților numai până când se va pregăti contraofensiva precedată de marea lovitură, ce le vor da-o Nemților câteva divizii de Ruși, între Râmnicul-Sărat și Buzău.

— Până nu voiu vedea, nu cred, — le spun eu la ai noștri, cari începuseră să se învioneze.

Pe linia ferată până la Buzău era tren lângă tren, nu eram numai noi și trenul sanitar al Dr-ului Roca.

După masa de la prânz imediat, unul câte unul, medicii de la trenul nostru au părăsit trenul, cu bagaje cu tot, și s'au îndreptat spre gara Buzău, unde — ziceau ei — au sosit răniți, pe cari vor să-i panseze. Ba susțineau că ar fi și un ordin superior în sensul acesta, pe care de altfel nu mi l-au arătat. Credința mea era însă, că bubuiturile de tun cari se tot apropiau de noi, i-a pus în mișcare în direcția „hea sănătoasă“, — cum se încurajau Romii din Țiganiadă să facă, de vor vedea că vin Turcii. Eu și preotul am declarat că vom rămânea la tren dimpreună cu trupa, până vor sosi ei cu vreo locomotivă să ne remorcheze spre Buzău. Căci așa ne-au promis la plecare, dar plecați odată, ne-au uitat. Când a sosit seara, am ordonat trupei să instaleze la tren posturi de pază din 6 soldați, iar restul să se culce. Posturile să vegheze și, orice s'ar petrece în legătură cu trenul nostru, să vină să raporteze la vagonul ofițerilor, unde eram noi doi. Neavând nici foc, nici lumină în compartiment, am adormit de vreme pe câte o canapea. Dar pe la ora 1 noaptea ne trezesc din somn niște lovituri cu patul puștii în ușa vagonului și mulțime neînțeleasă de voci în bezna nopții. Crezând că avem de-a face cu vre-o patrulă germană, pun repede mâna pe carabina încărcată, ce-o pregătisem de cu seară pe masa de lângă canapea și ies pe culoar, strigând: „Cine-i acolo“ ? Din cauza întunecului și a larmei ce făceau cei de afară, nimic nu se distingea din nici o parte și nu ne au-

ziam de loc unii pe alții. După câteva minute, auzind cuvinte rusești, am înțeles cu cine avem de-a face. Am ieșit afară pe platformă și strig către prima mogâldeată omenească ce se contura în bezna nopții înaintea mea : „Cto hăceș“ ? (Ce vrei ?). Din tot ce vorbește el, disting cuvântul : comandant, și înțelegând că e și vre-un comandant pe acolo, întreb : „Cudă comandant iest?“ (unde-i comandantul ?). Toți muscalii (moscal, pe rusește, înseamnă soldat) se dau jos de pe platforma vagonului și se îndreaptă spre o umbră călăreață, până lângă care îi urmez și eu. Deoarece stafia călăreață vorbea fără să înțeleg mare lucru, căci vocabularul meu de rusească era prea limitat, întreb de data asta, ca un Dr. în A. B. C. : „Govorite po franțuschi ili po nemețchi (vorbiți franțuzește sau nemțește) ? De franceză nu avea habar, iar din nemțeasca lui rudimentară, am înțeles că atât M. C. R. cât și cel rusesc se deciseră să adopte tactica rusească în fața înaintării lui Napoleon în nemărginitele stepe înzăpezite rusești : jaful și focul. Prima metodă n'o declarau, dar cu ea începeau totdeauna, cum m'am convins singur văzându-i la lucru. Tactică cu atât mai de recomandat, cu cât o puteau aplica siguri pe cel puțin jumătate de succes, adică profitul dat de jaf.

Tot vorbind cu căpitanul rus (de fapt polonez cum mi-a declarat-o el, dar dedus și din faptul că era diglot, pe când Rușii, cetățeni ai unui vast Imperiu și membri ai unei foarte mari națiuni, se cunosc și după disprețul suveran față de o a doua limbă, oricare ar fi ea după cea maternă) și acomodându-mi-se ochii la întunerec, bag de seamă că „moscalii“ se echipaseră deja cu găleți pline cu petrol și șomoioage de paie, cu cari să stropească cu gaz pe din afară și din lăuntru toate vagoanele trenurilor aflate și condamnate la părăsire pe linia ferată între Monteoru și Buzău. Și mai spunea căpitanul rus, că acest lucru trebuie să-l execute imediat, fiindcă la ziuă se vor da lupte din noile tranșeie, pe cari rezerve rusești le-au ocupat deja de vreo două ore.

Tot mai nutrind speranța în posibilitatea salvării trenului nostru și a întregului material spitalicesc — instrumente, alimente, pansamente etc. — cer cu energie Rusului să nu se atingă până la ziuă de vagoanele noastre, deoarece eu plec îndată la Buzău și voi veni cu o locomotivă să trag trenul prin Monteoru și de acolo,

pe linia din stânga, la Buzău. Interlocutorul meu ofițer s'a învoit. Și am luat-o în grabă apostolește pe marginea terasamentului, însoțit de Marin, ca să ajung încă cu noaptea'n cap în gara Buzău. Nici nu merg mult și ajung la un grup de soldați ruși cari devastau un vagon încărcat cu produse de ale Regiei Monopolurilor Statului (R. M. S., azi C. A. M.). Tăiaseră plumburile de la vagon și vreo 4 „moscali“ urcați înlăuntru, aruncau cu brațele și cu picioarele pachete și lăzi cu țigări și tutun din cea mai fină calitate, destinat probabil corpului ofițeresc. Deși nu sunt fumător, dar gândindu-mă că pot face plăcere camarazilor fumători, am încărcat un sac, găsit lângă vagon, pe jumătate cu țigări „Pelișor“ și mi-am văzut de drum mai departe. Abia fac însă câțiva pași și dau de alți moscali aruncând dintr'un vagon șunci și mari bucăți de slănină afumată.

— Marine, răstoarnă țigările și ia și tu vreo 3 șunci din cele mai frumoase, că de nu, se fac imediat nevăzute în sacii pravoslavnicilor aliați!

— Am îndesat 5 buture bune, d-le sublocotenent. Acum doar pâine ne mai trebuie și ne-am echipat pe o lună pentru gură.

Abia termină vorba și Marinică se rostogoli de pe terasament. Când să vadă, de ce s'a împiedecat, dă de un maldăr de pâni de câte un kg., nici moi, nici uscate, adică de vreo 2-3 zile. A îmfundat în saci, peste șunci, și vreo 7 pâni și astfel se împlini întocmai dorința ordonanței, care se opintia acum la drum prin bezna nopții, să ajungem la Buzău înainte de revărsatul zorilor.

În sala de așteptare a gării îi găsim pe ai noștri lungiți pe jos, dormind cei mai mulți cu capul pe bagaje. Nici urmă de răniți. Armata noastră fiind în continuă retragere, nu-și mai putea aduna toți răniții.

Ca să nu pierdem timpul util tragerii trenului nostru din câmp, mă prezint d-lui Director al C. F. R., care dirija circulația trenurilor în gara Buzău, fiind atașat la M. C. G., și-l rog să-mi dea o locomotivă tip mare, ca să încerc aducerea trenului nostru prin gara Monteoru. D-l director general, inginer Danielescu, mi-a satisfăcut imediat cererea.

Mă urc pe locomotivă alături de mecanic și fochist și ieșim din gară spre Monteoru, dar abia facem vreo 3 km. și de-odată

distingem pe linie, înaintea noastră, un tren găfâind în grea înaintare spre noi și aruncând în sus groase coloane de foc, fum și scântei. Era un tren, poate ultimul, ce venia dinspre front. Mecanicul nostru oprește pe loc și o ia încet înapoi spre Buzău, dar potrivește viteza de așa manieră, ca să fie ajuns de trenul ce venia din spate, fără sguuire.

Fiind în contact cele două locomotive, totul se oprește pe loc, pânăce se face încopcierea și apoi, cu puteri unite, într'un tempo mai vioiu, cele două mașini duc lungul tren în gară. Dupăce se detașează locomotiva de acel tren, ca să recâștigăm timpul pierdut, îl zoresc pe mecanic să grăbească să ajungem la trenul nostru.

— Nu pot părăsi gara pânăce nu mi se dă „liber de ieșire“.

— Dar nu avem noi autorizație de la d-l Director general în vederea unui scop pe care nu l-am atins nici măcar în parte?

— Domnule Doctor — mă lămurește mecanicul, — dacă o locomotivă sau un tren vrea să iasă de 5 ori din gară, de 5 ori trebuie să ceară de la șeful stației autorizație „liber de ieșire“.

Aveam par'că o neagră presimțire, care mă îndemna să evaderez cu locomotivă cu tot spre locul unde trenul nostru, care ne aducea de la Jiu, ne aștepta în noapte să-l salvăm din pârjolul aliaților Ruși și de confiscarea dușmanilor.

Intru în biroul d-lui Director General ing. Danielescu să repet cererea, dar pe când vorbiam, se amestecă în vorbă un domn maior, care-mi ordonă să plec din birou, să-i las în pace, că d-lor au probleme mai importante de rezolvat, iar nu salvarea unui tren, când Țara a pierdut sute de milioane.

— Sutele de milioane pagubă și pierdere s'au făcut adunându-se din cauza neglijenței, indolenței sau ticăloșiei unora sau altora, ici un milion, colea cinci milioane și mai departe 10 – 15 milioane, — zic eu.

— D-le medic sublocotenent, îți ordon să ieși afară și să ne lași în pace, căci altfel te trimet la Curtea Marțială. D-voastră, medicii, numai ați încurcat lucrurile până acum.

— D-le maior — răspund eu ieșind pe ușe — iată plec, dar de se va pierde acest tren, se va face cercetare spre a se afla din vina cui s'a pierdut și cred că voi fi citat atunci și eu și d-voastră la anchetă !

Afară mă aștepta locotenentul Cârnu, comandantul unui tren de subsistență, aflat și el printre cele sacrificate odată cu trenul nostru și-mi zice:

— Mare curaj ai, d-le doctor !

— Cum, se chiamă mare curaj, că aperi averea Statului, a Patriei, când toți fiii acestei țări avem această datorie? Și apoi nu l-am jignit cu nimic pe d-l maior, doar că i-am cerut cu tenacitate autorizația să încerc cu pericolul vieții să salvez avutul țării de a nu cădea în mâinile dușmanului !

— Știi d-ta că acesta este maiorul L., nepotul ministrului C. și este comandantul militar al gării Buzău. Dragă Cârnule, omul nu trebuie să... facă'n pantaloni când vorbește cu un om pe care timpul, norocul sau chiar calitățile i l-au pus în cap, ci cu respectul cuvenit fiecărui om, care nu este... ticăloșit, imbecil sau trântor, să-și spună cu glas tare și lămurit convingerea și să nu renunțe a apăra o cauză dreaptă până la sfârșit, epuizând toate mijloacele, chiar și atunci când i s'ar părea că este de prisos orice trudă a sa. Dacă d-l maior judecă clar și are un fond sufletesc cinstit, ultimele cuvinte rostite de mine-l vor face să-mi dea autorizația cerută.

Nici nu am terminat bine aceste cuvinte și un domn inspector c. f. r., Gheorgiu, vine după mine și-mi spune că are ordin de la d-l maior să-mi pună la dispoziție 2 locomotive, tip din cele mai mari, două vagoane Gr. și pe de-asupra să meargă și însuși d-sa pe prima locomotivă, iar eu pe a doua, ca să salvăm trenul cu materialul de pe el. Locotenentul Cârnu-Munteanu auzind acestea a rămas înmărmurit *)...

(Va urma)

*) Ajutor al locot. Cârnu era sergentul Gheorghe Cârnu, frate mai mare al celui dintâi și fost coleg de liceu în Brașov cu mine; acum comerciant în Țigănești, Prahova: Familia Cârnu-Munteanu e originară din Purcăreni, jud. Brașov.

Sonet

Lucesc pe iarbă boabe de cristal
Și suflu cald a înviat copacii;
S'au îmbrăcat în haine noi, săracii,
Sub scoarța lor azi seva curge val.

Se bucură și sburdă-acum gândacii,
C'a dat Cel sfânt cu Crivățul de mal...
E cerul iar cu luciul de opal,
Au înflorit coprinele și macii.

Și-a prins Natura sălbile de gât
Și sclipitoare ace poartă'n plete,
Ce nu le-ar sta nici babelor urât.

Și-a prins la sân podoabe și buchete
Pe tine, muritor posomorît,
O clipă să te 'ncânte, să te 'mbete.

Ecat. Pitiș

Poem

Mă 'ntâmpinără arbori voioși, tineri prietini,
La poalele pădurii, ca pe un oaspe rar,
Mi 'ntinse primăvara ales mărgăritar
Cu umbra mă 'mbiară lungi crengile de cetini.

Dar între oameni aspri, prea multe nu 'nvățai ;
Rupsei din prima clipă un braț întreg de flori.
Pădurca își retrase alaiul de feciori
Și vânturi mă 'mbrânciră, afară, polițai.

Mă coborii în lume uitat și vagabond —
Râdea în depărtare un soare tânăr, blond.

Se rupe creanga peste albe porți

Se rupe creanga peste albe porți,
S'a năruit o iarnă peste ea.
Apropie-te să vorbim de morți,
Prietene de pretutindenea !

Peste puțin vom fi asemenea ;
Găsești ciudat că-ți amintesc de ei ?
Ne va acoperi aceeași nea,
Ușorii fulgi de azi s'or face grei.

Peste puțin vom fi asemenea.
Apropie-te să vorbim de morți !
Prietene de pretutindenea,
Se rupe creanga peste albe porți !

Aurel Marin

A 'nflorit un liliac

*Mi-a 'nflorit la geam un liliac
Aşa cum a'nflorit sub inserare
Iubirea noastră'n cânt de pîtpalac,
Pe-o margine pustie de cărare.*

*Tot ramul e încins într'o văpaie
De-atâta violetă fulgure,..
— Balsam sfințit îmi picură'n odaie
..Și-adoarme-a dorurilor tânguire.*

*Coboară snopi de aur în livadă,
Să soarbă dulci miresme din potire ;
— Pe unde ești ? — vor ochii-mi să te vadă'
Să-ți toarne'n suflet rouă de iubire.*

*Tăcut pornește-o leneșă ninsoare
De scamă roză'n calmă adiere.
— Prin luminișuri, o privighetoare
Trimite imn cucernic de 'nviere. —*

Dimitrie Danciu

Studenți la drum

de **Lenau**

*In pungă puțin, dar ce ne păsa!
Pe lanuri bogate, tot valuri lăsa,
De aur, în zborul lui vântul. —
Incolo?... Noroc să dea Sfântul !*

*Domol, ca'ntr'un vast cimitir,
Căluții noștri — pe semne grițiau
Să nu dăm grămadă cu toții,
In somn să se sperie morții.*

*Cu pipa, argatul ne tot tămăia
Și buchile 'ntr'una la cai le cetia,
Cum nu vreau de samă să bage,
Că vecinic din hățuri îi trage.*

*Dar noi fumam tutun de boer ;
Colegul meu recita din Homer,
Din vremi când sub porțile Troii
Se tăiau în săbii eroii.*

*Și colbul părea răscolit de război,
Răzbunarea Elenei era în toi ;
Cădeau călării, de moarte loviți,
De-aceca pășiau și caii măhniți.*

*Argatul, pe capră, în fum de lulea,
Un turn fumegând al Troii părea.
Decolbulcel mult, cenoi scormoneam,
Pe mândra Elenă nici cum n'o
vedeam.*

*Atunci, o fetiță drăguță trecând,
Elena leită — îmi dote prin gând
Că-s Paris aievea — deci iute,
Las prieten și versuri ; și du-te!*

Iubire mută

de **Lenau**

*Aș voi să fiu ursit,
Ca 'n a ta apropiere,
Sub privire-ți fericit,
Să mă mistui în tăcere :*

*Cum se mistuie arzând
Candela de-aici și moare,
De sub chipul palid, blând,
Al Prea Sfintei Născătoare.*

*In românește de
B.*

Sus, mai sus!...

*Către 'naltul vârful de gând
simtu-mi zilele durând
schit de aur, tron de-oțel,
să-mi sfințesc nădejdea'n el...*

*Curcubeu, făurite
din aleanuri de ispite,
înlănțuie zările
peste toate țările,
să-mi înalț puterile,
vii ca primăverile.*

*Crește sufletu-mi în sbor,
neîntrecut călător
peste visuri și păreri,
peste taine, peste vreri,
peste rugă și 'nghenuncheri,
la răspântii de 'nălțări ;
și se 'naltă în lumină
ca'n icoana bizantină
o imagine creștină
de apostol mucenic...*

*Simt în urmă veacul mic
cum fărâcă vietăle,
spurcă diminețile
cu blesteme ne 'ndurate,
peste gânduri depărtate
cu zodii înfricoșate.*

*Sus spre ceruri, sus, mai sus,
suflete fără apus ;
sus spre cerul luminos,
spre luceafărul frumos ;
sus, mai sus, fără oprire,
spre senină mântuire !...*

Vasile Netea

Sonet

*Un liliac a înflorit,
Iubito, la fereastra ta...
Iar primăvara-i ciripit
Și-i cântec viu dragostea mea.*

*Prin toate, nimb de învieri
Ne 'ndeamnă să urzim povești...
S'au strâns atâtea primăveri
Și toate 'ntreabă unde ești...?!*

*La liliacul înflorit
Alerg pe-ascuns în zori de nea,
Cu dorul alb legat de-o stea —*

*Și-mi pare'n viul colorit
Că primăvara e-o perdea,
Iubito, la fereastra ta.*

Gheorghe Banu,

Biharea

Luciei

*Majestoasă se înalță chiar la marginile zării
și-și întinde stăpânirea peste munții toți din jur
ce par semne de 'ntrebare către limpedele-azur,
pe când ea, o 'ncremenire ce uimește, a visării...*

*Diademă îi fac norii, ce pe creștetu-i plutesc
cum plutesc în ceruri îngerii împrejurul Celui Sfânt;
florile până departe numele-i repetă'n cânt
și'n sărbătorească haină mândru o împodobesc.*

*Stă Biharea, o regină, din nu știm ce fund de veac
și va sta așa semeață cât va dăinui Românul,
căci El este al ei rege, El din veac în veac stăpânul
cu menirea să păzească neamul vitejesc de dac.*

Hălmațiu 20 Octomvrie 1937

Ion V. Boeriu

*) „Biharea“ este un pisc dominant în Munții Apuseni.

Pagină de umor și satiră

Unei „paparude“

Ai îngrămădit pe tine
Tot ce strigă din vitrine:
Lac, parfum, pene, inele,
Suliman, cercei, mărgele.
Panglici, blănuri, flori, flinticuri,
Bibelouri și nimicuri
(Lăcomite de copii
Nu de mame, de soții),
Incât lumii, când te vede,
Ochilor nu-i vine-a crede
(Lumii cea care te știe
De când te purtai în ție)
C'ai fi tu Cârlig Mărie...
Căci acum,
Cum spunea și vărța*) Nuța
Pari scăpată din „Mărcuța“.

O 'ntrebare și-un răspuns

— Pentruce-o fi refuzat
Banca X. abonamentul?..
— Foarte simplu: s'ar reduce
Șefilor „apuntamentul“.

Restanțierului Y

Registreele partidelor
Te notează-„aviator“
Va să zică: în picioare
Subt oricare guvernare.
Registreele revistelor
Dimpotrivă, spun în cor:
„Notoric conservator“.
Căci de-auzi de-abonament,
Azi, ca și ieri, ești „absent“.

N. Hurlup

D-lui M. S., director de revistă

care nu răspunde solicitatorilor nici când i se
trimite timbre poștale pentru răspuns

Am așteptat mai mult de-o lună
Să știu părerea dumitale, —
Pe semne schița este bună
Și bune... timbrele poștale.

I. V. B.

*) Vărța = verișoara.

Nu e timp de zefleMEA!

— Cum se ridiculizează cei mari. —

Vor fi fost epoci în cari zeflemeaua și calomnia să fi înflorit în dragă voie — epoca noastră par'că este plină-stup de aceste flori decadente, flori ale răului.

„Galeria“ trebuie să hohotească, să rânjească, să tragă în noroi, să dea în târbacă și astfel nu e om mai de dai-Doamne care să nu fi fost stigmatizat de zefleMEA și de calomnie.

A glorifica pe cineva, a-i arăta părțile vrednice de laudă și a i le *aprecia*? — și se cere un anumit grad de nobleță sufletească și de osteneală la cântărirea calităților — câtă vreme a da cu parul sau a bârfi făcând pe superiorul, este așa de... ieftin, dar tot-odată așa de neserios!

Zeflemeaua și calomnia își joacă azi mendrele — brutal spus!

Emmanuel Arène a scris, în 1900 (rev. „Les Annales“) un foarte semnificativ articol, intitulat: „Cum se scrie istoria“.

În acest articol vrea să restabilească „adevărul adevărat“ despre unele calomnii aduse lui Mac Mahon, fostul mareșal și președinte al Franței. Se simte îndreptățit la aceasta, deoarece Arène a asistat în persoană la răspândirea calomniilor, convinsându-se despre nedreptatea bârfelilor lansate în public.

Două întâmplări sunt caracteristice și merită să fie relatate.

„Bravul“ mareșal Mac Mahon era, pe atunci, președinte al Republicii franceze. Într'o zi se duse să inspecteze vestita școală militară de la Saint Cyr și — după cum era obiceiul — lăsă să-i fie prezentați din partea comandantului școlii cei mai buni elevi. Între elevi se afla și fiul unui șef african, devotat Franței, un negru, trimis la Saint Cyr ca să studieze pe spesele statului.

Voind să-și arate deosebita atenție față de tatăl elevului — bătu Mac Mahon pe elev pe umăr și spuse: „Bine, prietene, îți place mult în Franța?“ — „Da, domnule mareșal“, să-i fi răspuns elevul negru. — „Te ții bine la școală?“ — „Foarte bine, domnule mareșal“. Mac Mahon s'a întors spre generalul comandant: „Și ești mulțumit cu el, domnule general?“ „Foarte mulțumit, domnule președinte. Este un elev excelent, foarte muncitor, foarte disciplinat“. Mareșalul zise: „Bravo!“ și-i strânse mâna cu

vigoare. „Urmează numai așa!“, a mai adăogat, cordial, Mac Mahon, și a trecut mai departe.

Arène observă: „Nimic mai simplu, evident, și nimic mai natural. Da, dar în seara aceea, la un dineu la d-na Adam, (vestita redactoare Juliette Adam), unde mă aflam și eu, Edmond Abrut care era spiritul și veselia acestor soarele politice, povesti anecdota *în felul său*. Erau de față Gambetta, Girardin (încă trei nume) și încă alții, cari au răs cu lacrimi când le povesti Abrut cele întâmplate în modul următor:

— „A, a!“ — să fi zis mareșalul, adresându-se tânărului — „*d-ta ești negrul?*“

— „Da, domnule mareșal...“

— „Ei bine, amice, *continuă!*...“

„Îți poți închipui succesul acestei vorbe de *spirit!* În seara aceea, la recepția care urmă dineului, și-o repeta toată lumea și — a doua zi — alerga prin tot Parisul, făcând bravului mareșal Mac Mahon reputația unui om naiv, naivitate care — cu alte motive împreună — contribui în mare parte la nesuccesul zilei de 16 Mai. Micile cauze au câte-odată efecte mari“.

„Cuvântul acesta al lui Edm. Abrut a fost punctul de plecare al unei serii de cuvinte (de spirit) de același gen, cu care a fost... ciuruit nefericitul mareșal.

„Ajunsese în presă un *adevărat sport* (să-l iai în zeflema).

„Toate glumele, vechi sau nouă, erau puse în cărca lui Mac Mahon care — trebuie să i-o recunoști — rămânea impasibil sub bătaia aceasta de joc, ca sub gloanțele unui câmp de luptă. Și focul era nutrit din greu! Nu numai ziarele ilustrate minuscule, ci chiar și cele mai grave ziare politice se făceau părtașe la lansarea unor astfel de vești. *Șarja* era câte-odată dusă chiar prea departe, dar se creiase *legenda* și publicul accepta totul, încrezându-se în cele spuse“.

*

O altă anecdotă a fost lansată în ziarele și saloanele Parisului — stârnind hohote de răs. Arène povestește, iarăși, din experiența proprie.

Intr'o zi plecă Mac Mahon să viziteze Normandia. „Mareșalul, trecând pe la Lisieux, a primit, firește, toate autoritățile (în

audiență). Mai cu seamă clerul a venit să-i prezinte omagiile, având în frunte pe un venerabil preot, cel mai bătrân preot al regiunii“. Preotul cel bătrân l-a salutat, iar Mac Mahon, dorind să-i dea o deosebită atențiune, l-a întrebat: „Ce vârstă aveți, prea sfințite părinte?“ — „76 de ani, domnule mareșal“, a răspuns preotul. — „Șapte zeci și șase de ani!... și încă nu ai murit?“ — a întrebat Mac Mahon.

Se poate să fi exclamat așa mareșalul? „Noi, noi am telegrafiat-o *astfel* ziarelor noastre“, scrie Arène. „Scuza noastră este că n'am inventat *noi* cuvintele. Ne-au fost relatate, calde-călduțe, la dineu, din partea unui camarad de al nostru de la presa *conservatoare*, unul al cărui ziar era cel mai devotat mareșalului și zilei de 16 Mai. Nu ne-a poruncit, evident, să dăm publicități mica-i poveste, dar ce s'ar alege de plăcere dacă n'ai juca între confrați câte o mică festă“?

Scriitorul francez era pe atunci redactor la „Secolul al XX-lea“ și cunoștea dedesubturile jurnalisticiei parisiene. („Eram o duzină de jurnaliști, aparținând unor jurnale de opinii foarte opuse, dar trăiam ca buni camarazi, descinzând — voiajând cu mareșalul în provincie — totdeauna la același otel, dejunând și luând dineul *laolaltă* și continuând în călătorie cu micile „zeflemele“ bulevardiere în contul mareșalului“).

Cronica se termină cu constatarea că „astfel scriem unii și alții istoria“, dar că răul n'a fost așa de mare pentru mareșal, deoarece reputația aceasta de *om naiv* nu i-a stricat gloriei sale de militar. A fost ales președinte al Republicii, pentru meritele sale de militar și ar fi putut răspunde zeflemelelor cu cuvintele lui Bugeaud: „Nu e de lipsă ca un soldat să fi inventat praful de pușcă; esențialul este să se știe servi de el“.

H. P. P.

Reînfloriri brumate

de **Elisabeta Hențiu**

Radu măsură tinerește, cu pașii grăbiți și apăsați, drumul ce urca domol în susul satului. Acolo, unde casele se sfârșeau, începea muntele cu pădurile lui, cu îmbieri, mai ales acum în vacanța mare, la excursii către crestele cele mai înalte.

Nici nu-și dădu seama că aproape fugea, cu toate că nu avea nici o grabă. Erau doară zile de odihnă, când nu avea nimic de făcut, cel mult să răsfoască o carte, să ia mici notițe pentru mai târziu. Nu era așteptat de nimeni, nu aștepta pe nimeni.

În satul vârit sub poalele muntelui, afară de învățător și de preot nimeni n'a învățat carte cât el. Nici un tovarăș deci, cu care să-și omoare timpul. Simțea nevoia să urce cât mai curând sus, în singurătate, să prindă cu o singură privire de ochi tot întinsul, să se apropie de mătasea cerului, lăsând gândurile să pătrundă în taințele afunde ale vieții, căci știința lui, adunată din cărți, nu-i aducea lămuriri definitive.

În drumu-i, trecând pe lângă cosașii care, cu pieptul lat cât un hotar de sat și cu fața mai ruginită decât bronzul, răsând și cântând, mânuiau, cu o rară îndemânare, tăișul ucigător de vieți plăpânde de flori, le-a dat bună ziua. S'a oprit însă mai mult lângă grupul de fete gălăgioase, care cu furcile și cu greblele întorceau scuturând de zor iarba și florile deja moarte.

A admirat din nou munca asta sub potopul de raze de foc ale soarelui, de care el nu avusese parte; l-a durut moartea necesară a florilor; a urmărit salturile și țipetele nebune ale ciocârliei, apoi gândul i-a fugit la cea mai frumoasă fată, zărită în fugă, într-o zi, la horă.

Ar fi mai rămas lângă acești oameni veseli, sănătoși, cu priviri tăioase; s'ar fi amestecat fericit între ei, cu furca fetei frumoase ar fi întors singur tot fânul, scutind-o de muncă, — dar parcă nu mai îndrăznea să între în vorbă, să le spună, pentru a fi înțeles, că și el ar vrea să se mlădic peste jocul coasei, că și el poate să ridice cu brațele căpîțe de fân, valuri de mireisme.

Se despărțise prea de mult de feciorii satului său. Drumurile li se încrucișaseră hotărîtor în toamna aceea mohorîtă când

a plecat la școală, la oraș. Ceilalți toți rămăseseră lângă cântecul pământului și nu-l puteau înțelege, deși dragostea către tot ce fusese al moșilor săi se adâncea, neștearsă, în amintire.

Bătrânii îl salutau ca pe un cărturar de invidiat, câtă vreme el invidia mulțumirea și liniștea sufletească a oricărui dintre ei.

Pământul acesta, da, pământul !

— „Dacă aș avea numai atât cât are ultimul om de aici, aș renunța la toată viața mea trudnică și ofilită de cărturar. Aș mânui coasa și plugul tot așa de bine ca și ei, aș ști cum să întorc pământul acesta care este al nostru, dar nu și al meu ; al meu, doar cât o fâșie, cât să-mi aducă hrana de toate zilele“.

S'a aplecat în marginea drumului, a ridicat un bulgăre negru, l-a strâns, l-a frământat în pumn cu toată dragostea și încrederea ce o avea în el, lăsând să-i scape, printre degetele firave, dăre subțiri de aluat amestecat cu toate dorințele lui și cu toate nădejțile unui neam — neamul lui. A urmărit fâșiile subțiri de pământ cum se lungesc, cum se lătesc, cum erez, prefăcându-se într'o brazdă mare, mare, cât o țară, cât toată țara lui.

Palma îi devenise ca însăși o câmpie imensă. Din șesul ei lanuri întregi se înălțau și se cocceau ca în basm, iar mirosul tare al himei scumpe îl îmbăta tot mai mult, tot mai tare.

Ce soartă îl mânase și încotro ? Pentru ce îl dusesese maică-sa la școală ? A vrut să i se ridice feciorul mai mult decât cei de-o seamă cu el ? N'au avut pământul lor, unde să-l fi trimis să are, să samene ? Sau mâinile lui subțiri nu se potriveau cu o astfel de muncă ?

Mirajul orașului, dorința de a-și vedea odrasla învățată, de a putea spune surzătorilor că ea, așa fără pământ, doar din pensia ei mică își va face băiatul domn, au îndemnat-o să-l îndepărteze de lumea simplă.

— „Oare a putut face școala, până acum, ceea ce a dorit mama din minc ? Nu sunt eu tot așa de mic în fața vieții ca oricare dintre flăcăii aceștia cărora le râde sufletul de bucurie, de dragoste pentru munca ogoarelor lor ? Eu am căutat viața printre slovele reci și triste ale cărților, ei în frumusețile firii. Cine e mai de invidiat ?

„Carte, carte, ce tristă îmi apari acum ! Nu mai văd în tine decât un vraf de file îngălbenite pătate de lacrimi și mâni bolnave. Câți ochi oboșiți nu stau închiși între scoarțele roase de ani și de nepăsare, câte rânduri de gânduri adunate în grabă din calea morții nu stau uitate în rafturile unde tu, carte, te odihnești ! Câtă deosebire între tine — hârtie moartă — și cartea binecuvântată a naturii, unde poezie este tot ce vezi, unde muzică neasemănată este tot ce auzi : cântecul codrului, plânsul brazilor, concertele din dimineți de Maiu executate de muzicanții celebri ai pădurilor.

„La umbra voastră, munților, mă simt cel mai mare făuritor de bucurii ; de lângă răcoarea ta, izvor, mă ridic mai pur, mai liber de păcat !

„Cine m'a despărțit de voi, flori ale câmpului, de tine lumină vie a soarelui — și de tine pământ pe care aș fi vrut să te frământ cântând, așa cum fac toți ceilalți ?“

Până târziu, a rămas îmbătat de atâtea gânduri purtătoare de adevăr.

Se așeză pe iarbă, urmărind cântecul cosașilor până către marginea pădurii. Râsetul fetelor tremura încă furizat prin cetina brazilor, în ecou prelungit.

De-odată, îi apărură în minte, stăruitoare, de neînlăturat, imaginea fetei celei frumoase, pentru care singura bogăție o constituia tinerețea-i triumfătoare.

Își aduce aminte că a văzut-o odată ingenunchind în fața unei icoane, în liniștea adâncă a bisericii.

— „Drumul la Dumnezeu duce prin credință, iubire și bunătate, — își spunea sieși, cu ochii țintă către bolta de azur a cerului. La El, numai la El voiu găsi ceea ce sufletul meu caută de atâta vreme ! Vreau să mă împac cu mine însumi, ca să mă pot împăca cu tot ce mă 'nconjoară, cu toate durerile ce-mi ațin drumul, cu vieța care ridică atâtea obstacole.. Vreau să mă simt iarăși tovarăș al brazdelor, al codrului.“

Firele lungi de iarbă, în legănarea lor, îi mângăiau fruntea și părul. Simțea cum se mișcă, întocmai ca o apă, în juru-i, aproape acoperindu-l, lumea aceea vie de flori și ierburi — și își lipi inima de rădăcina lor, acolo de unde pornea seva tinereții, pentru a le înțelege dorințele și a le auzi cântecul.

O șopârlă ce abia se distingea din culoarea ierbii, mai sprintenă decât o suveică, se furișă hoștește pe după frunze, de unde să poată spiona în voie. Nu departe, o alta sta cu capul ridicat, atentă, gata în orice clipă să se ascundă de adversarul de care se simțea urmărită.

Doi grecuruși își răspund veseli, cântându-și romanețe învechite, dar care pentru ei păreau noi, de vreme ce dragostea de-abia acum le începea.

Câtiva fluturi nestatornici, mereu îndrăgostiți, îmbrăcați luxos, întâlnești în vizită pe corola aceleiași flori, geloși, se luară la întrecere, dansând care de care mai grațios în jurul ei, așteptând, fără încetare, zâmbetul iubitei. Din lupta pentru cucerirea parfumului și a tinereții florilor se încing uneori adevărate războaie, în care foarte mulți își murdăresc fracurile de catifea sau cămășile albe de mătase.

Un uliu mare, după ce se răsfătă în potopul de raze ce-l moleșeau, se lăsă leneș, în desigurul unei tufe de măceș, unde făcu prăpăd între pușorii de scafeți.

Vântul obosit și sătul de hoinăreala pe drumuri lungi necunoscute, se furișă încet printre frunze și cetini, adormind îndată. Acum visează zâna cărcia i-a dus, ca un poștaș harnic și credincios, sărutările trimise de cine știe unde.

Doarme și codrul. Cine a putut prinde vre-odată clipele de somn ale acestuia? Câtă măreție în lumea frunzelor, florilor, pasărilor și găzelor, când vântul trudit își apleacă fruntea în poala pădurii, ațipindu-le pe toate !

Nici un fir de iarbă nu mai tremură, iar furnicile, în coloane desfărșite de soldați disciplinați, își opresc marșul și se odihnesc în jurul cetății.

Bufnițele stau picotind lângă cuiburi, fără cel mai mic șgomot.

Căprioarele mândre de frumusețea lor, după ce se oglindiră în lumina izvoarelor, cuminti își duc iezii la culcare în culcușuri afunde.

Urșii morocănoși au legat armistițiul cu cerbii, stăpânii piscurilor ; lupii, printr'o vulpe, au trimis oilor zăpis de împăcare, iar vulturii sătui de toate bunătățile, au trimis vorbă de dispreț mieilor.

Albinele cu sacii plini de miere, s'au furișat în iarbă — unde alături de lumea găzelor adorm ostentive.

Pace și liniște ; liniște desăvârșită.

※

Umbrele nopții se lasă încet, mai întâiu prin văi, apoi urcându-se fără frică, se opresc pe vârfulurile ascunse între nori, ale munților, păzind somnul pământului.

Cântecul coșășilor a încetat de mult. Nu se mai aude decât cântecul trist al priveghetorii.

— „Iși cântă măhnirea !“ — și-a spus Radu, adunându-și cele câteva cărți pe care le adusese cu sine și pe care le arancase în iarbă ca pe un lucru nefolositor în ziua aceea. A plecat apoi încet spre sat.

În locul unde văzuse fata cea frumoasă s'a oprit, a cercetat căpițele de fân strânse de ea, ca și când ar fi vrut să găsească în ele urma miresmei ei de floare sălbatecă.

Aproape de sat, s'a oprit ca să mai arunce o privire pădurii, peste care alunecau, cercetătoare, luminile lunii.

Ca să ajungă acasă, trebuia să treacă pe lângă curtea ei.

Oboseala muncii de peste zi pusese stăpânire pe casa mică în care, lângă ceilalți frați mulți, își lua și ea partea de somn. Casă mică de oameni năcăjiți, fără vite și fără acareturi în curte, sub al cărui acoperiș de șindrili se adăpostea o lume de nădejdi și de dureri.

I s'a părut că în dreptul ferestrii, în întuneric, a zărit o umbră. Dar nu, n'a fost decât o închipuire. A dat să plece, piciorarele însă nu voiau să se miște, ținându-l în mijlocul drumului.

Până târziu, când taică-său, supărat, o alungă la culcare, ea așteptase pe prispă, să-l vadă trecând. Dar somnul, în noaptea asta cu miros de vară coaptă, cu luna ridicată ca o lume de nădejdi peste dorinți, dupăce ca văzuse o privire blândă și înțelegătoare, întârzia să se apropie.

— „Nu și-a întors oare capul în două rânduri ca s'o mai vadă — și nu numai ei i-a spus : spor la lucru, fată frumoasă ?... N'are deci dreptul, chiar dacă ar fi să nu doarmă toată noaptea, să-l aștepte să-l vadă trecând și măcar în gând să-i spună noapte bună ?... Cine o poate opri de la un lucru așa de nevinovat ?“

S'a ridicat din așternut și, tiptil, a trecut lângă fereastră, de unde îl văzu stând nemișcat în mijlocul drumului. Fruntea grea de gânduri și emoție și-a rezemat-o de sticla ferestrei, ochii rămânându-i ficși la el. Târziu apoi, i s'a părut că i-a făcut semn să iasă.

Incet, ca să n'o audă nimeni, a trecut peste frații mai mici, înșirați ca snopii în rânduri pe podea, lăsând deschisă ușa tinzii, ca să nu scârțâie.

Când s'a văzut în curte, un oftat de ușurare i-a scăpat printre buzele ce-i tremurau ușor și, binișor, a pornit spre poarta la care aștepta Radu.

Tăcuți, cu gândurile strănse în același mănunchiu, au plecat în grădină, unde umbra nucului i-a primit ca pe niște prieteni buni. Cuminiți, s'au rezemat de trunchiul gros, au așteptat ca răcoarea nopții să le mângâie tâmplele și liniștea să se lase peste sufletele și gândurile lor. Furtuna ce le cuprinsese inimile era cu atât mai greu de înțeles, cu cât venise mai pe neașteptate.

Radu a prins mâinile aspre și muncite în palmele lui firave și moi, i-a pipăit fiecare bătătură ca pe o comoară. Hotărît, ca era mai bogată, mai frumoasă cu palmele ei groase de muncă, cu obraji rumeniți de arșița soarelui.

— „Mario, tu ești fată frumoasă.“

Ea a tăcut. Nu știa dacă este frumoasă sau ba, știa doar că e săracă. Erau prea mulți la casă, iar taică-său nu uita să treacă pe la cârciumă destul de des.

După un moment de liniște și reculegere, aproape speriat i-a îngânat numele. Ea a tresărit. Glasul lui nu mai era blând, duios, ci autoritar, hotărît.

— „Mario, tu ești cea pe care sufletul meu o caută de atâta timp. Ești o bucată din pământul cald și binecuvântat al țării mele, din care eu, ca și tine, am crezut, ca un nesocotit, că n'am măcar bucuria unei brazde. Dacă te-aș avea pe tine, aș avea tot.“

Mariei i se oprise graiul. Nu cunoștea decât un singur fel de pământ, pe acela pe care îl lucra fericită pentru alții.

Luna a trecut dincolo de norul pe care de ceasuri îl tot ocolea, pentru a nu lăsa grădina în întuneric, iar acum, găsind că rolul ei s'a sfârșit, a trecut dincolo. De sub nor a alunecat

peste marginile cerului, în timp ce pe crestele înalte soarele încercă a-și trimite săgețile. Incurând se deșteptară și păsărelele una câte una. Vieța începea din nou.

✱

Fetele și flăcăii erau de multșor la locul și lucrul lor când sosi Maria cu obrazii aprinși, cu buzele umede, oglindind în ochi o măhnire ce le da o strălucire mai vie, făcându-i mai mari.

La privirile cercetătoare ale tovarășilor de lucru n'a răspuns. Nici n'ar fi avut ce să spună. Și tot n'ar fi înțeles-o. Tăcută și-a văzut de lucru. Toate gândurile pământului i se îngământădiseră în minte. Ochii doar căutau în valc, spre sat, de undc aștepta să apară Radu.

Umbra vicleană, nestatornică, a fericirii, trecuse pe lângă tinerețea ei. Vieța, toate nădejdlle îi erau acum înseninate de vederea lui. Se simțea cea mai bogată ființă de pe pământ, toate comorile lumii, toate fericirile cerului se năpustiră asupra-i, înăbușind-o. Pentru toate acestea, avea nevoie de o tovarășie.

O fericire, oricât am crede-o de mare, când ești singur, devine apăsătoare, chinuitoare, în doi este mai ușoară, mai frumoasă. De aceea îl aștepta și acum să treacă, cum avea obiceiul, spre pădure.

Așteptarea n'a fost lungă. Incurând îl zări venind grăbit către grupul muncitorilor.

Mariei i-a întepenit în mâni grebla, grea cât o lume de păcat, iar în jur, toate luară parcă o altă formă. Munții cu pădurile mărite și mai întunecoase se învârteau, gata să o strivească. Lucrătorii îi părură niște păpuși de sdrențe ce se învârteau caraghioase.

A lăsat ușor grebla și a căzut în fânul care a primit-o ca pe o floare.

Radu, încetinind pasul, a trecut până aproape de lucrători, intrând în vorbă cu ei, dar cu ochii căutând pe Maria. Când a zărit-o, și-a îndreptat pașii spre ea, rugând-o să-i dea astăzi lui grebla, ca să-i întoarcă cl fânul, rămânând ea să-i păzească doar gândul bun ce i-l purta mcreu.

Cu o plăcere de muncă cum nu cunoscuse nici odată în viețată, Radu s'a luat apoi la întrecere cu toți ce-i din juru-i.

Flăcăii, ambiționați, porniră la lucru mai cu spor, fetele cu furcile se țineau în jurul lor, întorcând iarba. Mariei îi râdea sufletul de bucurie.

— „Este singura zi în care simt cu adevărat că trăesc“, — a spus el flăcăilor, în timp ce cu mâneca suflecată își ștergea isvoarele de pe frunte.

„Voi ar trebui să vă simțiți cei mai fericiți oameni, doar pentru voi a lăsat Dumnezeu frumusețile și bogățiile pământului.

„Ar trebui să știți că florile numai în jurul vostru au parfum tare, pădurile numai în tovarășia voastră devin împărății de basm, pământul numai pentru voi se deschide fericit, căci numai voi îl cinstiți și doriți sincer. Voi sunteți prietenii lui cei mai buni, în viață ca și după moarte.“

Și zile de-arândul au urmat astfel. Radu se înfrățise cu tot ce-i fusese mai scump în viață. Iar pe Maria o vedea cum se face zi de zi mai frumoasă, mai bogată, lângă munca sfântă la care contribuia și el.

*

Vara, ca orice bucurie, a trecut mai repede decât se aștepta. Pădurea rămânea tot mai rece, tot mai singură. Copacii își plângeau neîncetat podoaba și prietenii.

În grădină, nucul își frângea zadarnic crengile negre, goale, chemându-și tovarășii care în nopți târzii le ținuse tovarășie.

Radu, odată cu bucuriile verii, a plecat mai trist ca oricând, la școală. Era ultimul an, după care spera să se așeze undeva, luând-o și pe Maria.

În cuvinte cumpănite, i-a spus că n'o va uita, că se va întoarce, îndatăce va putea, pentru a o lua cu el. Ea, la fel, i-a făgăduit să-l aștepte.

Acum, după ce o parte din viață îi rămăsese în sat, după ce gustase din plin bucuria muncii de sub ploaia de raze cerești acolo în marginea codrului, — orașul sgomotos, cu colegi sburdalnici, nu-l mai primi ca altădată. Cărțile se făcuseră grele și negre cât iadul. Nici o bucurie, nici o speranță nu-l mai legau acum de viața cuvintelor.

— „Cartea este bună — spunea el colegilor — pentru voi, care n'ați cunoscut bucuria și nădejdea pământului. În sângele meu

găsesc că s'au topit generații întregi de țărani, care n'au cunoscut decât bucuria mare a muncii lor simple — și care acum mă chiamă cu toată puterea înapoi, acolo de unde îmi trag originea. Voi, copii de orășeni, care nu v'ați putut culca urechea lângă inima caldă a pământului, care n'ați auzit plânsul firului de iarbă când îl calci cu piciorul, pentru voi care n'ați stat ceasuri întregi nemišcați, numai să nu se deștepte pădurea din somn, voi care n'ați întins palma în ploaie și soare ca apoi să vedeți cum, ca într'o minune din povestea bunicului, crește în întinsul câmpiei ei lanuri nesfârșite de grâu galben ca soarele — pentru voi toți, care n'ați avut bucuria de a sta măcar o clipă lângă o țărancă, pentru a putea simți câtă putere de vieață, câte nădejdi legate de bucurii nevinovate isvorăsc din sufletul ei — pentru voi este cartea.

„Intr'un suflet ca acesta am găsit tot ce am dorit: poezie, credință, nădejde, bogăție... Oricât ar fi de săracă, o găesc mai bogată ca pe oricare alta. In sufletul ei am găsit pământul țării întregi, pământul după care tânjesc!

„Cartea mea de azi înainte va fi natura. Din ea și de la ea vreau să-mi iau puteri noi de vieață. Iată de ce mă voi întoarce acolo în leagănul ei, lângă bucuriile și speranțele pe care le aduce tuturor. Dar îmi trebuie pământ! Pământ, unde să-mi seamăn speranțele, să mă leg de vieața lui.

„Voi părăsi școala, colegi! Voi pleca undeva, cât mai departe, pentru a strânge bani cât mai repede, ca să-mi cumpăr pământ“.

Și din ziua aceea, pragul școlii n'a mai fost călcat de el. Prietenii n'au mai putut afla unde se găsește.

*

„Drum de nădejdi și de făgăduințe, te voi străbate până acolo unde voi putea găsi ceace caut“

*

In satul lui, doi gospodari erau mai răsăriți, un unchiu și un prieten al lui care locuiau în cealaltă parte a satului.

Acestuia din urmă maică-sa, odată, de mult, strămtorată, îi vânduse tot pământul, — mult, puțin cât avusese.

De tineri, amândoi plecaseră în America, unde reușiseră să adune bani, cu care, întorși acasă, își cumpărară pământ. Reușita

acestora trezi și în sufletul lui dorința de a-și încerca norocul în *Brasilia*, țara făgăduințelor.

Și într-o dimineață cu ceață groasă cât norii pe care îi văzuse de atâtea ori coborînd peste apa verde a brazilor, a trecut puntea dintre două pământuri, dintr'o vieață în alta.

Era atîta tristețe, atîta nostalgie în frământarea sălbatică a valurilor ce isbeau desperat de țărm, încât și-a îndreptat ochii spre Dumnezeu, de la care imploră lămurirea vicietelor sfâșietoare ale durerilor ce ieșeau din funduri de ape. Dar privirea nu-i străbate până la cer. Ceața deveni tot mai groasă, mai întunecoasă; soarele nu se putuse ridica din apele grele, sărate ale mării.

— „Unde sunteți voi, răsărituri aprinse ale copilăriei mele?”
— își zise.

Numai târziu de tot a simțit depărtarea de pământul pe care îl cântase atît — și ruperea de el a fost atîta de nemiloasă încât din ochi îi isvoriră lacrimi mai amare decît apa mării.

— „Curgeți lacrimi! De-acum doar voi îmi veți mai fi tovarășe. De-acum cu voi, lacrimi, mă voiu mîngăia!”

Singur, cu dragostea pentru ea și cu gîndul la pământul făgăduinței fericirii lui, s'a lăsat furat de amintiri, care ca un zaraf fățarnic l-au purtat prin toate ungherele vieții, în timp ce vaporul cu miile de oameni, porniți de la vetre mînați de același miraj, se apropia de țara tuturor înfrîngerilor.

Noapțile lungi care urmară și în care n'avu unde-și culca oboselile, ochii neputîndu-se închide — și zilele de umblet pentru a găsi de lucru, îl doborîră.

Trecu repede o lună, apoi alta și alta, fără să-și poată găs un rost. Ici, colo se mai găsea treabă pentru unii, — de săpat sau cărat ceva — dar pentru el, așa cum visase, nu se ivea nimic.

De dimineața și până noaptea târziu pe drumurile arse de soare, nu se vedeau decît convoaie lungi de oameni din toate părțile lumii, catreierînd cu tot avutul în desagi — și cu toate durerile și mizeriile în inimi. Porturile gemeau de muncitori, storși de foame și boli, stăpîniți de unica dorință: să se întoarcă în patrie.

Singur el spera încă, nevoind să creadă că făcu o mare greșală... Când ești însă silit să trăiești într'o țară unde totul îți este dușman, unde soarele nu lucește și pământul nu rodește decît pen-

tru câțiva proprietari, unde munca intelectualului nu este băgată în seamă, repede îți aduci aminte de țara unde ai lăsat belșug și muncă veselă.

În noaptea când l-au prins întâiele friguri, după ce trecuseră zile în care nu mai avusese cu ce să-și înșele foamea, când peste așternutul și trupul lui istovit a văzut cum se plimbă nestingheriți șoarecii, l-a cuprins o scârbă nespusă de starea în care se găsea și un dor nebun de țara cu ierburile moi, parfumate, în care a dormit de atâtea ori fericit — cum și de frumoasa lui Marie.

Ajunsesese să o invidieze acum chiar și pe ea și în gândul prins în febre i-a trimis o veste bună.

— „Voi pleca înapoi spre tine țară, și spre tine, bucuria mea, îndată ce mă voi simți mai bine! Și porni-vom în zori amândoi la munca ce ne așteaptă mereu acolo. Eu mă voi apleca apăsând cu grije coarnezle plugului; pe coasă mă voi îndoi după jocul ei, iar tu îmi vei ținea tovarășie în tot locul. Știi că pe aici nici nu este pământ, totul este iad“.

Somnul, după atâtea vreme de foame și de nesomn, veni ca o binecuvântare. Oboseala îndelungată îl doborî.

*

Acasă, Maria, cu ochii mereu la Sf. Fecioară, singura căreia îndrăzne să-și spovedească durerea, își ducea soarta cu încredere, așteptând.

Odată, când tatăl său îi spuse că va trebui să se mărite după bărbatul pe care i-l sorocise el, i-a dat să 'nțeleagă că ea îl așteaptă pe Radu. Furios de acest refuz, s'a dus la crăzmă, a băut strașnic și pentru că nu putea scăpa altfel de o gură și o grije în plus, în noaptea aceea a sugrumat-o ca pe-o ticăloasă căreia îi fugise mintea după domni.

Apoi, o săptămână, două, satul îi mai ținu vie amintirea, mamele îndemnându-și fetele să nu se uite la domni, care nu învață din cărți decât să mintă. Pe urmă tăcerea își întinse vălul peste amintirea ei și peste a celui ce plecase în lume, pentru a scăpa de o minte proastă ca a Mariei, — cum spuneau suratele acesteia.

*

Slab, cu toată desnădejdea adunată zi de zi în suflet, istovit de boală, într'o zi, un om îmbătrânit fără de vreme păși frânt de toate durerile lumii pe puntea vaporului ce avea să-l aducă în țară.

Cum norocul nu-i surăsese de loc, se întorcea cu mult mai sărac de cum plecase, totuși din atâtea nenorociri adunase în inimă o comoară de neînchipuit.

Se revede în satu-i natal, pe pământul țării care devenise de-odată și al lui, frământându-l cu toată dragostea și bucuria născută acolo unde orice muncă i-a fost refuzată.

— „Cel mai pustiu pământ, în care până acum nimeni n'a avut curajul să înfigă sapa, pe acela îl voi cere țării, spre a face din el cea mai roditoare brazdă. Nici un pas nu voi lăsa nelucrat. Voi munci cât mă vor ajuta puterile“.

Și din întinsele ape ale Oceanului, peste care vaporul se legăna lenez, a văzut o câmpie — ale cărei hotare treceau dincolo de lumea aceasta — cu rod copt, în care vântul pornise să se joace ca un copil neastâmpărat. Era lumea pe care a visat-o mereu, Țara cu șesurile și colinele ei, peste care trecea el acum stăpân.

Pe Maria, tot frumoasă, o vedea venind de departe, îndemnând cei doi boi înjuțați la carul plin cu snopi.

În ușa tinzii, văzu câțiva copii, mai frumoși decât îngerii cerului, așteptându-l.

Unul a pășit înainte și l-a întrebat :

— „Cât pământ ai mai cumpărat ? Acum avem destul, avem destul!“

— „Nu — i-a răspuns el, apăsător — mai vreau, mai vreau!“

A dat fuga să deschidă poarta ca să poată intra carul încărcat, crescut cât un munte, cât toate nădejțile lui sămănate alături de ale ei. Poarta s'a deschis. Un pas, încă unul și valurile, tot mai înalte și mai flămânde, îl acoperiră pentru vecie.

„Vinul Pasteur“

E minunat să trăiești printre oamenii de la țară. Mie mi-s dragi, mai întâi pentrucă deși nu știu mai nimic, totuși vorbesc de toate — par'c'ar fi cei mai competenți în materie, — al doilea pentrucă o fac din neștiință — și-s iertați în cazul acesta, — și al treilea pentrucă naivitatea lor e legitimă și nu pot fi trași la răspundere. Nu m'am amestecat niciodată în „brașoavele“ lor, ba chiar de unele m'am amuzat și-mi închipui că și cetitorii mei nu vor face altceva de cele ce vor urma.

Intr'o seară de sfârșit decemvric a anului trecut, mă strecurasem până la Primărie — focarul a tot ce-i într'un sat — în așteptarea poștei. Acolo, ca de obicei, „somitățile“ sau cu alte cuvinte: burghezia în jurul mesei ministeriale — în speță notariale, — debita, vânturând la vorbe goale, nimicuri svonatice cu privire la războiu, deci unul din cele trei subiecte (teme): boala, ploaia, războiul. N'am voit să le tulbur „ședința intimă“ și de aceea m'am dosit într'un colț după un dulap. Și-au deșirat de pe mosorul creerului toată așa cunoștinței încurcată de acest subiect — războiul — întâi notarul, apoi primarul, secretarul, perceptorul, agentul sanitar ; până și gardianul, nemuritorul Pristanda, și-a spus cuvântul, închizând poate cu cel mai bun gust discuția.

„S'a înmulțit lumea, Domnilor, și trebuie să se mai rărească că altfel nu se poate. Ori războiu, ori ciumă. Murim de foame dacă n'ar fi una din două“.

Un „luminător“ — a cărui cultură nu trece de „Dimineța“, fiindcă are foi multe, și Dumineca „Viața Veselă“ care-i distrează simandicoasa cuconiță — încearcă să explice oamenilor din sală ce înseamnă războiul pentru o țară. Când delirantul apostol era în toiul perorației, când își dădea întâlnire incultura cu prostia într'o arțăgoasă prestață improvizată, iată intră pe ușă, silindu-l să termine (căci altfel cine știe când s'ar fi isprăvit), poștașul — care încă auzi sfârșitul.

„Dacă China se bate cu Japonezii, Anglia se 'naramează, Germania nu vrea să se lase mai pre jos cu *Focul* ei, Mussolini, regele Italiei, nu mai ține cu noi, Ungurii la Sud ne pândesc să ne fure Bucovina, apoi noi trebuie să stăm așa ? Să dormim ?

Să fim treji ca la 821-877 și mai cu seamă la 916 la Mărășești“.

Au aprobat toți și, poșta împărțită, unii au plecat pe la ve-trele lor, rămânând vechea protipendadă a satului. Am tăcut ca de obicei, ieșind din ascunzătoare și mulțumindu-mă să răsfoiesc „Monitorul Oficial“.

Somitățile consătene, dupăce frunzăresc în grabă „Știri din țară“ privitoare mai cu seamă la „crime“, sunt atrase de vocea gravă a notarului.

„Domnilor, vreau să vă spun ceva cu privire la asupra unui nou-nouț vinișor ce a apărut acum și pe care jurnalul „Podgoria“ ni-l dă ca de pildă. Este vinul Pa-ste-ur. Mai zic încă odată, iarăși din nou : Pa-ste-ur.

Mi se pare că această viță care produce „la mama lui vin“ ne vine din Germania. Vedeți că noi stăm bine cu Nēmția, nu cum spunea sfrijitul de învățător mai adineaorea. Ea ne trimite acest vin. Crede că noi suntem proști să bem atât de mult ca Rușii !.. Trebuie să fie vin tare de ni-l recomandeză de exemplu.“

„Eu cred că trebuie să fie bun,“ — sare ca ars de colo pri-marul, ca și când ar avea multe de spus.

„Ba eu cred că-i foarte bun! — intervine perceptorul — deoarece dacă ni-l reprezintă și la noi ca să-l bem“.

Secretarul, mai grijuliv, se putea să nu-și spurce și el coada ?

„Eu zic, D-le Notar și Domnule Primar, să facem o adresă la Domnul Prefect, în care să-i spunem pe șleau că nu ne trebuie altfel de vin ca acesta. Noi (și aici devine grav), avem vinurile noastre naturale, simple, tari, fără „pa-ste-uri“ de ale hoților de Nēmți“.

Toți ar fi fost de acord să iscălească această adresă cu via : „Onor. D-Sale D-lui Prefect al jud.... dacă nu venea la timp com-petența serios medicinală a agentului sanitar local. Acesta, nici una nici două, începe rugându-i să asculte cuvântul „doctorului“.

„Domnilor, știința medico-legală ne spune nouă cu mintea și creerul deschis un lucru *imoral* pe care, din care cauză noi trebuie să ne *sezăm*. Deci eu și D-ta D-le Pimar, Notar, Secretar și toți chiar și Domnul care citește „Monitorul Oficial“, un lucru ne este datoriată noastră de Români naționali să-l știm — da toți — nici unul să nu rămână — și acest lucru dacă nu-l știți, vi-l

spune *higenistul* corpurilor sătești — este prin urmare următorul care vine: „Unde-i lege, nu-i tocmeală!” Medicina antică, veche, ca și cea de azi, merge de când e lumea de mână cu legea. Deci mântui așa: „Dacă medicina noastră ni-l recomandază, legea trebuie să-l medicineze și noi proștii trebuie să-l primim cum v'am spus. „Legea nu se tocmește“.

Tușește și se gândește un moment.

Toți rămaseră încremenți când, de-odată, aducându-și iar aminte, reia :

„Vinul Pasteur“ (citește cum e scris) nu-i o invenție, ci o născocire (aici s'a întrecut pe sine). Dacă l-a pus în fruntea jurnalului, nu de geaba l-a pus. Trebuie să ne vină și nouă medicilor științe cu referințe la asupra acestui vin și atunci (devine de o gravitate impunătoare) — mai vorbim noi.“

Pe casierul comunal, om de-l nostru, cu bun simț, nu-1 rabdă curiozitatea și mi se adresează :

„D-ta ce zici, Domnule, de chestia asta ? Pa-ste-u-rul ăsta e bun ? că dă, dragă Doamne, de bine de rău ai fost pe la București și ăi fi văzut multe feluri de vinuri pe acolo. Eu cred că trebuie să fie bun“, — cum de altfel aprobă și gardianul, care tocmai vâra niște găteje în soba ciuruită și ea par'că de câte auzise.

Ca să termin, m'am mulțumit, ca să zic așa, cu ei, — adică „e bun“ și cu asta, fiindcă tocmai isprăvisem de răsfoit, mă furîșez afară în întunecul de păcură. N'am voit să-i tulbur, încurcându-i în pretinsa lor știință, tălmăcindu-le adevărul motto-ului citat din Pasteur sus în dreapta săptămânalei „Podgorii“ (revistă podgorică) care glăsuște : „*Vinul este băutura cea mai sănătoasă și mai igienică*“. Pasteur.

Dar ei așteaptă și azi vinul „Pa-ste-ur“ și din când în când ma întreabă : „Mai vine Domnule ?“ — gândindu-se fiecare că, poate cu ocazia vreunui congres la București, va avea fericirea să guste acest vin — care nu există.

Iorgu Gane

Din stânga și din dreapta

75

Intr'un restaurant, la o masă vecină cu a mea, o societate veselă. Stomacurile își fac digestia și proprietarii lor o promovează cu întreținerea bunei dispoziții. Glumele, pe care conținutul paharelor le urniau din dosul perdelelor amintirii, se 'ncălecau una pe alta în graba de a ieși la lumină și a înviora pe cei din jur, cele mai multe vizând, firește, pe cei de la ordinea zilei, contra cărora s'a pus în mișcare tăvălugul indignării unui neam, prea multă vreme exploatat, și prea fără cruțare, fără rușine, fără teamă.

„Un chiriaș din curtea în care steteam și eu în orașul X. — începe să-și depeze firul unei amintiri cel mai „în vervă“ dintre meseni — jupânul Froim Schächter, avea un papagal, de la care adeseori prindeam frânturi din frazele cu care se „menajau“ cei care-l hrăneau: Froim cu Sura lui. Cea din urmă — matca gospodăriei — pentru prea multele indiscreții familiare, de mult i-ar fi sucit gâtul, dacă Froim nu l-ar fi avut atât de drag: mai drag decât pe propriul copil, pe Șmil, care-i scotea peri albi cu năzdrăvăniile lui.

— Froim-leben, — aud într'o zi glasul indignat al balabustei perciunatului — vrei-nu vrei, trebuie să vindem papagalul ista.

— Pentru de ce, Sura-leben? — se 'nfige Froim, consternat, în fața consoartei verde-vânăță.

— Pentrucă e un obraznic. Și-un mare antisemit.

— Cum se poate? El nu spune doar decât ceea ce aude.

— O fi auzit vr'un goim, pentrucă azi mi-a strigat de câteva ori: Jidancă !... Jidancă !... E un mare dușman al Evreilor, Froim-leben.

— Fugi Sura-leben. Nu te face de răs !...

Și hohotind cu poftă:

— Dușman al Evreilor ?!... C'un astfel de nas ?...

*

— Trei băieți, trei prieteni — Max, Șor și Șloim — se jucau în stradă, — prinse vecinul brâgla războiului ca, în ițele interesului general, să-și împletească amintirea sa.

— Acu „de-a automobilul“ ! — strigă de-odată Max, plictisit de-atâta „êchete-pêchete-țuchete-mê“.

— Eu fac pe șoferul ! — se repede c'o trâmbiță de guriță Șor.

— Și eu motorul ! — îi asurzește pe ceilalți Max, îngroșând glasul-i de cocoșel.

— Da eu? — întreabă nedumerit al treilea.

— Tu faci putoarea, Şloim! — îi răspund concomitent ceilalți doi.

Şi, după constatarea unanimă a spectatorilor, nici unul nu-şi indeplineşte *treaba* ca Şloim, rămas în coadă.

*

— Şloim al tău îmi evocă'n amintire un alt Şloim, mai mărişor, de anii militarei, din timpul războiului, — îi ia acestuia vorba din gură vis-à-visul.

Cum a ajuns Şloimul meu pe front şi, mai ales, cum a ajuns în cele dintâi tranşee, mira pe toată lumea, — continuă noul povestitor.

— Nu s'o fi putut ajunge din târg!... — îşi exprimă bănuiala un comesean.

— Probabil.

— Prea puţintică *unsoare* pentru ungerea roţiţelor, care nu-mai unse bine şi numai îmbucându-se una'n alta ar fi putut pune pe Şloim pe „linie moartă“ în dosul frontului, — adaugă al treilea.

— Adică vorba vine că pe linie moartă, fiindcă plasat la vreo magazie, Şloim ar fi înţeles repede cum să-şi facă „linia“ circulată.

Destul că, spre gloria neamului ales, Şloim se găsia în tranşeele prime, deşi nu se prea putea lăuda cu „sângele rece“ de care le vorbise colonelul înainte de intrarea în foc, susţinând că ostaşul adevărat nu-şi pierde sângele rece nici în cele mai grele situaţii.

Soldaţii noştri, fatalişti cum sunt, cu un uimitor dispreţ de moarte, rezistară dârz celui mai cumplit foc al duşmanului.

„C'o moarte toţi suntem datori; de ne-o fi scris să ne fie aici, fie voia Domnului!“ — îşi ziceau ei.

Şi-a dat Dumnezeu de-a trecut viforniţa fără să poată înainta duşmanul nici o palmă de loc mai departe de unde se găsia în ajunul atacului.

După încetarea luptei, de-odată cu doctorul şi cu sanitarii, care adunară morţii şi răniţii, îi vizită şi colonelul.

Şloim scăzuse la jumătate din cât era şi-i clănţăneau dinţii de par'c'ar fi fost răsnetul mitralierelor de adineaori.

— De ce tremuri, Şloim? — îl întreabă colonelul, punând în glasu-i de bariton un tonic de îmbărbătare.

— De prea mult *sânge rece*, dom' colonel, — răspunde sacadat, Şloim.

Când să treacă mai departe, doctorul aude de la spate o voce scăzută:

— Domnu' doctăr, să am iertare, v'aş face o 'ntrebare. Era tot Şloim.

— Zi, Şloim!

— Sângele, Vă rog, e roş sau galbăn?

- Cum mama dracului să fie galbăn sângele, măi Şloim !?...
— Mulţumesc, domnu' doctăr. Atunci e bine.

*

Buna dispoziţie, alimentată de povestitorii de până aci, antrenă la vorbă şi pe cel mai serios şi mai tăcut dintre conmeseni.

Moişe laiteles, — începe acesta, spre surprinderea tuturor — om cu său nu numa la inimă ci şi la chimir, bolia de mulţişor. Cunoscuii spuneau: fără speranţă de vindecare. Cei din juru-i, trăgeau totuşi nădejdea să-l pună iarăşi în picioare.

Nădejdea nu mântuie însă întotdeauna. Mai ales când nu înfloreşte în suflete neprihănite. Cum era cazul. Aşa că, într'o bună zi, gura lui Moişe, atât de loquace altă dată, nu mai putu articula nici o vorbuliţă. Amuţise. Şi nu lăsase nici un testament.

Moştenitorii, desnădăjduiţi, au încercat toate mijloacele doar doar îi vor putea descleşta limba, să ştie căruia *cât* şi *ce-i* lasă.

Moişe însă, butuc...

Tocmai în clipele acestea de desperare, iată că aduce D-zeu pe Isac Levensohn, cu care făcuse în viaţă-i multe gheşefturi cel de pe patul suferinţei.

Dupăce înţelege despre ce e vorba, noul venit se apropie binişor de cel cu sufletul la gură şi scoţând de subt haina-i je-goasă o piele de capră, începe a i-o freca domol la ureche.

Ochii amuţitului, ca prin farmec, se deschid mari şi privind cu băgare de seamă pielea, suspină întrebarea :

— Cât?

— Atât.

— Mult.

— Cât dai ?

Moişe, cu arătătorul dreptei înjumătăţi arătătorul mânei stângi.

— Făcut. Pierd la ea jumătate, aşa să trăiesc. Da vreau să-ţi fac o bucurie, Moişe.

Moişe însă închise ochii, ca să-i mai deschidă apoi o singură dată : mari, fişci, sticloşi... Dar fericit că înainte de obştescul sfârşit a mai putut face „un bun gheşeft“.

*

Când am ieşit din restaurant, la colţul străzii : un chior şi un olog.

Aducându-mi aminte de vorba bunicului : „Rar om *însemnat* să nu fie şi colţos“, — devenii atent la dialogul lor. Dialog care m'a încredinţat repede de spusa bunicului.

Să n'ai ghinionul s'ajungi pe gura vr'unuia de aştia că rămâi cu semn. Iar de ai norocul să fii martor când se 'ncoleşc în de ei, nu ştii nici odată care a lăsat semn mai adânc.

Prilej cam rar de altfel, căci se ocolesc de-o poştă.

Intâmplarea — mama atâtor fericiri, dar și nefericiri — îi împiedecă totuși, uneori, și pe ei unul de altul.

— Ferice de tine, mă chiorobețule! — îi zice ologul, cu pismă, chiorului de care se împiedecase.

— Oare de ce m'ei fi pismuind, mă șontorogule? — îi răspunde cel cu ochiul scurs.

— O viață 'ntreagă să cureți și să petecești numai o *opincă*, câtă vreme cealaltă lume curăță și petecește *două*!... — ce noroc mai vrei?

— Ce norocu-i ăsta, pentru noi, ăi cu *doi* ochi, pe lângă al celui care are să 'nchidă numai *un ochiu* când își dă sufletul?!... — îi întoarce pișcătura ologul, săltându-și mai departe, în hazul celor din jur, opinca văduvită.

S. Tamba

Dări de seamă

Victor Jinga, profesor la Academia Comercială din Cluj: „*Gândire economică românească în secolul al XIX-lea*“. Cluj, 1938.

Neobositul în ale scrisului și gândirii românești tânărul profesor Victor Jinga de la Academia comercială din Cluj, a publicat într'un interesant volum de 98 pagini, ca extras din conferințele Extensiunii Academice pe anul 1936-37 vol. II., cartea cu titlul de mai sus, tinzând să dea la iveală începuturile cari caracterizează la noi literatura economică ca substrat al cugetului autohton.

Intenția este de sigur lăudabilă pentrucă ea scoate din adâncuri o lature nu numai puțin cunoscută a spiritualității românești, cât mai cu seamă puțin accesibilă climatului cultural al Principatelor de odinioară. Într'adevăr, este îndeobște cunoscut că neamul nostru s'a lovit de o mare piedecă în dezvoltarea sa intelectuală din cauza suprapunerilor succesive de influențe streine cari au desorientat până la un punct oarecare gândirea românească. Astfel, abia începuse să dispară înrâurirea fanariotă, care ne înstreinase de izvoarele originale ale culturii bizantine, a și apărut curentul rusesc, pentruca pe urmă la marea flacără națională care începuse să lumineze până în cele mai uitate colțuri ale pământului românesc, să se nască acea fierbere de idei caracteristică tuturor popoarelor în secolul al 19-lea.

De sigur că în această situațiune nu gândirea economică propriu zisă, a fost cea care a preocupat pătura noastră culturală.

Ea a dat întâietate, cum era și firesc, formării sau mai bine zis curățirii limbii și scrisului de elemente cari nu ne aparțineau. Este cunoscută marea luptă pe acest teren a dascălilor răscolitori de energii latente, cum au fost Gheorghe Asachi și Eufrosin Poteca, Gheorghe Lazăr și Eliade Rădulescu, apoi latiniștii ardeleni Șincai, Maior și Micu-Klein, urmați de pleiada gânditorilor cari s'au format din focul științei lor și cari au ridicat problemele limbii și ale culturii la o înălțime egală cu pedestalul divinității. Ei cu toții au demonstrat ce însemnează limba și cultura unui popor ca avut spritual propriu și caracteristic, îndrumând manifestările sufletești ale neamului românesc pe adevăratele ei căi.

În această mare strădanie care țintea la fixarea formei și a fondului nostru intelectual prin încadrarea limbii românești în limitele sale specifice, desigur că literatura economică a avut un foarte rar prilej de manifestare. Ne-am fi așteptat chiar, dată fiind situația noastră generală, ca acest domeniu de cugetare să nu prindă pe nimeni, afară de cei câțiva economiști recunoscuți,

citați și astăzi ca podoabe ale gândirii economice românești, cum au fost Ioan Ghica și P. S. Aurelian. Și totuși, în ciuda tuturor aparențelor, gândirea românească a avut fecundatorii ei cari au lăsat urme neșterse în publicistica noastră.

Înainte-mergătorul pe acest teren este N. Mavrocordat cu a sa carte „Despre datorii“, căruia îi urmează eruditul Domn al Moldovei Dimitrie Cantemir cu „Descrierea Moldovei“, în care consacră anumite părți și economiei românești. Urmează apoi un șirag de scrieri economice cu mai mare sau mai mică extensiune și, lucru de neînchipuit, încă pe la 1840 literatura economică românească începe să se închege.

Nu se poate vorbi evident de o cugetare economică curat autohtonă. Primele scrieri de această natură se adapă de la izvoarele liberalismului economic, formulă magică, atât de mult la modă atunci și în programele politice. Ne găsim în epoca revoluționară când, alimentată de izvoarele franceze, admirația față de liberalism crește până la exaltare și se întinde cu atât de uniformizate nuanțe și în Principatele române, dominând aproape tot veacul al nouăsprezecelea.

- Dar un curent tot așa de puternic care a stăpânit gândirea economică a timpului a fost protecționismul. Nici acesta n'a fost lipsit de aderenți în lumea economiștilor români. Ba de multe ori și la mulți dintre ei s'a întâmplat o schimbare de conduită și gândire după un timp oarecare, căci au adorat liberalismul pe care apoi, la o adâncă scrutare a realităților, l-au schimbat cu protecționismul, ajungând la o convingere care împrumuta câte ceva din ambele școli economice, după cum era cazul realităților din țara noastră. De aceea, deși se face o clasificare a economiștilor români din veacul al 19-lea, se poate totuși urmări în cursul expunerii un fel de împrumut de idei de la un curent sau altul, ca dovadă că ne găsim în epoca precursorilor.

Cu toate acestea, veacul al XIX-lea numără o seamă de gânditori economici cu mari și adânci aderențe în particularitățile românești. Ei sunt înșirați în cartea de care ne ocupăm pe provincii și interesant este, că fiecare parte din pământul românesc contribuie cu reprezentanți numeroși la literatura economică de acum aproape un secol. Astfel avem din Moldova : pe Nicolae Șuțu, Alexandru Moruz, Ioan Ghica, Strat, Ionescu de la Brad, Xenopol etc.; din Muntenia : pe Nacian, Vericeanu, Aurelian etc., iar din Ardeal : pe Marțian, Visarion Roman, Barițiu, etc. etc. Dintre aceștia, cei cari au ilustrat în mod deosebit știința economică românească la începuturile sale au fost : Ghica, Aurelian, Ionescu de la Brad și Marțian, un mănunchiu de oameni, reprezentând cu frumoase aporturi toate provinciile românești.

Cartea mai face o privire scrutătoare și asupra ideilor economice cari s'au manifestat în scrisul marilor literați români de

pe vremea aceea, ca: Eliade Rădulescu, Bălcescu, Eminescu spre a caracteriza în complexul ei gândirea economică din veacul al nouăsprezecelea. În felul cum e concepută și întocmită, această carte scoate la iveală lucruri puțin cunoscute și ne dă o imagine îmbucurătoare de contribuțiunea gândirii autohtone, la îndrumarea economiei românești, căci să nu scăpăm din vedere că publicistica aceasta a îndreptat sau a contribuit să îndrepte manifestările politice românești, spre o întărire a economiei naționale.

Economiștii români cari au pus bazele literaturii respective începătoare n'au scris numai de dragul scrisului, sau spre a face știință aridă și savantă, ci spre a scoate la iveală metoda ce trebuia urmărită pentru a fecunda din adâncuri economia națională. Lumea ne luase de mult înainte, iar noi trebuia să facem eforturi spre a găsi drumul optim care să ne scurteze calea pentru a ajunge din urmă celelalte popoare și a lucra la unison cu ele. De aceea, economiștii români n'au fost sclavii școalelor clasice, ci apostolii deșteptării noastre economice cu un merit egal contemporanilor cari au luptat la curățirea limbii și a sufletului românesc.

D-I Jinga și-a luat această sarcină de a dovedi că a existat o pleiadă de oameni învățați cari au gândit pentru economia românească. Este meritul d-sale că a scos la iveală și această contribuție originală a spiritului românesc care a încercat domeniile culturii economice, spre a ridica tot mai sus nația căreia îi aparținea.

Cartea e mai mult schematică cu caracteristică de antologie. Nu ne îndoim însă, că va fi transformată într'un studiu larg, spre a dovedi celor neîncrezători că neamul românesc a avut apostoli în toate ramurile de activitate națională.

Ing. Gh. Brânduș

*

Bogdan Istru: Moartea Vulturului. Poeme. Chișinău, Tipografia „Dreptatea“ 1938.

Deși se tânguie criticii pe la răspântiile tuturor revistelor noastre că poezia e în declin, că-i o secetă îngrijorătoare, totuși îndrăsnesc să spun că se produc foarte multe versuri și-s foarte mulți poeți, dar, nu-i mai puțin adevărat, că se face puțină *poezie*.

Înșirarea în versuri, potrivirea de sunete la sfârșit, căutarea unor cuvinte în maramă, nu ctioresc titlul de *poezie*. Asta mergea pe vremea lui Miron Costin când, dacă reușia cineva să potrivească sfârșitul a două cuvinte ca: „viață cu ață“, credea că a făcut *poezie*. Atunci zarea de *poezie* era mai îndreptățită, căci pânza limbii era mai rară și mai aspră. Azi însă, nici rima nici strofa nu mai

sunt în ritmul vremii. Se știe că mulți dintre scriitorii cu timbru pronunțat poetic, au renunțat la aceste elemente, altă-dată indispensabile, păstrând ca axă muzicală numai ritmul. Prin poezie, cum mărturisia Radu Gyr, se înțelege emotivitate, muzicalitate și plastică.

Ne vine din îndepărtata Basarabie un volumaș de poeme al d-lui Bogdan Istru. Nu știm ce l-o fi îndemnat să publice aceste înșiruiți de cuvinte înadins căutate — dintr'un repertor poetic, ce-i drept, dar fără nici o rezonanță sufletească. Ii lipsește cu desăvârșire muzicalitatea și nu găsești între ele un vers care să-ți farmece auzul și să vorbească sufletului. Trimițând o epistolă dulcineii de dincolo de mări — atât e poetic: titlul — își întreabă aleasa: „De ce-s așa de alb și negru?” spunându-i după un șir de declarații prozaice: „Eu sunt aici aproape și departe”. La fel îl văd și eu: departe de adevărata poezie, când scrie versuri ca acestea:

„Tu să nu-mi tănuiești nimic
Să-mi vorbești totul pe șleau”.

Și ca să nu ascundem nimic, spunem și noi cititorilor, tot pe șleau, că Poemele dlui Bogdan Istru nu-s poezie.

*

Dan Simonescu: „Dela Istorie la Istoria literară”, București 1937.

Inercarea de-a arăta înrudirea dintre istorie și istoria literară — și aplicată riguros la opera d-lui Alex. Lapedatu — a cunoscutului bibliograf de mss. vechi de la Acad. Română, d. Dan Simonescu, aduce lumini nouă în chinul orbecării multora. Harnicul paleograf și sârguitorul cercetător al taineșelor lit. vechi, cunoscutul colaborator al admirabilei „Bibliografia veche românească”, cu o metodă ce amintește pe aceea a d-lui Cartoian, discutând în cunoștință de cauză, o aplică, competent, la opera unui erudit cercetător al istoriei trecutului nostru cultural.

În introducerea lucrării autorul amintește că o firească înclinare l-a împins de a citi paginile d-lui Lapedatu „ce se disting printr'o limbă curată, stil simplu, formă narativă”. Aproximarea dintre istorie și istoria literară o cimentează materialul brut, documentul”. Dintre studiile de literatură, cele care se apropie mai mult de istorie sunt acele ale ist. lit. vechi. De ce? — se întreabă autorul. Și răspunde: Pentru că operele nu-s originale ci copii după copiile originalelor pierdute. (În care, adaug eu, fiecare copist și-a strecurat bruma de arbitrar). Metoda de cercetare, observare și analiză a istoriografului coincide cu cea a istoricului literar. „Deosebirea

constă numai în natura documentului — în istorie cu cuprins politic, războaie, păci — cele literare impunându-se mai mult prin limbă și stil“. De la sine înțeles că ele plac mai mult decât cele istorice. Metodele nouă în istorie, în care ea se cercetează sub toate raporturile, au luat înainte istoricismului arid, erudit. Așa se explică de ce anumite fapte istorice decalcă obiectul și se întind și în literatură. În chipul acesta, conchide autorul, d. Alex. Lapedatu a fost în nota acestei înrudiri când a scris și istorie și istorie literară. De aici înainte autorul cercetează contribuțiunile istorico-literare aduse de d. Lapedatu. a) În materie de lit. veche, seria de mss. în care interesează mai cu seamă notele marginale, apoi monografia lui Damaschin episcopul Buzăului, în care se completează cu dovezi nouă aportul episcopului la introducerea l. rom. în biserică. b) În lit. modernă, editarea operei lui N. Bălcescu, aducând serioase contribuții la luminarea naturii isvoarelor, fără care cu greu ne-am putea face idee despre cultura istorică a lui Bălcescu. Apoi, stabilirea isvorului după care a făcut Negruzzi traducerea „Memnon“. c) În ramura istoriei, după cum observă judicios D. Simonescu, l-a preocupat mai mult cea „de acasă“.

Din studiul acestor cercetări de istorie și istorie lit. a d. Lapedatu, se desprinde — spune autorul — „naționalismul său profund, care răsare din cunoașterea adâncă a poporului român“.

Această meticuloasă cercetare în a arăta înrudirea dintre istorie și istorie literară și în a delimita, cu ochiu de riguros cercetător, ce aparține uneia și alteia, este munca de toată lauda a d-lui D. Simonescu. Ea e binevenită și merită toată atenția.

*

Aurelian Sacerdoțeanu: *Predosloviile cărților românești, I. (1508—1647)*; „Librăria Universitară“ I. Cărăbaș, București 1938, 130 p., 60 Lei, format 18¹/₂ × 12¹/₂.

Gândul fericit de-a înlesni publicului cititor contactul cu trudnicii „pedepsiți“ în ale slovei în care limba noastră a fost îmbrăcată întâia oară, a isvorit harnicului scotocitor de la „Arhivele Statului“ dlui A. Sacerdoțeanu. Poate haina luxoasă de azi în care se plimbă fudulă limba prin saloanele cărților să se uite chiorăș la bunica ei, rantie*) veche, dar noi trebuie să-i amintim că i se cuvine respect. Autorul, care a înțeles să acorde această recunoștință, în „Predosloviile românești“ ne-a dat la iveală, din garderoabele trecutului, rantiile portului original în care și-au îmbrăcat gândul cititorii limbii române.

Se știe că haina limbii noastre până mai către sec. XVII, în biserică și oficial a fost cea slavonă, cea românească întrebuițându-se în raporturile particulare. Atât de mult se învechise haina limbii slave la noi încât, când popa Constantin din Dorna dădu

*) *Rantie*: haină demodată și ponosită.

peste copia unei traduceri în noua haină românească, s'a speriat și înfrigurat a notat că : „Această carte e scrisă pe rumânie și nu-i bună de nimic“ — adică nu se poate înțelege în biserică. A trebuit să se „pedepsească“ mult, până limba noastră să poată umbla în haina ei. Mai întâi a trebuit s'o îmbrace numai la anumite practice ritualicești ca'n tipicurile „Târnosania“ — „Pogribania“ — „Mistirio“ de pe timpul lui Matei Basarab, să fie apoi furisată și în zilele de sărbătoare când slujia Varlaam, ca 'n vremea lui Dosoftei să devină purtată de toți creștinii, atât în zi de lucru cât și în zi de sărbătoare. Truda ctitorilor cu fapta lor este înfățișată în aceste „Predoslovii“ care, cum se știe, sunt singurele originale din literatura veche. Ele — după cum mărturisește autorul — nu sunt inedite, pentrucă au mai fost tipărite, însă în alfabetul chirilic. Inspirația de-a ni le înfățișa în litere latine, nu-i de puțină importanță, pentrucă nu oricine poate silabisi „chirilicul“. — Aceste prefețe pe lângă că ne duc cu multe veacuri înapoi, transpunându-ne în atmosfera de adâncă evlavie creștinească din trecutele vremi, mai au și însemnătatea că ne destăinuiesc truda, nevoile, grijile și greutatețile prin care au trecut tâlcuitorii cărților bisericești. Găsim în ele cuvinte de laudă aduse Domnilor — din care desprindem creștinești trăsături în viața lor — a mai marilor bisericii, care își confundau viața cu slujba, — îndemnuri pline de toată cuviința. Din ele cunoaștem și nevoile prin care au trecut până să-și tâlmăcească gândul din care a isvorit traducerea — „în sfânta biserică mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțeles decât 10 mie de cuvinte neînțelese în limbă striină“. Aflăm în aceste Predoslovii „mărgăritariul și comoara ascunsă“ a simțirii și originalității, a gândului prelaților și tâlcuitorilor de slovă românească. Munca d-lui Sacerdoțeanu crește în importanță și e mai mult decât bine-venită și pentru raritatea, deci și pentru motivul greutății cu care găsim azi o Psaltire sau o Evanghelie din vremea de care e vorba. Tot din motivul acesta așteptăm cu nerăbdare și volumele în continuare.

*

Lucian Predescu: Duiliu Zamfirescu. — Viața și opera — Editura „Cugetarea“. Pp. 176. Lei 60.

Prin bogăția de informații, prin impresionanta bibliografie — nu însă și prin adâncire, analiză și metodă — d. Lucian Predescu amintește — pe departe ce-i drept — pe răposatul genial al amănuntului Gh. Bogdan-Duică.

D-l Lucian Predescu nu vorbește mult despre viața lui Duiliu Zamfirescu, ci numai ne-o clădește, ne-o reconstitue cu isvoare citate de însuși autorul, așa că ea se înfiripează de la sine și nu-i deci

o viață plăsmuită de biograf, ci aieva. Acest fel de a face o biografie acolo unde se poate și ai din ce — adică din mărturisirile autorului — e mai nimerit și mai în nota adevărului. Acolo însă, unde ne lipsesc isvoarele, mărturisirile, desigur că arbitrarul sau fantezia țin loc de isvor. Și atunci biograful decalcă materia, pășind pe nesimțite în alt gen al literaturii (roman).

Autorul monografiei își împarte cartea în capitole distincte: Viața, apoi D. Z. ca poet, ca nuvelist, ca romancier etc. — După fiecare capitol câte-o concluzie, așa încât oricine își poate face idee, ce a dat Zamfirescu în acea ramură.

Aristocrat al stilului, ca și în viață, D. Zamfirescu avea acea prestanță ce distanța prin aroganța de care era stăpânit (dușmanul poeziei populare). — Din viață, minuțios este înfățișată istoria faimosului discurs de recepție la Academia Română „Poporanismul în literatură“, din care desprindem firea, atitudinile, convingerile și vederile lui D. Zamfirescu, privitoare la poezia, proza și arta populară.

Maiorescu, răspunzându-i, spune — după cum reiese din însemnările despre dânsul — că „succesul în contra negliobiei lui Zamfirescu era (aproape penibil) de mare“. — Opera este studiată cu o metodă didactică folositoare și instructivă, îndeosebi pentru elevi.

Credem că acesta e și scopul și publicul cărui se adresează; — și dacă am ghicit intenția autorului, am corespuns reclamei de pe copertă ce glăsuște întocmai.

Iorgu Gane

profesor

*

E. Ar. Zaharia: *Insurgențe. Poezii. 1938.* Tip. „V. Conta“, Fălticeni.

Despre talentatul nostru prieten, rătăcit cândva în negurile Basarabiei și poposit acum în plaiurile Moldovei, despre bucovineanul E. Ar. Zaharia am vrut să scriem de atâtea ori, întâlnindu-i numele sub poezii cu rare lumini.

Am așteptat însă — și cartea de față nu ni-l aduce întreg — pe poetul desprins de toate vechile experiențe lirice, ajuns la limanul odihnitor al versului cu rezonanță proprie.

Ne-am întristat de atâtea ori când i-am întâlnit pretutindeni numele, sub compoziții fugare, nerevelatorii.

Aceste *Insurgențe* chiar, sunt rezultatele unui poet neglijent, nepăsător de aurul ascuns în sgura poemelor sale.

De unele din greșeli suntem însă răsplătiți, cu asupra de măsură, prin câteva poezii care nu ne sdruncină părerea că d-sa este unul dintre cei mai talentați poeți ai Țării Fagilor.

Iată d. p. această evocare lirică :

Măi, măcar fereastra s'o deschid,
cum făceam, mai ține minte oare?
îndemnați de-o intimă ardoare,
să ne intre miros de molid.

Să intre pe fereastra noastră mică
munții cei albaștri ca safirul,
stelele, luceafărul, chimirul
Căii Laptelui pe cer când se ridică!

O, munții care intrau! Brazilii se'ncovoiau,
stelele picurau lumânări de argint!..
Acuma toate tac și mă mint...
Și cât de tare-atunci mă iubeau!

Și tu? Pentruce mă urăști,
Steaua Poetului, firav ochean?
Cel mai scump prieten mi-i dușman
și toate iubirile — măști!...

Eminesciana „Primăvara către poet“ e încă o realizare de care trebuie să se țină seamă și poetul face aci dovada că se mai pot scrie simple și neuitate totuși, prin frumusețe, poeme de dragoste.

Dar ciclul remarcabil prin adânci sfâșieri sufletești — și fiecare din cele 7 poezii e o bucată de antologie — intitulat *Acteon*?

Transcriem, la întâmplare, aceste șiruri :

Curg suliți de soare,
Curg văi de lumină.
Codrul e dulce
La văz ca o grădină.

El trece mereu,
Doar frunza stărnind,
Așa hoinărind
Mereu și mereu...

Acuma vom sta..
E-atâta tăcere...
Ah, sunet de codru?...
Presimt adiere...

Câinii rup ierburi
Cu gustul de fiere...

Insemnările noastre au început cu o dojană. Cum am putea încheia însă, în urma frumuseții din amintitele rânduri, decât cu rugămintea de a-l face să mai întârzie asupra celorlalte, multe, anunțate, volume?

*

G. Tepelea: *Instantanee. Epigrame. Editura Lanuri, 1937.*

Am deschis volumul „Instantaneele” sub povara unui greu scepticism. Vremurile noastre n'au mai cunoscut adevărate epigrame de mult. Poate și din cauză că au apărut, pe toate drumurile, oamenii de spirit, acei necrofori ai bunului gust de totdeauna.

Epigramele d. G. Tepelea recâștigă prestigiul oarecum uzat al genului, prin calități de prim ordin. Cuvintele par gravate, desigur, cu fier înroșit.

Lăsând la o parte semnificativul *Destin* și pleonasmul „O prefer mai mult pe ea” (Unei scriitoare), ar trebui să cităm toate epigramele.

Insemnăm, pentru cea mai pretențioasă antologie : Hronică, Dramaturg, Unui multilateral, Unui linguist, Pe o fotografie, Rugă, Lui V. Copilu-Chiatră, De săptămâna cărții și Pe mormântul unui poet.

Oferim două mostre :

Unui lingvist...

...ce are o soție limbută.

Știi atâtea limbi maestre,

În lingvistică ești mare.

Ce folos când doamna știe

Doar o limbă și-i mai tare...!

Rugă

*Improvizată la banchetul
Asociației Scriitorilor Ro-
mâni din Ardeal.*

Vă văzui aici la masă

Și 'nălțai o rugă-adâncă :

Doamne, fă ca Ardelenii,

Toți să scrie cum mănâncă!

Este de preferat însă, pentru rara delectare sufletească, să vă procurați cât mai neîntârziat „Instantaneele“.

Aurel Marin

*

G. Popa-Lisseanu, Brodnicii. Text, traducere și comentarii (*Isvoarele Istoriei Românilor, vol. XII*). București, 1938, form. 8°, VIII+89 p.

Neprețuitul serviciu adus până acum de d-l G. Popa-Lisseanu istoriografiei românești prin publicarea celor XI volume, însoțite de foarte bune traduceri și bogate comentarii, cuprinzând textele *întregi* ale celor mai vechi și însemnate cronică, privitoare la Români sau la înaintașii lor Romani, s'a mărit acum, prin publicarea unui judicios studiu, însoțit de reproducerea tuturor capitolelor din cronicile vechi rusești și bizantine și a tuturor diplomelor regilor ungari sau ale Vaticanului, în care se face amintire de enigmatică populație a *Brodnicilor, Borodnicilor, Bordonilor și Bruthenilor sau Prutenilor*, populație puternică și număroasă, așezată în partea sud-estică a României de astăzi, care după mărturia scrisorii din anul 1254 a regelui Ungariei Bela IV, devenise *împreună cu Rusia, Cumania și Bulgaria*, tributară Tătarilor, amenințatori ai „întregii Europe“.

După analiza părerilor de până acuma (R. Rosetti, Onciul, Iorga, Bunea, etc.) autorul emite o ipoteză nouă, aducând în legătură numele Brodnicilor — pe care îi crede identici cu Bruthenii altor cronică — cu numele râului Prut (Porata, Pyretos, Brutos, Burat), întemeiându-se, între altele, pe cronică polonă a lui Godyslaw Paszka (Mon. Polon. Hist. II. p. 585), în care se vorbește despre invazia din anul 1259 a Tătarilor în „țara Sandomir“ însoții de „Prutheni, Rutheni, Comani și alte neamuri“ (Pruthenis, Ruthenis, Comanis et aliis gentibus) și pe cronică lui Tuscus (Mon. Germ. Hist. XII p. 525), care ne spune că la

lupta din 1277 dintre regele Ottocar al Boemiei și împăratul german au luat parte și „Blacii și Brutenii“. S'ar face astfel dovada unei puternice populații românești în regiunile de miazăzi ale Moldovei, care ar fi format temelia principatelor de mai târziu, înființate cu concursul Românilor emigrați din Ungaria. După părerea noastră, problema Brodnicilor nu se va putea rezolva decât cu ajutorul filologiei slave, întrucât cuvântul *bor* (de unde ar putea să derive *Borodnicii* cronicelor rusești) însemnează aproape în toate limbile slave „pădure de brad“ sau „brad“ și ar duce la înțelesul de „pădurean“, iar nu de „muntean“, cum credea și Bunea. Publicația d-lui Popa-Liseanu va fi, fără îndoială, de mare ajutor aceluia care va lămuri odată definitiv problema „Brodnicilor“.

A. A. M.

*

Dr. Victor Tufescu, prof. de geografie în Brașov: *Dealul Mare Hârlău*. Observări asupra evoluției reliefului și așezărilor omenești, cu un resumat în limba franceză. — Extras din Bul. Soc. R. R. de Geografie Tom. LVII/937. — Atelierele grafice Socec et Co., S. A. București.

Lucrarea, o parte din teza de doctorat a autorului, are ca subiect de tratare pur științifică o mică porțiune (un „masiv“) a Moldovei, care cuprinde cursul superior al Bahluiului până la Siret. Mărginită la nord de „Șeaua Bucecei“, la sud de „Șeaua Ruginoasă“, la est de „Câmpia Moldavă“ și la vest de Siret, porțiunea aceasta, după marile linii topografice, se prezintă formată din două culmi aproape paralele: una vestică, Dealul Mare, alta estică, Culmea Holm, despărțite prin regiunea joasă a bazinului Bahluiului. La sud, ca un inel de legătură, culmile sunt unite prin platouri largi și înalte: plaiul Boreslogi-Sângeap.

Autorul își propune să deslege probleme deosebit de interesante în legătură cu acest masiv prea puțin cunoscut până acum în lumina științifică, servindu-se de un bogat izvor de lucrări consultate, dar mai ales bazându-se pe cercetările proprii la fața locului și în laborator, — împrejurare, care mai mult decât orice, ilustrează înalta valoare științifică a lucrării și a autorului. Dl Tufescu se remarcă atât ca geograf, cât și ca geolog și paleontolog, deși cercetările sale în domeniul geologiei și al paleontologiei nu le-a putut tipări în întregime în cuprinsul acestei publicațiuni.

Iată care sunt problemele propuse, pe care le rezolvă:

1.) Masivul, ca partea cea mai înaltă de la extremitatea S-O a „Podișului Sucevei“, care domină întreg nordul Moldovei, își datorește felul de a fi exclusiv eroziunii, sau și unor mișcări tectonice?

2.) Diversitatea de forme între diviziunile masivului este sau nu este produsul unui agent dependent de structura geologică?

3.) Suprafețele aproape plane etajate la diferite înălțimi și recordabile, ating sau nu ating problema platformelor de eroziune ?

4.) Cum a fost modificat peisajul la cecece este astăzi, de către climat, vegetație și om ?

5.) În sfârșit, procesul invers: cum a dictat mediul ocupația de căpetenie a locuitorilor, distribuția plantațiilor și a așezărilor omenești ?

F. Sânjoanu, prof.

*

Coriolan Petranu: *Béla Bartók et la musique roumaine.* Imprimeria Națională, pag. 20, București 1937.

Broșura cu titlul de mai sus este un extras din excelenta revistă de propagandă științifică „Revue de Transylvanie“ care apare la Cluj, sub direcția domnului prof. Silviu Dragomir. Cuprinsul ei se datorește dezamăgirii profunde pe care a încercat-o autorul, distinsul cercetător al artei noastre populare, dl prof. C. Petranu de la Universitatea din Cluj. D-sa se ocupase odinioară de lucrările cunoscutului compozitor și pianist ungar Béla Bartók și date fiind primele lui opinii în materie de folklor muzical, l-a considerat pe drept cuvânt un specialist imparțial. Această bună părere intrase chiar în conștiința publică românească și s'a menținut până în anii trecuți, când dl prof. Petranu s'a văzut înșelat și silit să-și schimbe judecata despre Bartók. Motivele le găsim în acest studiu.

Dl Bartók a început pur și simplu să tergiverseze și să-și renege părerile mai vechi cu privire la cântecele populare românești din Ardeal. Noua atitudine a sa nu este numai un act detestabil de inconsecvență și de felonie personală, ci el trebuie atribuit, după părerea d-lui Petranu, însăși mentalității care domină la Budapesta, unde curentul revizionist și spiritul ultrașovin din presă, nu permite nimărui, nici chiar omului de știință sau de artă, să lanseze aprecieri obiective la adresa popoarelor din statele successorale. E suficient ca un scriitor maghiar să recunoască o valoare artistică sau o virtute de rasă la noi Români sau la Cehoslovaci, pentruca să fie considerat trădător de neam. Se vede că dl Bartók a căzut victimă acestei mentalități morbide, fiindcă numai așa se poate înțelege renegarea opiniilor exprimate la 1913 după timp de 7 ani, adică exact după ce Transilvania a fost deslipită de Ungaria.

Astăzi, căutătorul de cântece ungurești prin meleagurile Ardealului românesc se contrazice pe sine însuși scriind broșuri în limbi străine, cu vădita intenție de a fi pe placul revizionistilor, — altfel n'ar afirma cecece afirmă: că muzica noastră populară, ba chiar unele jocuri țărănești din Sălaj, Satu-Mare și Hunedoara sunt împrumutate sau influențate de melodii maghiare și rutene. Dl prof. Petranu și-a creat un titlu la recunoștința noastră demascându-l.

E datoria Academiei Române acum — care, de bună credință, l-a primit cu toate onorurile, i-a tipărit un studiu și l-a ales membru corespondent — să-și apere demnitatea, ștergându-l din lista nemuritorilor, ca pe un nevrednic rătăcit.

Viorica Tulbure

*

Dr. G. Potra : Mânăstirea Cobia (Dâmbovița), studiu și documente. București, 1937, VIII, 64 pag., prețul?

Mânăstirea Cobia, situată la 8 km. spre nord de orașelul Găești, datând din 1571, este o modestă mânăstire, cu degroparea trecutului căreia s'a ocupat dl G. Potra în prezentul studiu. Ctitorie a Marelui Stolnic Badea, din timpul domniei lui Alexandru II, a fost refăcută sub Radu Vodă în 1608 și înzestrată cu moșii multe. Hrisoavele de danie sau judecăți, date de voievozi sau boieri, — până la ultimul din 1832 — sunt alăturate în traducere sau copie, în număr de 50, la sfârșitul cărții. Ortografia este originală, cu unele îndreptări pentru cele în limbă română. Dintre moșiile mânăstirii făcură parte Călugărenii, Cacovenii, Broștenii și în jurul hotărniciiilor sau întăririlor acestora ca danii se învârt toate acele 50 de documente. Reparația bisericii (i s'a adăogat spre finea sec. XIX o clopotniță fără gust și fără aderență la stilul frumos altfel al micii mânăstiri) s'a făcut în 1908. Dl Potra a făcut o operă utilă pentru cei cari iubesc trecutul mânăstirilor noastre.

T. Bodogae

*

„*Protopopul Bartolomeiu Baiulescu*“ e a patra monografie din seria „Protopopi de altă-dată ai Brașovului“ — serie datorită părintelui profesor *Candid C. Mușlea*. Ea urmează după monografiile închinete protopopilor: Eustatie Grid, Gheorghe Haines și Bratu Baiul și desgroapă din publicațiile contemporane, din Arhiva Municipiului și din puțina corespondență păstrată încă de urmași: viața și activitatea celui care „a făcut el singur mai mult decât mii de inși împreună“. Căci protopopul Bartolomeiu Baiulescu nu s'a mărghinit numai la cei patru pereți ai bisericii și la slujbele legate de aceasta, nici numai la luptă fără preget pentru așezarea parohienilor săi în drepturile lor bisericesti și naționale, — el a fost pretutindeni prezent și iarăși: nu numai cu vorba, cu sfatul, ci cu cheltuiala generoasă a energiei, a priceperii, a banului său chiar.

Hărțuit mereu, apoi scos din Bis. „Sf. Treime“ de intoleranții Greci, B. B. în loc să desnădăjduiască, își încordează voința și la 1876 ridică Capela din Groaveri, iar în 1899 (în ziua întâia de Rusalii), deschide porțile unei nouă biserici, înfiptă în inima Brașovului: „Bis. Sf. Adormiri“. Strânge apoi legăturile sufletești cu enoriașii, cercetându-i mereu, mai ales în cazuri de boală, catehi-

zându-le copiii, îngrijind, din îndemn propriu, de cele duhovnicești ale garnizoanei — pentru ceace i se exprimă mulțumiri din partea autorității militare. — Pentru a putea crește o clasă de meseriași, care ne lipsia, întemeiază „Asociația Meseriașilor Români“, o „Asociație de credit și depuneri“ pe seama acestora, o școală de ucenici, o revistă („Meseriașul Român“), pe care o conduce patru ani. Pentru înobilarea sentimentelor și a moravurilor tinerilor meseriași organizează producțiuni, șezători. — Cunoscând lipsurile nației, pune în discuție, în conferințe și în articolele pe care le scrie, problemele cele mai arzătoare: lucrarea mai rațională a pământului, nevoia școlilor de meserii, a atelierelor, a unei educații și instrucții mai îngrijite pe seama femeilor, pacostea luxului, necesitatea îmbrățișării industriei casnice și a portului național, trebuința imperioasă a creierii unei burghezii române la orașe etc. Și pe lângă toate acestea, mai găsește timp să colaboreze la mai multe organe de publicitate, să cerceteze arhive, să scrie cărți ca „Monografia comunei bisericesti gr. or. române a Sf. Adormiri din cetatea Brașovului“ (1898), — încasările pe urma ei dăruindu-le tot bisericii pe care o păstoria. Adevărat părinte, nu numai cu sufletul ci — cum spuneam mai sus — și cu punga deschisă ori de câte ori se iviau cereri care trebuiau onorate, fie că era vorba de ajutorarea elevilor săraci sau a neguțătorilor scăpătați, fie de a fraților de peste Carpați răniți în războiul din 1877/78 (pentru care B. B. a contribuit 100 franci aur) etc. etc. — Protopopul român din Cetatea Brașovului, la care vorba și fapta erau în deplină armonie, nedesmințându-se niciodată una pe alta, a înțeles că duhovnicul trebuie să fie omul jertfei de fiecare zi pentru cei al căror „părinte“ se numește, că el nu-și aparține, că el este al obștei, că sufletului său nu-i este îngăduit să se lase povățuit de ispita răutății, a ranchiunei, a răsbunării, că el trebuie să fie iertător și milostiv, preocupat mai mult de mai-binele celor din jur decât de al său, îmbrățișând cu dragoste pe semenii săi, conformându-se mai întâi el însuși sfaturilor pe care le dă altora.

Trăim încă mulți dintre cei care am apucat în viață și activ pe protopopul B. B., dintre cei care avem posibilitatea să certificăm calitățile cu care a fost înzestrat acest rar păstor sufletesc. Nu mai sunt însă în viață oameni care să-l fi cunoscut și în anii tinereței, în plin avânt creator. Merituosă lucrare a d-lui Mușlea vine să ne întregască și cu activitatea din acești ani luminoasă iconă a vrednicului și desinteresatului slujitor, de peste o jumătate de veac, al altarului și neamului său românesc.

Apărută în ajunul întregirii vacanței scaunului de protopop al Brașovului, paginile închinatăe lui Bartolomeiu Baiulescu trebuie să servească nu numai ca o pildă de calitate pentru cel care va fi înscăunat în fruntea bisericii ortodoxe din acest județ, ci și ca un

avertisment anticipat pentru toți cei care ar căuta să se sfredească la conducerea acestui protopopiat pe alte considerații decât cele ale vredniciei, ale *apostolatului*, în cel mai strâns înțeles al cuvântului, ale unui inventar de *fapte*, care să fi polarizat până acum luarea aminte, dragostea, venerația, unanimitatea respect al celor ce vor avea să fie păstoriți de ei, — fapte care să cheme și să determine voințele pentru alte *fapte*, pentru alte *creații*.

Altfel, toată moștenirea vrednicilor înaintași se macină, se surpă.

Și semnele ivite, îngrijorătoare, numai orbii nu le văd.

*

Urmărind opera postumă a harnicului și iscusitului povestitor **Petre Ispirescu**, dl prof. *Leca Morariu*, dintre ineditele rămase în posesiunea d-nei Alexandrina Ispirescu și amintite în rev. „Făt-Frumos“ din 1934, desprinde într'o nouă broșură de 9 pp. „*Viața și faptele lui Vlad-Vodă Tepeș*“, — o întregire a *Poveștilor* publicate mai înainte despre acest crunt Domnitor — semnalate și în „Țara Bârsei“ la p. 188 din nr. 2 a. 1937.

Asupra acestei povestiri a lui P. I. zăbovește, cu interes, nu numai cetitorul curios de a cunoaște viața și faptele Domnitorului cu „*judecața dreaptă*“ dar și cu „*osânda aspră și fără iertare*“, subț a căruia cârmuire „*dreptatea și siguranța desjugase în țară*“, ci, prin notele cu care dl L. M. însoțește povestirea — note care cuprind și modificările făcute de P. I. de la o redactare la alta — ea se poate ceti, cu folos, și de filologi.

*

Sextil Pușcariu și Ion Breazu: *Antologia română* (vol. XXIX din „*Sammlung romanischer Übungstexte*“) Editura Max Niemeyer (Halle) Saale 1938.— A da în 88 pp. (format 19×12¹/₂) — la cât te limitează editorul — o antologie care, cât de cât, să oglindească literatura unui neam, nu e lucru ușor. Mai ales când e destinată informării străinilor. De aceea, sarcina pe care și-au asumat-o dd. Sextil Pușcariu și Ion Breazu nu e de invidiat. Preferințele criticilor pentru anume scriitori sau pentru anume opere ale acestora, oricând pot afla scăderi unei astfel de încercări, geloși de informarea cât mai aproape de vederile lor a cetitorilor străini, ca și de locul pe care-l revendică în cadrele literaturii universale pe seama literaturii neamului lor. De sigur acest motiv îl vor fi avut în vedere și autorii acestei anto'ogii când între cele 35 poezii culte, poetul „care a făcut de-odată, un salt uriaș, în universitate“, Mih. Eminescu“, e reprezentat cu 7, cel mai de seamă poet epic al nostru, „desrobitorul“ poeziei noastre „de subt vraja poeziei lui Eminescu“, G.

Coșbuc, cu 3, „melancolicul cântăreț al trecutului patriarhal“ și „al durerilor unei iubiri nenorocite“, Șt. O. Iosif, cu 4, „poetul-profet al unității neamului“, Oct. Goga, cu 3 poezii — va să zică 4 poeți mai reprezentativi cu jumătate din totalul numărului de poezii din acest grup. Din cauza aceasta o serie întregă de poeți (ca Văcăreștii, Conachi, Eliade, Asachi, Cârlova, Bolintineanu, Macedonschi, chiar Vlahuță etc.) au fost sacrificați. În schimb, s'a dat atenție mai mare poeziei populare. Nu lipsesc nici probe din dialectele limbii noastre, ca și din textele vechi — două cu chirilică, în facsimile — între care, câte un fragment din predosloviile scrise de Coresi și Miron Costin. — Glossarul final e înlocuit cu note explicative, corespondențe literare sau forme mai obicinuite, ori cu traducerea germană a cuvintelor. Paginile cu care autorii introduc partea I (p. pop.) și partea II (p. cultă), deși foarte rezumative, precizează clar esențialul, caracteristicul, specificul poeziei pe care o prefățează.

În marginile restrânse care li s'au impus autorilor, ar fi fost greu să se poată da o antologie mai bună decât cea care s'a dat. D. Gerhard Rohlfis din Tübingen, sub a cărui îngrijire apare Colecția în care a văzut lumina zilei această antologie, n'a greșit când s'a adresat d-lui Sextil Pușcariu și colaboratorului d-sale.

*

Ion Gherghel: Bibliografie critică despre Goethe la Români. Extras din „Revista Germaniștilor Români“. București 1936. Pp. 108, format 25×18.

Asiduul cercetător al înrâuririi exercitate de poezii germani asupra literaturii noastre, d. prof. Ion Gherghel, își întregeste studiul despre „Goethe la Români“ — publicat în Memoriile secț. lit. a Acad. Române — prin adunarea și sistematizarea bogatului material bibliografic a celui mai mare poet german: un prețios aport la „alcătuirea capitolului uriaș al influențelor străine din viitoarea istorie a literaturii române“. — Aprecierea justă a lucrărilor de felul acesta nu o pot face decât cei care s'au îndeletnicit ei înșiși cu astfel de cercetări. Căci numai aceștia își dau seama de răbdarea pe care o reclamă răsfoirea zecilor de publicații prin care stau tănuite frânturile de suflet ale artistului urmărit. Asta, — când ai publicațiile la îndemână. Dar când nu le ai? — cum e cazul.

Valoarea lucrării d-lui Gherghel o dublează și meritul de a nu fi numai o simplă înșirare de titluri, nume și date, ci și un ghid critic, care conduce direct la izvoare, indicându-ne prin *aprecierea* fiecărei traduceri și „ce poate fi citit și utilizat cu folos și în traducere sau adaptare românească“ din opera uriașului gânditor german.

Meritul d-lui Gherghel e cu atât mai de apreciat, cu cât „rentabilitatea“ astorfel de lucrări o cunoaştem cu toţii. Dacă nu s'ar găsi reviste să le publice, de pe partea caselor de editură ele ar prinde mucegaiu în săltarele autorilor.

*

Ion Mateiu: Conferinţele Extensiunii Academice, Cluj Vol. II, anul 1936—37. Conferenţarii, oricât de apreciaţi, fără concursul lui Gutenberg nu sunt, adeseori, decât predicatori în pustiu. Numai aplauzele — de rigoare sau sincere, indiferent — dacă uneori măgulesc sensibilitatea conferenţiarului, nu pot suplini osteneala pregătirii unei bune conferinţe, ba nici măcar a deplasării unui conferenţiar mai de seamă, care, chiar dacă nu e nepăsător la aplauze, urmăreşte, totuşi, dincolo de aprobarea sgomotoasă a momentului, o fructificare mai durabilă a sufletului auditorului: fie că e vorba de sugestii sau remedii pentru îndreptarea unor stări de lucruri, fie că intenţionează sporirea cunoştinţelor în anume domenii, fie chiar vorba numai de anume constatări care dăunează interesului obştesc.

Când conferinţele sunt mai rari, când auditorul e mai docil şi mai impresionabil, când vorbitorul e de-o calitate superioară — nu numai bine pregătit ci, în plus, şi de-o înfăţişare simpatică, cu verb cuceritor etc., — conferinţa poate lăsa în sufletul ascultătorilor stimulenţi care să nu se camforizeze de-odată cu plecarea conferenţiarului, după „agapa“ ce i se aranjează, ci să ducă la hotărâri, la aflăarea pasiunii de cercetări, la rodirea ideii care a preocupat pe conferenţiar, la statornicirea unor principii, a unei conduite de viaţă, la fapte. În majoritatea covârşitoare a cazurilor însă, rezultatul nu e cel scontat. Efectul ţine doar, cum se spune, de Joi până mai apoi, datorită sau pregătirii insuficiente a auditorului pentru nivelul conferinţei, sau a conferenţiarului. Ba sunt cazuri când un ciot de defect răstoarnă un car de talent şi de cunoştinţe, un tic nervos sau un defect organic poate abate atenţiunea ascultătorilor de la *ce* spune, la *cine* şi *cum* spune.¹⁾

De aceea, am preferat întotdeauna conferinţa tipărită, fiindcă aceasta, deşi e lipsită de anumite „condimente“ pe care conferenţiarul i le administrează în cazul c'o rosteşte — căldura, gesticaţia, nuanţările etc. — ea dă puținţa de a o judeca mai obiectiv — şi în fond şi în formă — de a reveni asupra ei, în întregime sau numai parţial asupra unor pasagii mai de interes

¹⁾ O amintire, pentru ilustrare. La Universitatea din Budapesta aveam un profesor de filosofie, Frideric Medveczky, bine pregătit de altfel, dar din cursurile căruia nu m'am ales cu nimic. Şi asta datorită defectului organic de a scoate puţin limba de câte ori rostia sunetul *r*. Din cauza aceasta, în orele lui îmi era cu neputinţă urmărirea fondului lecţiei, atenţia fiindu-mi concentrată asupra acestui cusur, urmărindu-i fraza doar pentru vânarea vorbelor cu clenciul nedisciplinatei consoane.

sau mai puțin clare și, în plus, putând lua de ea cunoștință toată lumea, și putând-o discuta nu pe bază de memorie, ci pe temeiul textului nerăstălmăcit.

D-l I. Mateiu a înțeles toate acestea; de aceea, în calitate de preș. al „Asociației profesorilor de la Acad. de înalte studii comerciale și industriale din Cluj“ a strâns și publicat în volum (al doilea de felul acesta) următoarele 8 conferințe din cele 12 ținute în aula menționatei Academii: *P. Roșca*: Probleme de actualitate (pentru tinerimea universitară), *V. D. Athanasescu*: Foloasele aerului atmosferic, *Iosif Gârbacea*: Industrie sau agricultură, *Sabin Opreanu*: Idealul național și munca românească, *I. Al. Ștefanovici-Svensk*: Tineretul academic și educația artistică, *I. Mateiu*: Personalitatea lui Partenie Cosma, *Victor Jinga*: Gândirea economică românească în secolul al XIX-lea, *Semproniu Lupăș*: Intervenția statului în raporturile dintre particulari și transformarea dreptului privat.

Ne lipsește spațiul pentru a putea stăruii asupra lor. Relevăm totuși pe cea mai extinsă — cea a d-lui V. Jinga (95 pg.) — scoasă și în broșură aparte: o serioasă cercetare relativ la gândirea economică rom. din secolul trecut, — cercetare care probabil se va amplifica într'un studiu mai vast, cum ne-o mărturisește autorul. *)

*

Raport asupra *activității F. O. R.-ului din arhid. Sibiului pe anul 1936-37*. Pp. 36. — „Importanța și trăinicia unei instituții — spune conducerea secției din Sibiu — se măsoară cu calitatea și cantitatea strădaniei pe care cei chemați au fost în stare să o desfășoare pentru realizarea scopului fixat“. Oglinda *cantității*, o dau cifrele care rezumă activitatea din cursul unui an: 233 conferințe și vorbiri ocazionale, 61 festivaluri și șezători religioase, 5 concerte religioase, daruri de cărți în valoare de Lei 4595, danii pentru biserici, troițe, icoane sfinte și alte opere religioase și de binefacere în valoare de Lei 421.120. Pe lângă aceasta, comitetul a mai înscris la activul său înființarea „Cercului de studii ort. rom. al F. O. R.-ului, secția Sibiu“ — în care s'a desbătut în 8 ședințe importanta problemă a sectarismului — și „Cursul de înviorare a credinței strămoșești“ la care au participat — timp de o săpt. — țărani din comunele contaminate de sectarism. Cât privește *calitatea* muncii depuse, o garantează numele preș. Secției, d-l Ioan Sandu, al secr. gen. Dr. L. Bologa și, firește, rămâne s'o dovedească progresul care va trebui să se resimtă în scopul urmărit: „spiritualizarea vieții noastre publice în suflul cald și de viață dătător al ortodoxiei“.

*) Mai pe larg, vezi darea de seamă despre ea a d-lui ing. G. Brânduș.

Prot. Gh. Maior, prof. : Smerenia. Sibiu 1938. În cadrul unei conferințe, publicată în *Telegr. Român* și extrasă în broșură, părintele prot. Gh. Maior caută să lămurească sensul virtuții în general, ca apoi să se ocupe de o anumită virtute : cea a smereniei, — cu atât mai de preț cu cât e tot mai rară. Ii arată caracterele și roadele atât pentru individ cât și pentru colectivitate, indicând și felul cum s'ar putea dobândi. Părintele prot. Gh. M. nu e la prima lucrare în domeniul acesta. Și exemplul viu — cel hotărâtor în astfel de materie — al Sf. Sale, îl indică ca pe unul dintre cei chemați să vorbească altora despre virtuți.

*

Dacia Istorică a d-lui Iosif Schiopul, deodată cu nr. 2 (de la 15 Febr.) își anunță suspendarea apariției. Și era abia la începutul ei, dar începuturi cu respirația puternică, cu pasul sigur, vânjos, care nu dedea de bănuît că și la temelia ei rod carii care au dat peste cap încă atâtea alte inițiative de folos. O nație mai conștientă n'ar fi lăsat să moară o publicație atât de necesară, — necesară pentru scopul pe care-l urmăria, pentru satisfacerea interesului tot mai viu al celor ce doresc să cunoască adevărul în atâtea probleme ale unui trecut care ne privește, ca și pentru intensificarea cercetărilor în domeniul explorat, — explorare la care, mai în urmă, începură să se angajeze pe lângă neobositul ei director și alte condeie harnice.

D-l Schiopul găsește pricina nereușitei „încercări“ în „distanța considerabilă“ încă dintre nivelul intelectual și cel al bunăstării materiale a colectivității noastre românești. „Când intelectualii se vor fi înstărit — opinează d-l Schiopul — iar cei înstăriți se vor fi intelectualizat, experimentul publicării revistei *Dacia Istorică* va putea fi reluat“.

S'ar putea să aibă dreptate d-l Sch. Experiența noastră însă ne spune altceva. E adevărat că „nivelul intelectual urmează o linie în continuă ascendență“. Implicite deci, și pasiunea cetitului. Linia *jertfei* pentru satisfacerea ei, nu urmează însă nivelul ascensiunii pasiunii. Majoritatea covârșitoare a intelectualilor noștri, învățată din tinerețe cu *burse*, ține să rămână bursieră până i se pune coliva pe piept. De aceea revistelor le frâng gâtul mai ales *bursierii* lor. Și dacă aceștia ar fi cei avizați la pomana, n'ai mai cârți. Dar acești bursieri (ca să nu zicem *pomanagii*) sunt aproape toți, cum s'ar zice, cu său la rînichi. Pe unii, îi scot banii din casă, atâta au. Și cei mai notorii bursieri sunt *politicianii*. Trimite-le revista, vor primi-o și reține-o, în ferma convingere că „le compete“. Indrăznește pe urmă de le dă să n'ștealgă că exemplarele primite și reținute costă bani, că revista nu poate trăi din vâzduh, că omenia cere ca, dacă nu vrea s'o aboneze, s'o returneze. O fi... Dar asta o cere omenia *altora*, nu a celor din fauna lor !

Noi pentruce publicăm număr de număr numele abonaților noștri care-și achită abonamentul? Ca să confirmăm primirea costului abonamentului?.. Scop secundar. Scopul principal : să se vadă *cine și câți* ne sprijinesc ! Cine-și va lua osteneala să ne numere abonații, se va mira, cum se miră atâția, că putem totuși apărea. Și se va mira, îndeosebi, că atâți șefi de organizații politice (de pie memori e!) de prefecți, de miniștri, de... etc. din acest ținut, nu figurează printre ei. Și în „Țara Bârsei“ e vorba, în primul rând, de ținutul al cărui trecut ar trebui să-i intereseze pe toți acești beneficiari ai politicei !.. Decât, beneficiarii dintr'un lot al vieții, se consideră beneficiari *de drept* și 'n alte loturi. Punga lor nu e deschisă decât pentru vot. Interesul lor nu se manifestă decât pentru captarea acestuia. De alte interese, să se preocupe „idealștii“. Ei nu râvnesc acest atribut. Ei se mulțumesc să fie considerați oameni „practici“.)

Asta e realitatea, d-le Schiopul. Să nu ne facem iluzii ! Poate noua frământare care tinde la fasonarea Statului pe alt calapod, diferit de cel vechiu, de Statul partidelor pentru care publicațiile științifice sau literare erau de prisos, sprijinind, cumâna largă, numai presa *periuță* — *politică*, indiferent de seminția slujitorilor ei — să mai schimbe ceva, având noul Stat, să sperăm, altă sollicitudine pentru muncitorii lui intelectuali, străini de „loviturile“ care să-i facă bogați peste noapte și care, de parte de ale politicei valuri cu satisfacții efemere, sporesc zestrea cu care ne prezentăm și cu care se vor prezenta urmașii noștri la concursul internațional al valorilor spirituale, pentru cucerirea unui loc tot mai de cinste în republica universalității.

*

La sfârșitul lunii trecute am primit întâiul nr. al organului lunar de cercetări și îndrumări naționale și culturale (cu specială atențiune asupra trecutului fostului regiment I de graniță) „**Cuvântul Grăniceresc**“, care apare la Făgăraș sub conducerea unui comitet.

În nr. I d-l G. Codrea începe un studiu asupra Școlilor întemeiate de regimentele grănicerești înființate de Maria Tezezia la a. 1762. D-l Al. Marinescu, împrăpătează contribuția *Ardelenilor la Războiul Independenței* și tot d-sa comemorează pe *Colonelul Baron David Urs de Mărgineni*, de la a cărui moarte s'au împlinit la 12 Sept. a. tr. 40 de ani, urmând ca în nr-ele viitoare să fie prezentate cetitorilor,—rând pe rând—, „marii bărbați cari s'au născut, sau a trăit și muncit în vechea Țară a Făgă-

1) Poate ne vom lua odată osteneala să-i strângem ciotcă pe toți frambulinștii politicei cu sumele pe care ni le datorează. Ca și pe cei care fac educația altora !

rașului". Tot în acest nr. se dă un scurt istoric al *Batalionului 3 grăniceresc de gardă* și începutul istoricului *revendicării munților* pe care comunele grănicerești (Răcăjdia, Hațeg, Băești, Cugir, Jina și Orlat din fostul reg. grăniceresc Nr. 1 din Orlat, pe bază de patente împărătești, i-au stăpânit mai bine de un veac. Româneasca și atât de folositoarea inițiativă pornită din cetatea lui Negru Vodă n'are nevoie de laudele noastre. Ea se va impune recunoștinței tuturor bunilor Români prin opera pe care își propune s'o realizeze. De aceea, ne facem și noi interpreții rugămintii redacției, adresată intelectualilor originari din comunele de pe teritoriul fostului reg. grăniceresc din Orlat, de a i se trimite spre publicare: acte, documente, fotografii, cărți străine sau românești în care se vorbește de acești grăniceri, asigurându-li-se restituirea după ce vor fi utilizate. — Nu ne îndoim, că cei cari posed astfel de material îl vor pune bucuroși la dispoziția redacției. E vorba doar de a proiecta lumină asupra unui trecut, care în primul rând e al lor, — constituie mândria lor. Înălțarea noului steag, să fie într'un ceas bun !

*

Convorbiri literare. Anul 70. No. 11—12 (pe Noemvrie—Decemvrie) 1937.

Un număr închinat lui Creangă și Carp, un număr ieșit din obișnuita apariție, amintind ținuta tradițională a revistei.

Cu toată marea deosebire dintre Creangă și Carp, deosebire care ne rămăsese în minte din cunoașterea acestor două mari personalități — una literară și alta politică — d-l Tzigara Samurcaș caută să găsească o apropiere — problemă extrem de dificilă — între ele. Și o găsește în linia dreaptă de conduită în viață, pe care și-au clădit principiile și de la care nu s'au abătut, — unul în literatură, celălalt în politică.

Autorii articolelor despre Carp aduc multe destăinuiri care întregesc atât figura de adevărat om politic a aceluia ce nu confundă interesele personale cu cele publice, cât și sufletul lui deschis în intimitate.

Atragem atenția cuvenită asupra articolului „Un aspect al originalității lui I. Creangă”. E în el o maturitate de înțelegere, de profundă cunoaștere și originală interpretare a operei celui mai autentic scriitor român.

Autorul articolului d-l Emilian I. Constantinescu a isbit să desprindă, printr'o meșteșugită pătrundere și originală analiză, câteva note surprinzătoare din tehnica de laborator (creator) al Humuleșteanului Ștefan al Petrii, conchizând: „dacă Creangă este în același timp fantastic și realist, umoristic și patetic, subiectiv și obiectiv, rustic și rafinat, el nu este cum ne-am așteptat în mod necesar — ca tip literar — un romantic și un realist totodată, ciun... *clasic*”.

Fermecătoarele lui basme au spart de mult linia hotarelor noastreși au devenit bunuri universale tocmai pentru faptul că reprezintă cea mai impresionantă potență : specificul autenticității românești.

Inmulțirea din zi în zi a traducerilor operelor lui în limbi streine, pentru mulți mucenici ai condeiului trebuie să fie o lecție că și din mranîța poporului nostru pot crește genii care să ridice la universalitate motive autohtone. Apoteoza copilăriei din „Amin-tiri“, unică în literatura universală, ne desvăluie această taină.

Iorgu Gane

*

„Insemnări ieșene“. Revistă lunară, An. III, Vol. V, No. 1 1938/ianuarie. 196 pp. și Nr. 2, Februarie, 200 pp. în 8°.

Din momentul în care a înțeles să renunțe la rangul de capitală a țării, pentru înaltul ideal al *Unirii* românești, Iașul a intrat într'o fază de continuă decădere. Actului politic i-a urmat decăderea economică. Grija oficialității dispărând, — chiar dacă mândria ieșenilor n'ar vrea s'o recunoască — Iașul a ajuns un mic târg de provincie, cu aspect de mahala mare, informă, murdară, departe de orice preocupare urbanistică, în care strălucesc doar câteva monumente scumpe întregului neam românesc. Titulatura de „a doua capitală“ care i se dăduse pe vremuri ca platonice mângâiere, dacă nu e uitată cu totul, pare azi o tristă ironie.

Din strălucirea de odinioară, n'a rămas decât Iașul cultural, care împotriva tuturor vitregiilor vremii își poate menține titulatura de *cetatea luminii românești*. Măcar că rând pe rând au plecat de acolo societăți ca vestita Junime, ca să moară la București, sau reviste ca *Viața Românească*, sau mai de mult *Convorbiri Literare*, ca să agonizeze în Capitală, ofilite de lipsa sevei care le dăduse vigoarea odinioară, sevă datorită în parte însuși mediului moldovenesc ieșan — măcar că oficialitatea nu înțelege să protejeze acest mediu propice culturii (facultatea de Teologie și cea de Agromonie au fost strămutate la Chișinău, iar noul post de radio-emisiune nu se instalează la Iași, într'un mediu care are ce radia, ci... tot la Chișinău, din motive asupra cărora e penibil să insistăm!), cu toate acestea spiritul culturii ieșene, renaște mereu proaspăt, viu, purtând întotdeauna în el puterea tonică a unor lumi noi. Astfel au apărut „*Insemnările ieșene*“, care intră în al treilea an de existență.

Prin dimensiuni și fond, revista amintea la început mai mult „*Insemnările literare*“ din vremea aceea tulbure de îndată după războiu, vreme de eclipsă a *Vieții Românești*; dar prin munca neobosită a d. Gr. T. Popa, un bărbat de-o ascutită intelectualitate și de-o energie rar întâlnită, care-a știut să atragă în jurul revistei colaborări prețioase, prin numărul de față revista a ajuns să se impue chiar celor mai severi critici, ca o nouă și impunătoare izbucnire de forțe spirituale moldovenești.

Dacă la început se putea observa o oarecare lipsă de coeziune a materialului, având cel mult ca axă tendința mărunță a ridicării lașului, *Insemnările ieșene* au început astăzi să-și fixeze anumite directive pentru un orizont cu mult mai larg, care va putea deveni orizontul culturii românești. Putem spune fără exagerare că, începând cu numărul 1 din a. c., publicația nu-și găsește echivalent printre revistele românești, decât în *Revista Fundațiilor Regale*. Un material triat cu grijă, în care se afirmă câteva tinere talente, ridicate în sânul revistei, alături de multe nume de-o reputație de mult stabilită, dau revistei o însemnătate crescândă.

Față cu îmbucurătoarea evoluție pe care o prezintă, mai păstrăm o singură teamă: căuta-va revista să corespundă pulsului de trebuințe noi care se ridică de pretutindeni ca un nou și măreț ideal al neamului, sau va rămâne surdă la sbuciumul generațiilor, creindu-și iluzorii ținte, care nu intră nici în spiritul vremii, nici în înțelegerea poporului românesc? Nu trebuie să uite că, o revistă care nu ține seamă de vrerile unui popor — ci privește aiurea numai pentru frumusețea unor teorii — nu poate crea un curent și deci nu-și motivează existența, după cum nu justifică nici truda susținerii ei.

De aceea, în pragul începutului de înnoire a revistei, îi urăm atât: să-și înțeleagă menirea.

Dr. Victor Tufescu

*

În Arhiva Someșeană nr. 22, pe Iulie-Sept. 1937, d. Virgil Șotropa, bazat pe documente descoperite în arhivele bistrițene și guberniale transilvane, ca și pe alte acte contemporane, aproape necunoscute, sub titlul „Revolta districtului năsăudean“, ne înfățișează într'un amănunțit studiu de 177 pp., luptele înverșunate purtate între anii 1755 și 1762 de Românii din Valea Rodnei, împotriva procedărilor autocrate și vexatorii ale magistratului din Bistrița, care impunea sarcini excesiv de grele satelor românești someșene, ai căror locuitori începuseră într'o vreme „să bejenărească cu duiumul“, pentru că trebuiau să ducă luptă prea grea — „pe viață și moarte“ — „pentru agonisirea hranei necesare vieții lor mizere“: evenimente care au precedat militarizarea și înființarea regimentului grăniceresc năsăudean. — Tot în acest nr. d. Iosif Naghiu publică o serie de „mărunțișuri cultural-istorice năsăudene“, scoase și în broșură aparte, iar d. Șt. Buzilă dă câteva glume grănicerești. — În paginile suplimentare d. Iulian Marțian dă două traduceri: I. din vol. anonim „Reise von Pressburg nach Siebenbürgen un von da zurück nach Pressburg; II. Din memoriile voevodului ardelean Ioan Kemény. — Bogatul volum se încheie cu două figuri ale aceluși ținut (evocate de d. Iuliu Moisil): 1, *Alecse Fortunat* — pe numele adevărat Leon Hangea — fost profesor la școala normală din Focșani, unde trecuse în anul 1835

și unde activase până în 1863, fiind mult timp și revizor școlar în ținutul Râmnicului Sărat. 2, preotul *Ioan Macavei*, care încă de pe băncile liceului se afirmă ca un neînfricat român. Ca preot în Năsăud și Feldru desvoltă o rodnică activitate pe teren bisericesc, școlar, fiind în același timp și un harnic colaborator al ziarelor *Gaz. Transilvaniei* și *Tribuna*. Colaborarea la ziarul sibian îi aduse, în 1890, pentru articolele „Kossuth și Tisza” și „Ei și noi” un an și jumătate pușcărie la Seghedin, pe urma căreia, după 3 ani, moare de tuberculoză, înainte de a ’mplini 35 de ani.

*

Nr-ul 23 (pe Oct. Dec.), primit mai recent, aduce continuarea studiului d-lui *Virgil Sotropa*: *Revolta Districtului Năsăudean (1755-1762)*, și „Noi numiri pop. românești de plante” de dl *Iuliu Morariu*. În partea ultimă, câteva comunicări și împrăștierea vieții de către d. *Iuliu Moisil* a altor două figuri grănițerești năsăudene: a lui *Leontin Luchi* (1809-1879), un vajnic luptător pentru ridicarea neamului său, și a *Căpitanului Silvestru Tomi* (1821-1885) din comuna Mocod, cu un mănunchiu de fapte la activul său „care pot servi și astăzi urmașilor ca pilde vrednice de imitat”. — Tot în acest nr. ni se dau și câteva pagini îndoliate, cuprinzând activitatea lui *Iuliu Marțian* — decedat la 26 Oct. a. tr. — ofițerul maior care a știut îmbina atât de armonios îndatoririle de soldat subț flămară străină cu obligamentele pe cari i le impunea dragostea de neamul lui, — dragoste care, după ieșirea din armata ung, s’a adâncit într’o pilduitoare pasiune de cercetător a tot ce privia trecutul nostru, mai ales în fosta graniță a Năsăudului. — Prim moartea lui *Iuliu Marțian* se pierde un meritos scormonitor al atâtor prețioase vestigii ale trecutelor vremi, — rămân însă valoroasele sale realizări, (cca 40 de lucrări, apoi colecțiile sale de obiecte de artă și de piese arheologice, cu partea lui de contribuție la înfăptuirea și înzestrarea „Muzeului Năsăudean”), ca tot atâtea împintenări spre continuarea și desăvârșirea frumoaselor sale intențiuni.

*

Semnalăm deasemenea tot mai bine redactata revistă sibiană „*Curierul*”, care, cu o răspicată atitudine doctrinară, orice problemă ar ataca, o face cu bărbătească francheță și hotărîre, rămânând, nezdruncinată, pe pedestalul interesului general,—singur hotărîtor când e vorba de viitorul unui neam.

Din ultimul nr. (3, de la 15 Martie) subliniem primul articol, semnat *D. Stăniloae*, despre „Dumnezeu în istorie”, în care se ocupă de ideea pesimistă ivită în cugetarea filosofică și teologică din Germania de după războiu, care exclude pe Dumnezeu din mersul istoriei.

Privind istoria ca „dar dumnezeesc, ca libertate sau ca misiune omenească, autorul caută să evidențieze că „istoria nu

este una cu viața lui Dumnezeu, dar nici nu e goală de prezența Lui și în afară de raza puterii Lui“ și că „precum nu există nimic în spațiu fără voia lui Dumnezeu, sau peste voia Lui, așa nu se petrece nimic în timp în afară de puterea și departe de prezența Lui“, ajungând la concluzia : „Majestatea lui Dumnezeu răzbate strălucitoare și prin cei buni și prin cei răi. Pașii lui Dumnezeu calcă duduind magnific prin întreaga istorie“. — D-l N. N. Petra, făcând notații pe marginea corporatismului, constată că fenomenul acesta e limitat ca posibilități la țările cu un spirit de solidaritate și auto-disciplină mai scăzut și deci e numai o formă venită de sus în jos, nu e evoluție normală, ci una dictată“, și conchide că : „situația proprie și particulară nouă, nu se poate rezolva decât mergând pe un drum potrivit istoriei și idealurilor noastre“. Iar realizarea acestora „nu are nevoie de legi sau teorii, ci de oameni“. — Despre poetul-soldat mort de curând, Gabriele D'Annunzio, scrie d-l Pimen Constantinescu. În afară de acestea, nr-ul mai cuprinde o seamă de „Insemnări“ privitoare la diferite probleme de actualitate și o Cronică despre cărți și reviste. Nrul de 36 pag. costă L. 10.

*

La **Arhivele Olteniei** nr. 89—91 (pe Ian.—Iunie 1937) colaborează dd. O. G. Lecca (Banatul de Severin și Oltenia), Pr. I. Georgescu (Viața și opera lui Eugeniu Carada), Caton Theodorian (Ploești-Craiova. Scrisori din timpul războaielor de la 1870. E. Carada autor moral al mișcării. Arestarea lui. Aspecte politice), Prof. T. Tomiciu (Iancu Românul de Huniade). Un vechiu absolvent al lic. (Câteva precizări cu privire la întemeierea lic. din Craiova), I. Donat (Oltenia în sec. XIX), Ilie Chiriță (Boierii Brâncoveni. Adaosuri). În afară de acestea, volumul de 224 pp. mai cuprinde o serie de documente oltenești, o bogată parte literară-artistică, note, comunicări și recenzii făcute cu conștiinciozitatea cu care ne-a obișnuit d. C. D. Fortunescu. Costul volumului Lei 175.—

*

În **Scântea**, nr. 9-10 (pe Sept.—Oct. 1937) — revista elevilor de la lic. „Petru Maior“ din Gherla — d-l director Emil Precup publică o serie de 19 scrisori ale fostului protopop al Brașovului Iosif Blaga, — fost și secr. al Soc. pentru crearea unui fond de teatru național român, — adresate profesorului Gavril Precup, „numit bărbat de încredere al acestei Soc. pentru opidul Blaj și jur“. Se vorbește în ele de reprezentații teatrale, de succesul Agatei Bârsescu la Brașov, de mergerea ei la Blaj, de pregătirea ad. gen. la Blaj, a Soc., de excursii făcute cu elevii în Grecia și Italia, — excursii la care era vorba să se alătore și profesori și elevi din Blaj — de o bursă pentru un maestru de dans, de problemele puse

de congresul profesorilor români ținut la Sibiu în cadrul secției școlare a Asoc. Astra, de un plan elaborat de d-l Zah. Bârsan, relativ, la o trupă teatrală care să joace de două ori pe an câte 3 luni etc.

*

S'au mai primit :

Barbu Lăzăreanu : Cu privire la gramatică și vocabular (III.)

" " Cu privire la teatru (II).

" " Cu privire la Eminescu (III).

" " Cu privire la traduceri și traducători (2 broșuri)

fiecare à 16 Lei.

Victor Jinga : Actualitatea doctrinei solidariste. Cluj, 1937. Pg. 28.

Idem : Viața economică a României în timpul guvernării liberale (1933—1937). Cluj 1937. Pg. 32.

Ion talpă : Sub lună. Versuri. 1938, București, Tip. „Furnica“. Pg. 196, format 23¹/₂×15¹/₂. Lei 100.

Gh. Vrabie:Bârladul cultural, București 1938. Pg. 266, format 20¹/₂×13¹/₂. Lei 120.

Ion I. Ionică : Horia. („Rânduiala“). Tip. Astra Brașov. Pg. 22. Lei 20.

Marin Iorda : Haplea la stăpân. Întâmplare de haz într'un act. (Nr. 26 din colecția „Cartea Satului“, scoasă de Fundația culturală regală „Principele Carol“). P. 122. Lei 30.

Biblioteca Facultății de Medicină din Cluj, v. II. Studii de organizare universitară (Conferințele Cercului de studii din 1936—1937) Cluj, 1938, Pg. 106. Format 25×17, fără indicarea prețului.

V. I. Cataramă : Esenin în românește. Traduceri. (Extras din „Arhiva“.) Iași, 1938. Pg. 21. Format 24×16.

P. Stati : Licăriri de stele. Versuri. (Din Colecția „Cuget Moldovenesc“) Iași 1938. Pg. 76. Lei 10.

La punerea sub presă a acestui nr., primim ediția a II-a a celor zece lecții făcute la Iași în 1917 de d. prof. N. Iorga despre „Originea și dezvoltarea statului austriac“. Regretăm că, sosindu-ne prea târziu pentru nr.-ul de față, n'am mai putut da locul cuvenit acestui volum de-o vădită actualitate, deși cuprinde constatări făcute cu două decenii în urmă. Se va face în alt nr. — Volumul de 136 pg., editat de Institutul de Istorie Universală, și apărut într-o elegantă execuție tehnică în Tip. „Bucovina“ I. E. Torouțiu, costă L. 70.

Asupra unora se va reveni în nr.-ele viitoare.

Suprataxe sosite de la apariția nr.-ului trecut :

Dr. Ciura V., notar public, Sighișoara Lei 140.—

Ing. Comaniciu I., cons. silvic, București „ 40.—

Dr. Gărbacea I., prof. la Acad. Com. Cluj „ 240.—

Dr. Moldovanu C., not. public. Sft. Gheorghe „ 40.—

Nan Alexe, farmacist, Satu-Mare „ 40.—

Tohăneanu I., dir. de liceu, Galați „ 440.—

Calde mulțumiri tuturoră, cum mulțumim și dd-lor prof. V. *Literat* din Făgăraș pentru achiziționarea a cinci abonamente și ing. Gh. Brânduș (Sibiu) pentru un abon. nou.

ABONAȚII

care și-au mai achitat abonamentul :

Până la 31 Dec. 1937

Dr. med. maior Popovici Șt., Buc.
Stan Scarlat, București

Până la 1 Martie 1938

Primăria comunei Feldioara

Până la 30 Iunie 1938

Brotea Al., protopop, Rupea
Cotinghiu I., farm., București
Dr. Păltineanu Gr., subpref., Făgăraș

Până la 31 Aug. 1938

Rectoratul Acad. teol. ort. Arad

Până la 31 Oct. 1938

Dr. Ioanovici I., adv., Sighișoara

Până la 31 Dec. 1938

Dr. Acelenescu O., not. publ., Teiuș
Biblioteca Senatului, București
Ing. Boiu Ol., cons. silvic, Mălini
Bucurenciu S., comerciant, Brăila
Dr. Cârje Iulian, adv., Făgăraș
Dr. Ciura V., not. publ., Sighișoara
Ciocoiu Gh., farmacist, București
Clinciu I., prof. î. p. București
Colceag N. „ „ Satulung
Coman Petre, profesor, Cluj
Ing. șef. î. p. Comanescu C., Brașov
Ing. Comaniciu I., cons. silv., Buc.
Comșa Gh., notar î. p., Satulung
Dan P., insp. g. școl. î. p., Oradea
Dir. șc. primare „Dr. Saftu“ Brașov
„ col. naț. „Sf. Sava“ Buc.

„ lic. „Aron Pumnul“, Cernăuți
„ „V. Alecsandri“, Galați (8 abon)
„ „A. Vlaicu“, Orăștie
„ „Radu Negru“, Făgăraș
„ gimn. de fete, Făgăraș

Dr. Gârbacea I., prof. Acad. Com. Cluj
Dr. Grama M., adv., Făgăraș
Inst. de Istoria Medicinii, Cluj
Dr. Ittu Gh., adv., Făgăraș
Literat Val., prof., Făgăraș
Modroiu I., preot, Vama Buzăului
Dr. Moldovanu C., not. pub. Sf. Gheorghe
Ing. silv. Moldovan I. Zărnești
Morar Gh., preot, Cuciulata
Dr. med. Murariu Const., Lugoj
Nan Alexe, farm., Satu-Mare
Olariu Nicolae, Diciosânmărtin
Popa Lisseanu G., insp. g. șc. î. p., Buc.
Popescu Al., notar, Checia
Precup E., dir. de lic., Gherla
Primăria com. Checia, (T. Torontal)
Primăria com. Sâmpetru
Dr. Pușcariu I., med. pr. de spit. Brașov
Dr. Roșu I. Eugenia, Sf. Gheorghe
Căp. Saftu E., confes. mil., Brașov
Tohăneanu I., dir. de lic., Galați
Dr. Vasu Dănilă, adv., Făgăraș

Până la 28 Febr. 1939.

Aldea I. Gh., adv. Mangalia

Până la 30 Aprilie 1939

Popa G. Șt., șef. de serv. Primăria Cluj

Până la 31 Aug. 1939

Col. Șteflea I. dir. Șc. Sup. de Răzb. Buc.

Se mai confirmă primirea costului nr. 2 de la d. C. N. Mateescu, prof. R. Vâlcea și restanța pe $\frac{1}{2}$ an de la d-l Victor Păcală, insp. g. șc. București. Cofirmarea primirii abonamentelor sosite după 10 Aprilie, se va face în n-rul viitor.

În atenția Of. P. T. T. N'au primit nr. 1 (1938), expediat de aici la 23 Dec. 1937, dd. Lt. Gh. Banu, Deva și Ing. cons. silvic Ioan Comaniciu, București (str. Braziliei 15).

Rugăm on. cititori să recitească informațiile din pag. 2 privitoare la costul abon. etc.

CENZURAT.

Numărul acesta a apărut la 15 Aprilie 1938.
